

KOhteet HELSINGISSÄ

Museovirasto VAT/Rakennettu kulttuuriympäristö

Uusimaa

Espoo

→ Espoon kirkonmäki	LP2	RKY1993
→ Espoonkartano	LP2	RKY1993
→ Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus	LP2	RKY1993
→ Kaukalahden rautatieasema		RKY1993
→ Otaniemen kampusalue	LP2	RKY1993
→ Pääkaupunkiseudun 1. maailmansodan linnoitteet	LP2	RKY1993
→ Snettans-Rödskogin kylä- ja viljelymaisema	LP2	RKY1993
→ Suuri Rantatie	LP2	RKY1993
→ Tapiola	LP2	RKY1993
→ Tarvaspää		RKY1993
→ Träskändan kartano		RKY1993

Hanko

→ Hangon Itäsatama	LP2	RKY1993
→ Hangon Keksien teollisuusrakennukset	LP2	RKY1993
→ Hangon Länsisatama		RKY1993
→ Hangon rautatieasema	LP2	
→ Hankoniemen sotahistorian kohteet		RKY1993
→ Hauensuolen kalliopiirosalue		RKY1993
→ Itäisen Kylpyläpuiston huvila-alue		RKY1993
→ Kudeneule Oy:n tehdasalue		
→ Oy Forcit Ab:n tehdasalue		RKY1993

Helsinki

→ Aallon oma talo ja arkkitehtitoimisto		
→ Aleksanterinkatu		RKY1993
→ Alppilan kirkko		
→ Arabian tehtaot		RKY1993
→ Eiran kaupunginosa, Huvilakadun korttelit ja Mikael Agricolan kirkko		RKY1993
→ Eläintarhan huvilat ja yleishyödylliset laitokset	LP2	RKY1993
→ Esplanadi - Bulevardi		RKY1993
→ Etu-Töölön kaupunginosa		RKY1993
→ Finlandiatalo, Kaupunginteatteri ja Kulttuuritalo		RKY1993
→ Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus	LP2	RKY1993
→ Helsingin Rautatientori		RKY1993
→ Helsingin suomenkielinen työväenopisto		
→ Helsingin vanhakaupunki		RKY1993
→ Herttoniemen ja Kumpulan siirtolapuutarhat	LP2	
→ Herttoniemen kartano		RKY1993
→ Hietaniemen hautausmaat		RKY1993
→ Huopalahden rautatieasema		RKY1993
→ Johanneksen kirkko ympäristöineen		RKY1993
→ Kaartin kasarmi	LP2	RKY1993

➔ Kaisaniemen puisto ja kasvitieteellinen puutarha	RKY1993
➔ Kaivopuisto	RKY1993
➔ Kallion kirkko	RKY1993
➔ Kannelmäen kirkko	
➔ Kansanpuistot Korkeasaari ja Seurasaari	RKY1993
➔ Katajanokan vanha osa	RKY1993
➔ Kauppatori rajaavine rakennuksineen	RKY1993
➔ Kirurginen sairaala	LP2 RKY1993
➔ Kulosaaren huvilakaupunki	LP2 RKY1993
➔ Käpylän puutaloalueet ja Käärmetalo	LP2 RKY1993
➔ Lapinlahden sairaala-alue	RKY1993
➔ Lauttasaaren kirkko	
➔ Länsi-Herttoniemen pientaloalue	LP2
➔ Malmin hautausmaa	
➔ Malmin lentoasema	RKY1993
➔ Malmin rautatieasema	
➔ Maunulan asuntoalue	RKY1993
➔ Meilahden huvila-alue	RKY1993
➔ Meilahden kirkko ja koulu	
➔ Meilahden sairaala-alue	LP2
➔ Olympiarakennukset	LP2 RKY1993
➔ Osuusliikkeiden ja teollisuuden Sörnäinen	LP2 RKY1993
➔ Pasilan veturitallit, konepaja ja SOK:n teollisuuskorttelit	RKY1993
➔ Pihlajamäen lähiö	LP2
➔ Pirkkolan omakotialue ja rintamamiestalo	RKY1993
➔ Pitäjänmäen rautatieasema	RKY1993
➔ Puolustusvoimien 1930-luvun arkkitehtuuri	RKY1993
➔ Pääkaupunkiseudun 1. maailmansodan linnoitteet	LP2 RKY1993
➔ Salmisaaren teollisuusalue	RKY1993
➔ Santahamina	RKY1993
➔ Senaatintori ympäristöineen	RKY1993
➔ Suomenlinna	LP2 RKY1993
➔ Suvilahden voimalaitosalue	RKY1993
➔ Synagoga	
➔ Säätytalo, Suomen pankki ja Kansallisarkisto	RKY1993
➔ Sörnäisten vankila	RKY1993
➔ Taka-Töölön kerrostaloalue	RKY1993
➔ Torkkelinmäki	RKY1993
➔ Tuomarinkylän kartano	RKY1993
➔ Tähtitorninmäki	RKY1993
➔ Vakuutusyhtiö Pohjan talo, Lasipalatsi ja Rautatalo	RKY1993
➔ Vanha ja uusi Vallila	RKY1993
➔ Vantaanjokisuun vesi- ja viemärlaitokset	RKY1993
➔ Viikin opetus- ja koetila	LP2 RKY1993

➔ Yliopistorakennukset (Helsingin yliopiston keskustakampus)		RKY1993
Hyvinkää		
➔ Hyvinkään kirkko ja seurakuntakeskus		RKY1993
➔ Hyvinkään rautatieasemat		RKY1993
➔ Hyvinkään Villatehdas		RKY1993
➔ Kytäjän kirkko		
Inkoo		
➔ Barösundin väylä		RKY1993
➔ Degerbyn kirkonkylä	LP2	RKY1993
➔ Fagervikin ruukinalue		RKY1993
➔ Inkoon kirkko ja pappila	LP2	RKY1993
➔ Suuri Rantatie	LP2	RKY1993
➔ Tähtelän kylä	LP2	RKY1993
➔ Österkullabäckenin kylä- ja viljelymaisema	LP2	RKY1993
Järvenpää		
➔ Järvenpään kirkko		
➔ Tuusulan Rantatien kulttuurimaisema	LP2	RKY1993
➔ Tuusulan reservikomppania		
Karjaa		
➔ Grabbakan kartanolinnan raunio ja Gösbackavikenin viljelymaisema	LP2	RKY1993
➔ Hilding Ekelundin arkkitehtuuri Karjaalla		
➔ Junkarsborg		RKY1993
➔ Karjaan kirkko ja pappila	LP2	RKY1993
➔ Karjaan rautatieasema		RKY1993
➔ Mustion ruukinalue		RKY1993
➔ Suuri Rantatie	LP2	RKY1993
Karjalohja		
➔ Karjalohjan kirkonkylän kulttuurimaisema	LP2	RKY1993
➔ Kärkelän ruukkiyhdyskunta	LP2	RKY1993
➔ Nummijärven kylä ja kulttuurimaisema	LP2	RKY1993
Karkkila		
➔ Högforsin ruukinalue	LP2	RKY1993
Kauniainen		
➔ Kauniaisten huvilakaupunki	LP2	RKY1993
➔ Kauniaisten rautatieasema		RKY1993
Kerava		
➔ Keravan rautatieasema		RKY1993
➔ Keravan vankila		RKY1993
Kirkkonummi		
➔ Hvitträsk		RKY1993
➔ Kabanovin tykkitie ja Värnäsin silta		RKY1993
➔ Kallbådan ja Rönnskärin majakat		RKY1993
➔ Oitbackan kartano		RKY1993
➔ Suuri Rantatie	LP2	RKY1993
Lohja		
➔ Kirkniemen kartano		RKY1993

➔ Lohjan kirkko ympäristöineen	RKY1993
➔ Ojamon rautakaivos ja kartano	RKY1993
➔ Suuri Rantatie	LP2 RKY1993
➔ Virkkalan kalkkitehtaan tehdasyhdyskunta	LP2
Mäntsälä	
➔ Frugård	RKY1993
➔ Mäntsälän kirkonmäki	RKY1993
➔ Saaren kartano	RKY1993
Nummi-Pusula	
➔ Myllymäen torppa	RKY1993
➔ Nummen kirkonkylä	LP2 RKY1993
Nurmijärvi	
➔ Aleksis Kiven Palojoki	LP2 RKY1993
➔ Museosilta	
➔ Nurmijärven kirkonmäki	LP2 RKY1993
➔ Rajamäen tehdasyhdyskunta, kirkko ja rautatieasema	LP2 RKY1993
➔ Sääksjärven parantolat ja Kiljavan opisto	RKY1993
Pohja	
➔ Pohjan kirkonmäki ympäristöineen	RKY1993
➔ Pohjan ruukkiympäristöt	RKY1993
➔ Pohjankurun rautatieasema	RKY1993
➔ Suuri Rantatie	LP2 RKY1993
Sammatti	
➔ Elias Lönnrotin Sammatti	RKY1993
Siuntio	
➔ Kabanovin tykkitie ja Värnäsin silta	RKY1993
➔ Kelan rautatieasema	RKY1993
➔ Pikkalan kartano	LP2 RKY1993
➔ Sjundbyn kartano	RKY1993
➔ Suitian kartano ja Siuntion kirkko	RKY1993
➔ Suuri Rantatie	LP2 RKY1993
Tammisaari	
➔ Bromarvin kirkonkylän kesäasutus	LP2 RKY1993
➔ Dagmarkällan	
➔ Dragsvikin kasarmit	RKY1993
➔ Gullön kartano	RKY1993
➔ Hagenin ja Ramsholmenin puistoalue	LP2 RKY1993
➔ Hankoniemen sotahistorian kohteet	RKY1993
➔ Jussarön kaivossaari	RKY1993
➔ Lindön kartanomaisema	RKY1993
➔ Olsbölen kartano	RKY1993
➔ Prästkullan kartano	LP2 RKY1993
➔ Raaseporin linna	RKY1993
➔ Riilahden kartano	RKY1993
➔ Skogbyn masuuni ja sahan alue	RKY1993
➔ Snappertunan kirkonkylä	RKY1993

➔ Suuri Rantatie	LP2	RKY1993
➔ Tammisaaren rautatieasema		RKY1993
➔ Tammisaaren seminaari ja koulukorttelit		RKY1993
➔ Tammisaaren ulkosaariston kalastajatilat		RKY1993
➔ Tammisaaren vanha kaupunki ja satama		RKY1993
➔ Tenholan kirkko ja pappila		RKY1993
➔ Västankärrin kartano		RKY1993
Tuusula		
➔ Jokelan teollisuusalue	LP2	RKY1993
➔ Marieforsin ruukki ja Kellokosken sairaala		RKY1993
➔ Tuusulan Rantatien kulttuurimaisema	LP2	RKY1993
Vantaa		
➔ Backas - Elannon suurtila	LP2	RKY1993
➔ Helsingin pitäjän kirkonkylä		RKY1993
➔ Jokiniemen koelaitos	LP2	RKY1993
➔ Korson rautatieasema		
➔ Pääkaupunkiseudun 1. maailmansodan linnoitteet	LP2	RKY1993
➔ Sotungin kylä ja Håkansböle	LP2	RKY1993
➔ Suuri Rantatie	LP2	RKY1993
➔ Tikkurilan rautatieasema		RKY1993
Vihti		
➔ Otalammen rautatieasema-alue		RKY1993
➔ Selin vahtitupa		
➔ Suontaan viljelymaisema	LP2	RKY1993
➔ Vanjärven asutuskylä		RKY1993
➔ Vihdin kirkonkylä ja Vanhalan viljelymaisema	LP2	RKY1993
➔ Vuorelan koulukoti		RKY1993

Helsinki

Eläintarhan huvilat ja yleishyödylliset laitokset

LP2 syy

RKY93-julkaisun kohde on sisällytetty tarkistettuun valikoimaan kaupungin lausunnon perusteella.

Kuvaus

Töölön- ja Eläintarhanlahden rantakallioille väljästi sijoitetut 1800-luvun lopun huvilarakennukset ja niiden rinnalle ryhmittyneet saman aikakauden sosiaalista rakennustoimintaa edustavat julkiset ja yksityiset rakennukset muodostavat kulttuuri- ja yhteiskuntahistoriallisesti merkittävän rakennetun ympäristön. Kaupungin ulkopuolelle rakennettu alue ilmentää sekä aikansa uutta huvilakulttuuria että filantrooppista liikettä. Sosiaalisen huolenpidon rakentamisessa on yksityisillä ihmisillä ja yhdistyksillä ollut merkittävä rooli valtion ja kaupungin ohella.

Eläintarhan rakennuspaikoilta avautuvat alkuperäisen suunnittelutavoitteen mukaisesti vapaat näköalat, useimmista merenlahdelle. Korkealla kalliolla sijaitsevat rakennukset puolestaan näkyvät edustavana, ajallisesti yhtenäisenä ja arkkitehtonisesti korkeatasoisena puistomaisena huvilamiljöönä. Koristeellisten yksityiskohtien, parvekkeiden ja tornien leimaamat monikerroksiset rakennukset ovat ajan keskieurooppalaisen huvilarakentamisen ihanteiden mukaisia. Useissa huviloissa on säilynyt piha- ja rantarakennuksia ja henkilökunnan asuinrakennuksia.

Linnunlaulun huviloina tunnetut rakennukset on nimetty palstanumeroiden mukaan. Ne sijaitsevat alueen läpi leikkaavan rautatien länsi- ja itäpuolella. Rautatien länsipuolella olevat neljä puuhuvilaa (9, 10, 11, 12) ovat pääasiassa asuin- ja taiteilijakäytössä. Itäpuolen huviloista (6, 7, 8, 14) osa on rakennettu asuinkäyttöön, osa suunniteltu sosiaalsiin tarkoituksiin. Huvila 6 on rakennettu sairaskodiksi kroonikoille, huvilan 7 talot sokeiden ammattikouluksi, kirjastoksi ja sokeainkodiksi. Vanhainkodiksi rakennettu huvila 13 on purettu rautatien laajennuksen takia. Punatiilisen Sokeainkoulun kanssa samassa korttelissa ovat puiset lastenkodit ja turvakoti sekä Eläintarhan huvioloihin luettavissa oleva ns. Tornihuvila Toisen linjan varrella. Alueen pohjoisosassa ovat Diakonissalaitoksen varhaisimmat rakennukset sairaala, kirkko ja sisarkoti. Pääosa huviloista ja sosiaalsiin tarkoituksiin rakennetuista laitosrakennuksista on yhä alkuperäisessä tai sitä vastaavassa käytössä.

Kallioon louhittua 1860-luvun rata-alueetta on laajennettu useasti, jonka takia myös Eläintarhan huvila-alueen rakennuksia on purettu.

Historia

Kauppaneuvos Henrik Borgström vuokrasi Eläintarhan alueen 1800-luvun puolivälissä. Asemakaavoitetun ja rakennetun kaupunkialueen ulkopuolella sijainneelle alueelle suunniteltiin tuolloin vesiparantolaa ja eläintarhaa, mutta ne jäivät toteutumatta.

Eläintarhan huvila-alue suunniteltiin ja jaettiin huvilapalstoiksi 1860-luvulla. 1887 Kallion tilan maat vapautuivat viljelystilalta ja 1891 Kallion jaoituskaavaan piirrettiin yhdeksän linjaa. Kaupunki luovutti sekä huvilatontteja että viereisiä Ensi linjan tontteja paitsi asuinhuvilaille myös sosiaalisille ja yleishyödyllisille laitoksille. 1880-luvulla rakennettiin Eläintarhantie ja silta rautatien yli sekä 1890-luvun alussa jalankulun pengertie Kaisaniemestä Eläintarhaan.

Eläintarhan huvilapalstoja jaettiin 14 ja huviloita on siitä alkaen kutsuttu palstanumeron perusteella. Alueen puistomaisesta luonteesta, huvilarakennusten sijoittamisesta tontille sekä muodonannosta laadittiin tarkat ohjeet. Vilkkain rakennuskausi oli 1890-luvulla. Huvilat rakennettiin ympärivuotiseen asuinkäyttöön. Suunnittelijoita olivat mm. arkkitehdit Albert Petrelius ja Grahn, Hedman, Wasastjerna (8), J. Westerlund (9), Selim A. Lindqvist & Elia Heikel (10), N. Michelsson (11), Sihvola (12), Oskar Sundberg (14). Huviloihin voidaan lukea lisäksi Toisella linjalla sijaitseva

ns. Tornihuvila, jonka suunnitteli Ernst Lodenius.

Ns. ”ylähuiloissa” asui mm. kulttuurihenkilöitä, eritoten huvila 10 tuli tunnetuksi 1900-luvun alussa kirjailija Maila Talvion pitämistä kirjallisista illoista. Alueen filantrooppiseen luonteeseen sopii, että Maila Talvio oli aktiivinen myös keuhkotaudin vastustamistyössä ja erilaisissa parantolahankkeissa.

Kaupungistumisen ja teollistumisen aikoihin Suomessa, kuten muullakin, heikossa asemassa olevia pyrittiin auttamaan myös vapaaehtoisvoimin. Ylä- ja keskiluokan naiset järjestäytyivät, mm. rouvasyhdistyksiksi, ja perustivat erilaisia kouluja ja laitoksia. Moni niistä sijoittui Eläintarhan huvila-alueelle ja sen rinnalle.

Sokeain Ystävät ry rakennutti 1892 Magnus Schjerbeckin suunnitteleman kodin sokeille tytöille (huvila 7). Samalle tontille yhdistys rakensi sokeain ammattikoulun ja kirjaston 1906 Waldemar Aspelinin suunnitelmin. Stiftelsen Hedvig Sofiahemmet rakennutti 1893 A. Rosenbröijerin suunnitteleman sairaskodin kroonikoille (huvila 6).

Theodor Granstedtin suunnittelema Sokeainkoulu rakennettiin 1898 kaupungin osoittamalle tontille Ensi linjalle. Asetus aistiväestön opetuksesta annettiin 1892 ja suunnitelma sokeainkoulujen opetussuunnitelmista ja tilatarpeista valmistui 1893. Sen pohjalta yleisten rakennusten ylihallitus rakennutti ensimmäisen sokeainkoulun oman rakennuksen Helsinkiin. Yksityisten naisten hyväntekeväisyysaloiitteesta Barnavårdsföreningen i Finland rf rakennutti Sokeainkoulun kanssa samaan kortteliin kolme arkkitehti Signe Lagerborg-Steniuksen suunnittelemaa puutaloa 1897-1905, kaksi lastenkotia ja turvakodin.

Eurooppalaisen mallin mukainen Suomen ensimmäinen Diakonissalaitos sai oman sairaalan, kirkon ja sisarkodin 1897 pääkaupungin rikkaan filantroopin Aurora Karamzinin aloitteesta. Diakonia-aatteen mukaan laitoksen tarkoituksena oli hoitaa sairaita, kouluttaa naisdiakonissoja, auttaa köyhiä ja huolehtia vähäosaisista lapsista. Diakonissalaitoksen kauas näkyvä punatiilijulkisivu on sairaalan osalta arkkitehti Magnus Schjerbeckin, kirkon ja sisarkodin osalta Karl-August Wreden suunnittelema.

Joitakin asuinhuilarakennuksia ja huvilamaisia laitusrakennuksia on purettu. Brummerska hemmet (13) oli 1890-luvulla rakennettu vanhainkoti, joka purettiin rautatien alta 1960-luvulla. Kuntaliiton rakennuksen tieltä purettiin yksityisten naisten perustaman Raajarikkoisten auttamisyhdistyksen 1897 rakennettu kolmen puutalon ryhmä. Kaupunginteatterin tontilta purettiin ”alahuivat” 2, 3, 4 ja 5, joissa oli useita vuokra-asuntoja.

Lähteet

Helsingin kaupungin historia IV:1, Helsinki 1955.

Helsingin kaupungin historia IV:2, Helsinki 1956.

Linnunlaulu. Selvitys alueen tulevista käyttömahdollisuuksista. Helsingin kaupunki. 1980. Helsinki.

Kaija Nenonen, Kirsi Toppari, Herrasväen ja työläisten kaupunki, Helsingin vanhoja kortteleita 2, Helsinki 1983.

Lauri Putkonen, Uudenmaan maakunnallinen kulttuuriympäristöselvitys. Uudenmaan liitto. Helsinki. 2002.

Hirvikoski, Hannu. Linnunlaulun tarina. Edico, 2005.

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 3 976
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Eläintarhan huvilat ja yleishyödylliset laitokset

MVRHO/TH 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Helsinki

Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus

LP2 syy

HELSINKI

Rajausmuutoksia. Rajausta on laajennettu Helsingin kaupungin lausunnon mukana toimitetun KSV:n aineiston ja maastokäynnin perusteella Tullisaareissa, Jollaksessa ja Stansvikissa. Rajausta on supistettu Jollaksen eteläosassa.

ESPOO

Uusi kohde. Maakuntamuseon lausunnon perusteella Museovirasto on sisällyttänyt valikoimaan ensimmäisen lausuntopyyntökierroksen jälkeen Suvisaariston huviloita.

Kuvaus

Helsingin lähisaaristoon höyrylaivareittien varteen syntynyt huvila-asutus ilmentää pääkaupunkilaisten 1800-luvulla alkanutta ja 1900-luvun alkupuolella laajentunutta kesäasumiskulttuuria. Monet edustavien huviloiden rakennuttajat ja asukkaat lukeutuvat aikansa elinkeino- ja kulttuurielämän eliittiin, rakennusten ja puistojen suunnittelijat aikansa parhaimmistoon.

Itä-Helsingissä huvila-aluekohteita ovat Laajasalon Stansvik ja Hevossalmi, Tullisaari, Jollaksen itäosat ja Matosaari sekä Villinki ja Vartiosaari. Espoon alueella kokonaisuuteen kuuluvat huvilat sijaitsevat Soukanniemellä sekä saarilla Pentalassa, Lilla Pentalassa, Tallholmassa, Moisössä ja Ramsössä. Huvila-asutus on sijoittunut entisille kartanoiden maille höyrylaivareittien varrelle. Päärakennuksiin liittyy mm. arvokkaita puistoja ja puutarhoja, huvimajoja, pelikenttiä, uimakoppeja ja laitureita.

”Kerää pienelle alalle mitä viehättävin maisema: vuoria, puistoja, selkiä, lahtia ja niemiä, jotka meidän aikanamme ympäröivät Suomen uutta pääkaupunkia, aseta Tuurholman viereen Jollas ja Stansvik, äläkä vaadi suomalaiselta saaristomaisemalta enempää.” (Sakari Topelius, Tähtien turvatit 1889)

Stansvikin kartanossa kesäasutus on alkanut jo 1800-luvun alkupuolella. Kartanon rakennuskanta, päärakennus, huvila Engel ja venevaja ovat nekin 1800-luvulta, samoin puisto, huvimaja sekä huviloiksi muutetut työväen- ja talousrakennukset. Tahvonlahden pohjukassa ovat Schumannin huvila ja alppimaja 1870-luvulta, Kaivos huvila 1700-luvulta. Nuorempia kesäasuntoja kartanon mailla ovat kunnallisvirkamiesyhdistyksen majat ns. Vanhakylässä. Tahvonlahden ja Hevossalmen rannalla on muutamia huviloita, joista Salomo Wuoriolle suunniteltu on arkkitehtien Gesellius-Saarinen-Lindgren varhainen huvilasuunnitelma 1900-luvun taitteesta.

Tullisaaren Turholman kartanon vuokraajan ja sittemmin omistajan kauppaneuvos Henrik Borgströmin, elinkeino- ja kulttuurielämän vaikuttajan, kesänvietto Tullisaareissa alkoi 1838. Kartanomiljööstä ja Borgströmin rakennuttamasta kolmesta huvilasta on säilynyt kaksi uusrenessanssihuvilaa 1870-luvulta sekä laaja puisto. Huvilat ja muu rakennuskanta ovat Theodor Deckerin suunnittelema. Huviloissa yhdistyvät sveitsiläistalojen piirteet, kansanomaiset puuarkkitehtuurit ja uusrenessanssi. Toinen huviloista on ollut pitkään laulaja Aino Acktén kesähuvilana.

Jollaksessa on kartanon mailla Saunalahden rannoilla sekä Itäniitynniemessä huvila-asutusta 1880-luvulta aina 1930-luvulle. Huviloiden tyylikirjo ulottuu uusrenessanssista funktionalismiin. Saunalahden pohjukassa olevan Jollas-Västergårdin kartanon 1919 valmistuneen päärakennuksen on suunnitellut arkkitehti Robert Tikkanen. Jollaksen kartanosta etelään pistävällä niemellä on pieni Matosaari, jossa on puutarha-arkkitehti Paul Olssonin palaneen suurhuvilan ympärille suunnittelema mielenkiintoinen puutarhakokonaisuus muuri- ja terassirakenteineen. Matosaareissa on myös 1800-

luvun lopun huvila ja Krimin sodan aikainen patteri ja ruutikellari.

Villingissä on saaren pienimuotoisen 1800-luvun kartanomiljöön (päärakennus, punainen tupa ja puisto) ympärillä pääosin 1910- ja 1920-luvun alun edustava, noin neljänkymmenen huvilan maaosakeyhtiöiden muodostama yhdyskunta. Niiden lisäksi saarella on yksittäisiä 1800-luvun lopun uusrenessanssihuiloita, mm. Villa Granudden, sekä jugendtyylinen 1900-luvun alussa rakennettu huviloita, mm. Fazerin tontin Kallioniemi, sekä myöhemmin rakennettu huviloita aina 1960-luvulle saakka. Arkkitehti Oiva Kallion itselleen suunnittelema huvilaklassikko on Villa Oivala vuodelta 1924. Kalastaja-asumuksen paikalle rakennettuihin lukeutuu Torpetin palstan monesti muutettu huvila, jonka 1930-luvun asu on arkkitehti Martti Välikankaan itselleen suunnitelma. Huviloitten lisäksi saaren maisemaan kuuluvat mm. pitkät kiviaidat.

Vartiosaaren huvila-alue koostuu rantoja kiertävästä pääosin 1900-luvun alun kesäkoti- ja huvila-asutuksesta sekä saaren sisäosien vanhasta pienimuotoisesta maatalousalueesta. Saaren monista edustavista huiloista mainittakoon ns. Waseniuksen hieno jugend-ajan huvila.

Soukanniemellä ovat edustavat uusrenessanssihuila Fridhem vuodelta 1880 ja arkkitehti Sigurd Fosteruksen huvila vuodelta 1913 sekä rantakallioon hakattu 1880-luvun lopun keisarivierailusta kertova muistokirjoitus. Tallholman saaren viidestä vanhasta huvilasta Villa Tallholm on saariston ensimmäisiä huvilaksi rakennettuja rakennuksia. Kirkkoherra Geitlinin 1865 rakennuttaman suurellisen huvilan ympärillä on muotoiltu puutarha jalopuineen. Pentalan saaren pohjoisosassa on saariston käyttöä monipuolisesti ilmentävä rakennusryhmä, josta huomattava osa kuuluu saaristomuseoon. Alueella on huiloita, 1700-luvun kalastajamökki ja purjehdusseuran paviljonki Paven, jonka Sigurd Frosteruksen suunnittelema osa on vuodelta 1912 ja Matti Finellin 1938.

Historia

Pohjoismaissa ja Venäjällä kaupungissa asuvien säätyläisten ja porvarien tapa muuttaa kesäisin maaseudulle asumaan on vuosisatoja vanha. Koskemattoman luonnon arvostus liittyi yleisempäänkin 1700-luvun lopun eurooppalaiseen luonnon ihailuun. Helsingin saariston kesähuila-asutuksen taustalla oli paitsi Suomen maiseman "löytäminen" myös 1800-luvun alun uuden pääkaupungin nopea kasvu. Vilkkaan kaupunkiasumisen vastapainoksi haettiin kesäisin rauhallista maaseutuasumista, joka alkoi säätyläisten ja varakkaan porvariston keskuudessa jo 1800-luvun alkupuolella.

Ensimmäiset saariston kesäasuntojen esimerkit olivat joko aatelisten maakartanoita tai kaupunkilaisten vuokraamia kalastajamökkejä tilapäiseen käyttöön. Höyrylaivaliikenne Helsingistä Laajasaloon (Degeröhön) alkoi 1837 ja myöhemmin se kehittyi säännölliseksi vuoroliikenteeksi, joka mahdollisti jopa työssäkäynnin pääkaupungissa.

Laajasalon Stansvikin kesäkartanon mailla kesävieraisten määrä kasvoi 1800-luvun puolenvälin jälkeen, jolloin kartanoon rakennettiin lisää tilaa ja muutettiin vanhoja työväenasuntoja kesähuiloiksi. Ensimmäinen tontti, ns. Schaumannin huvila, vuokrattiin 1870-luvulla. Stansvikin hiekkatiet ja vanhat kaivokset mainitaan oivallisina kävelykohteina 1889 julkaistussa matkailuoppaassa. Tahvonlahden pohjukassa on Stansvikin kartanon rautakaivos 1760-luvulta.

Varsinaisten huviloitten rakentaminen, osin suurellisin huvila- ja puutarhasuunnitelmin, käynnistyi 1860- ja 1870-luvulla lännessä ja idässä ympäristössä. Huvilan paikan valintaan vaikuttivat maisemat, laivareitit ja näkymät laivareitille, laiturit ja kalastusmahdollisuudet. Huvilapalstojen erottamista helpotti maanjakolainsäädännön lieventyminen 1864 ja 1883 annetuilla asetuksilla. Palsta oli maa-ala, joka lohkottiin rälssi- tai verotalosta. Lohkottujen palstojen lisäksi kesäasuntoja ja huiloita rakennettiin vuokratonteille. Degerön (1946 jälkeen Laajasalon) kartanoiden mailta oli 1800-luvun loppuun mennessä lohkottu 36 tonttia.

Pääkaupungin nopea kasvu nosti maan kysyntää ja hintoja. Ensimmäiset huvilatonttien välittämiseen erikoistuneet yhtiöt olivat 1910-luvun alkupuolella Espoossa Oy Suvisaaristo (Ab Sommaröarna) ja Helsingissä Ab Willinge. Yhtiöt palstoittivat hankkimansa maan huvilatonteiksi. Toimintaan

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 573

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus/ Stansv

Merkkien selitys

- Rakennus tai muu yksittäinen kohde
- Tie
- Alue

MV/RHO/The 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:20 000

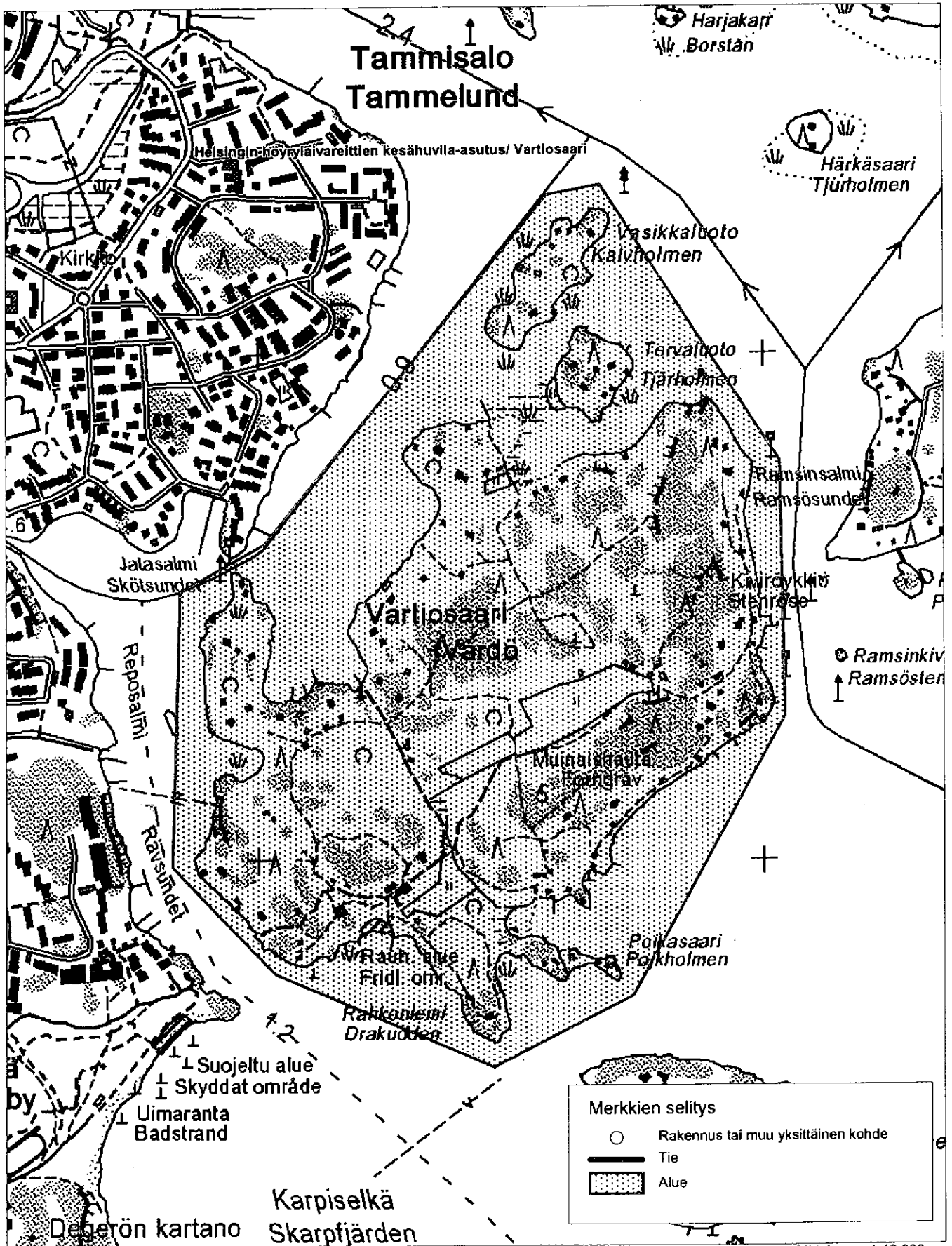
Karttaliite

**- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö**

ID: 1 573

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus/ Vartios

MV/RHO/He 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

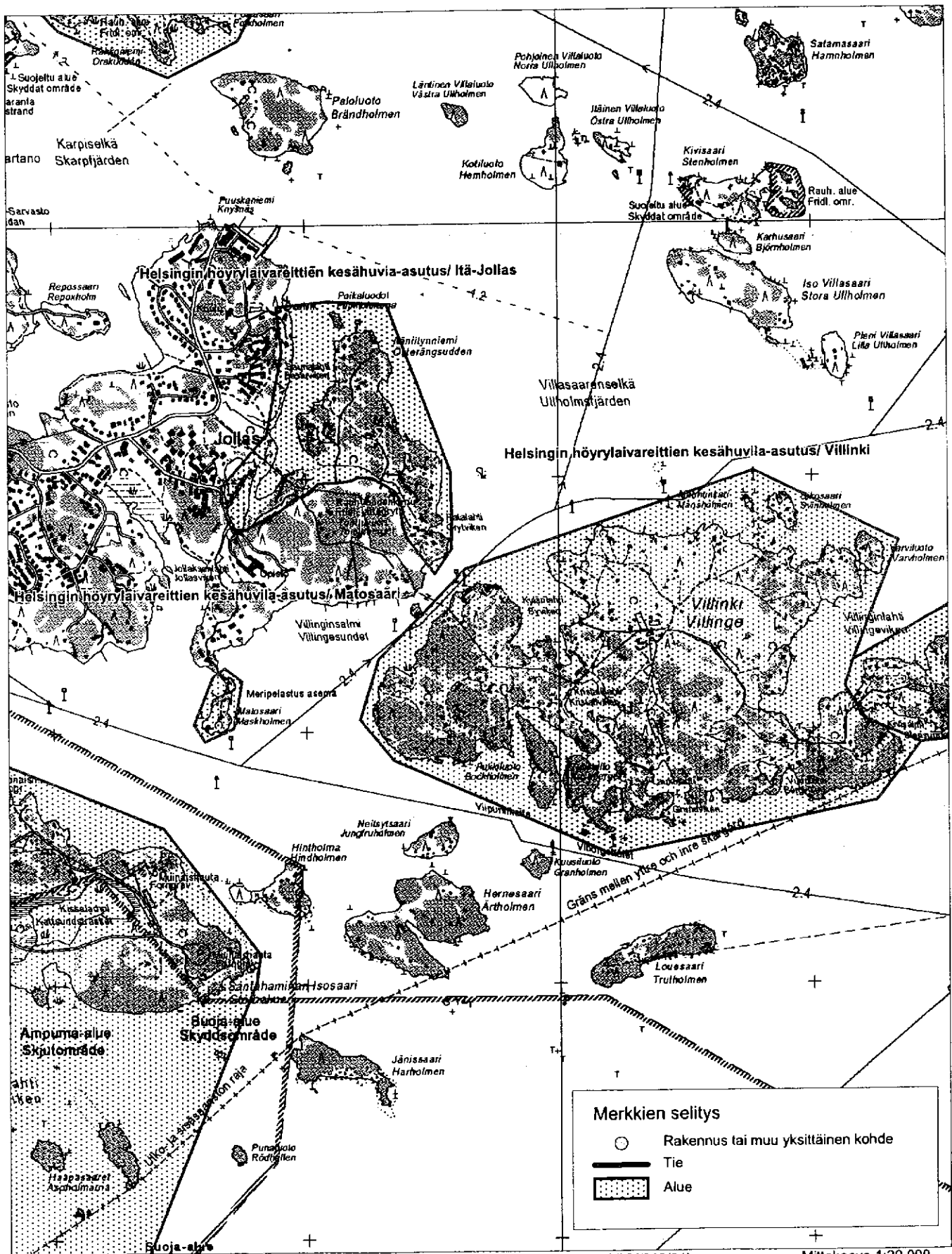
Mittakaava 1:10 000

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 573

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus/ Villinki

MV/RHO/TH 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:20 000

Helsinki

Herttoniemen ja Kumpulan siirtolapuutarhat

LP2 syy

Helsingin kaupungin lausunnon perusteella Talin siirtolapuutarha on poistettu valikoimasta, mutta Kumpulan siirtola- ja koulupuutarha on sisällytetty tarkistettuun valikoimaan.

Kuvaus

Herttoniemen ja Kumpulan siirtolapuutarhat ovat esimerkkejä 1920- ja 1930-luvuilla perustetuista, korkeatasoista suunnittelua edustavista hyvin säilyneistä siirtolapuutarhoista. Siirtolapuutarhalla on ollut perustamisaikanaan merkittävä sosiaalinen tehtävä kasvavan suurkaupungin vähävaraisille perheille tarkoitettuna mahdollisuutena pienimuotoiseen huvilaelämään ja puutarhaviiljelyyn. Samaan ilmiöön ja aikakauteen liittyy Kumpulan koulukasvitarha.

Kaupungin laidoille aikoinaan perustetut siirtolapuutarhat ja kasvimaat muodostavat nykyään omaleimaisen ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaan viheralueen kaupunkirakenteen keskellä.

Herttoniemen siirtolapuutarha sijoittuu Kulosaaren kartanoalueen itäpuolelle aivan meren ja nykyisin myös metroradan tuntumaan. Herttoniemen perusmuodoltaan suorakaiteenmuotoinen puutarha-alue päättyy lounaisosaltaan aukiota reunustavaan puoliympyrään. Suuri osa palstasuunnitelmista laadittiin ilmeisesti kaupungin puutarhakonsultti Elisabeth Kochin opastuksella. Palstojen kujanpuoleisille sivuilla on pensasaidat. Puutarhan kapeat kujat ovat sorapintaisia. Kaikkiaan alueella on 185 vuokrapalstaa, keskipinta-alaltaan n. 400 m². Siirtolapuutarhan kerhorakennuksena toimii kartanon entinen tupakkakuivausräihi.

Kumpulan siirtolapuutarha ja sen lounaiskulmalla oleva Kumpulan koulupuutarha sijaitsevat Kumpulanlaaksossa. Pääosin suorakaiteen muotoinen siirtolapuutarha rajautuu pohjoisessa Kisakylään, etelä- ja itäreunalla rajaus seuraa maastonmuotoja, jonka muodostavat kallioiset metsäalueet. Asemakaavallisesti merkittävin on pääportin aukioilta alkava keskusakseli, joka kulkee keskusaukion kautta itäreunalla olevalle keskusmajalle. Pääportti on suunniteltu siirtolapuutarhan perustamisen yhteydessä kaupunginarkkitehti Gunnar Taucherin johdolla kaupungin talonrakennusosastolla. Portti kunnostettiin 1990-luvulla. Siirtolapuutarhassa on 268 vuokrapalstaa, tonttien keskipinta-ala on n. 300 m². Alueella on yksi museoitu mökki, joka on palautettu sotia edeltävään asuun. Kumpulan kasvitarha edustaa 1920-luvun klassismille tyypillistä, tiukan aksiaalista puutarhasommitelmaa. Alkuperäiseen kokonaisuuteen kuulunutta rakennuskantaa on säilynyt. Alueet ovat edelleen alkuperäisessä käytössä.

Historia

Siirtolapuutarhojen synnyn yhteiskunnallisena taustana olivat teollistuvat kaupungit, muuttoliike ja niistä seuranneet ongelmat. Siirtolapuutarhaliikkeen isänä pidetään saksalaista lääketieteen tohtoria Daniel Schreiberiä. Pohjoismaihin siirtolapuutarhat tulivat Tanskan kautta, jossa ensimmäinen perustettiin 1884. Ruotsin ensimmäinen siirtolapuutarha otettiin käyttöön Malmössä vuonna 1895, Suomen ensimmäinen siirtolapuutarha perustettiin 1916 Tampereen Hatanpäälle.

Siirtolapuutarha-ajatus virisi Helsingissä 1. maailmansodan aikana. Ensimmäisen aloituksen teki Svenska Kvinnoförbundet ja 1918 aloitti Ruskeasuon siirtolapuutarha toimintansa. Sosiaalisen ulottuvuuden lisäksi katsottiin, että siirtolapuutarhaviiljelyn käsissä kaupungin laitaosat muuttuisivat kauniiksi puutarha-alueiksi. Seuraavina vuosina kaupunki perusti Kumpulan (1924), Vallillan (1931) ja Herttoniemen (1934) siirtolapuutarhat.

Helsingin pormestari Arthur Castren oli kunnallisen siirtolapuutarha-aatteen alullepanija Helsingissä. Helsingin kaupunginvaltuusto päätti 1924 perustaa siirtolapuutarhan Kumpulaan. Alue oli tarkoitettu erityisesti Kallion, Hermannin ja Vallilan työväenkaupunginosien asukkaille. Pääsuunnittelijana oli

Birger Brunila, yleisistä alueista vastasi puutarhasuunnittelija Elisabeth Koch ja arkkitehti Antero Pernaja laati tyyppiirustukset puutarhamajoista.

Kumpulan siirtolapuutarha rakentui metsäalueiden rajaamaan avoimeen Kumpulanlaaksoon, kaavallisesti se sijoittui osaksi Helsingin vihervyöhykejärjestelmää. Helsingin kaupunki teetti alueelle asemakaavan, yhteiskäyttöön tulevat rakennukset ja istutukset. Pääportti jäi poikkeukselliseksi ilmiöksi Helsingin siirtolapuutarhoissa. Ensimmäisten tonttien vuokraamisen jälkeen Kumpulan siirtolapuutarhayhdistys perustettiin 1927 ja ensimmäiset mökit valmistuivat samana vuonna. Keskusmaja valmistui 1934 ja se laajennettiin kerhotaloksi 1976 ja 1990.

Mökeissä yöpyminen oli alunperin kielletty. Pienet, n. 6 m² mökit oli tarkoitettu tilapäiseen oleskeluun ja työkalujen säilyttämiseen. Arkkitehti Eelis Paalasen laatimat tyyppimajojen muutospiirustukset hyväksyttiin 1931 ja kuistien lasittaminen sallittiin 1938. Arkkitehti Oiva Nummiala piirsi 1957 uudet tyyppimajojen muutospiirustukset.

Koulupuutarhat yleistyivät Keski-Euroopassa 1870-luvulta alkaen. Suomessa pienimuotoiset ja yksityisten yhdistysten pitämät koulupuutarhat alkoivat yleistyä 1900-luvun alkupuolella. Kouluruokailun ja siihen liittyvän koulupuutarhatoiminnan lopullisena tavoitteena oli kansan ruokavalion monipuolistaminen. Kaupungeissa koulupuutarhat perustettiin lähinnä sosiaalisia päämääriä varten tarkoituksena tarjota kesävirkestystoimintaa vähävaraisten perheiden lapsille. Helsingin kaupungin koulupuutarhatoiminta alkoi Töölössä 1912 yksityisin lahjoitusvaroin. Kumpulan, 1920-luvun alkupuolella perustettu, puutarha oli toinen. Kolmas, Mäkelän koulupuutarha, aloitti Vallilassa 1941. Kumpulan koulupuutarhaan kuului viljelysmaiden lisäksi leikkikenttä ja rakennus, joka käsitti askarteluhuoneen, pienen opettajainhuoneen ja työkaluhuoneen.

Herttoniemen siirtolapuutarha perustettiin 1934 Kulosaaren kartanon maille. Ensimmäinen suunnitelma siirtolapuutarhaksi Brändön kartanon alueelle oli laadittu Helsingin kaupungin asemakaavassa 1930. Jo tässä varhaisimmassa asemapiirroksessa alue sai myöhemmin toteutuneen muotonsa. Puutarhamajoja sai aluksi käyttää vain tilapäiseen oleskeluun sekä kesäasuntona. Toisin kuin Kumpulassa myös yöpyminen sallittiin ja mökit suunniteltiin hieman suuremmiksi. Kaupungin kiinteistölautakunta hyväksyi 1934 arkkitehti Marius af Schultenin laatimat tyyppiirustukset. Osuusliike Elannolle vuokrattiin samana vuonna pieni tontti myymälärakennusta varten.

Lähteet

Marja Terttu Knapas, Helsingin siirtolapuutarhat. Taidehistoria ja ympäristötutkimus. Helsingin yliopiston taidehistorian laitos 1971. Toinen, korjattu painos 1975.

Ulla Salmela, Varhaiset siirtolapuutarhat Suomessa. Hortus fennicus. Puutarhataide Suomessa. Viherympäristöliitto & Suomen puutarhataiteen seura 2001.

Rakennushistoriallinen selvitys Helsingin siirtolapuutarhoista 2005.

Kumpulan siirtolapuutarha, internetsivut; <http://www.kolumbus.fi/tilmari/kumpula.htm>

Karttaliite

**- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö**

ID: 4 086

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Herttoniemen ja Kumpulan siirtolapuutarha/ Herttoniemi

MVRHO/He 11.2.2008

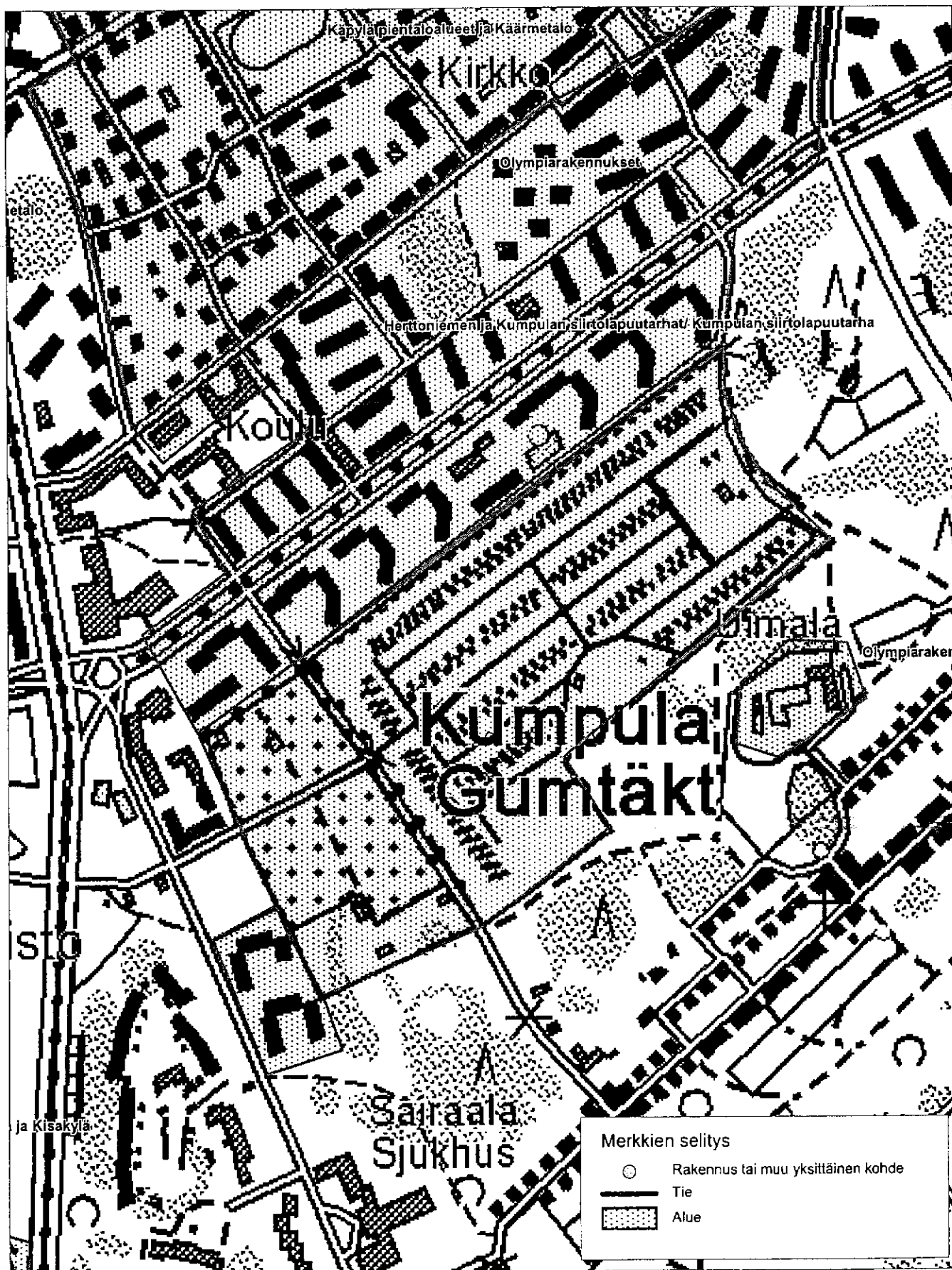
Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / 200

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 4 086
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Herttoniemen ja Kumpulan siirtolapuutarhat/ Kumpula

MV/RHO/Th 14.3.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:5 000

Helsinki

Kaartin kasarmi

LP2 syy

RKY93-julkaisun kohde on sisällytetty tarkistettuun valikoimaan lausunnon johdosta.

Kuvaus

Kaartin kortteli on pääkaupungin merkittävä ja perinteikäs sotilaspaikka, jonka huomattavuutta Suomen sotilasrakentamisen muistomerkkikohteena lisää korttelin ja rakennusten katkeamaton sotilaskäyttö 1800-luvun alkukymmeniltä lukien. Rakennuskanta on peräisin neljästä rakennusvaiheesta ja arkkitehtuuritulosten kirjo C. L. Engelin uusklassismista (upseerirakennus) 1950- ja 1960-lukujen modernismiin (Fabianinkadun virastotalot ja paviljonkirakennus) kuvastaa vaikuttavasti korttelin rakennustaiteellisen kehittelyn kulkua ja muuntumista kasarmialueesta puolustusministeriön ja pääesikunnan virastokortteliksi.

Engelin suunnitteleman upseerirakennuksen poikkeuksellisen näyttävä julkisivu trofee-aiheisine reliefeineen muodostaa korttelin pääfasadin Kasarmitorin suuntaan. Uusklassistinen kasarmiarkkitehtuuri ja pääkaupungin perustavaan kaavoituksen palautuva tori sen edusaukiona kuvastavat varhaisen pääkaupunkirakennuksen tavoitteita ja keinoja näyttävän ympäristön aikaansaamiseksi.

Kaartin kasarmialueen eteläpuolella Tähtitorninvuoren rinteessä sijaitseva maneesirakennus ulkoarkkitehtuuriin sovitettuine hevosenpääreliefeineen kuuluu, hallisisustansa menettäneenäkin, 1800-luvun jälkipuolen sotilasarkkitehtuurimme huomionarvoisiin rakennuskohteisiin.

Kaartin korttelin kaksi vanhinta rakennusta sekä Kaartin maneesi on valtioneuvoston päätöksellä suojeltu (1980) valtion omistamina kulttuurihistoriallisesti merkittävänä rakennuksina.

Historia

Suomen sotaväki asetettiin 1812. Vuonna 1818 siihen perustettiin erityinen harjoituspataljoona, joka tuli sijoitettavaksi pääkaupunkiin. Pataljoonalle rakennettiin C. L. Engelin suunnittelema kasarmi Esikaupungintorin, nyk. Kasarmitorin, etelälaidan kortteliin. Kortteliin oli pääkaupungin suunnittelun aiemmissa vaiheissa kaavailtu teatteria, joka määrättiin sijoitettavaksi toisaalle. Majoitusrakennukset, upseerisiipi kasarmikorttelin torille antavana pääfasadina sekä miehistösiipi Fabianinkadun varrella, valmistuivat siten, että pataljoona pääsi vuodenvaihteessa 1824–1825 muuttamaan Helsinkiin väliaikaisesta sijoituspaikastaan Hämeenlinnasta. Engelin kokonaissuunnitelmaan sisältynyt toinen miehistösiipi Kasarmikadun varrella rakennettiin 1840-luvulla E. B. Lohrmannin johdolla uudistettujen piirustusten mukaan. Majoitettu pataljoona oli 1829 korotettu Henkikaartin joukko-osastoksi.

Korttelin 1800-luvun lopun lisärakennusvaiheessa toteutettiin 1891 valmistunut perheellisten aliupseerien asuntola, jonka pohjakerrokseen sijoitettiin mm. pajoja ja muonavarasto, sekä 1889 valmistunut talusrakennus leipomoa, pesulaa ja saunaa varten. Rakennukset oli suunniteltu Yleisten rakennusten ylihallituksessa. Rakennukset muurattiin tiilestä ja niiden ulkoseinät päätettiin jättää tiilipintaisiksi.

1900-luvun alkupuoliskolla korttelin rakennuksia käytettiin Kaartin pataljoonan (alk. Valkoisen kaartin) majoitustiloina. Helmikuun 1944 pommituksissa Engelin aikaiset rakennukset vaurioituivat pahoin. Fabianinkadun miehistösiipi purettiin, mutta upseerisiipi säilyi uudelleenrakennettuna puolustusministeriön ja pääesikunnan virastotaloksi. Nykyinen rakennus itse asiassa koostuu 1950-luvun virastotalosta ja Engelin upseerisiivistä sen ulkokuorena.

Korttelin viimeisin merkittävä lisärakennusvaihe, joka perustui 1950-luvun jälkipuolella järjestetyn

julkisen arkkitehtuurikilpailun tuloksiin, tuotti kaksi virastotaloa Fabianinkadun varrelle sekä pihapaviljongin ruokalaa ja kokoussaleja varten. 1960-luvulla valmistuneiden rakennusten suunnittelusta huolehtivat arkkitehti Viljo Revell ja Heikki Castrén.

Korttelin sisäpihalla paljastettiin 1881 muistomerkki Venäjän ja Turkin sodassa 1877–1878 Gornyi Dubnjakin kylän valtauksessa kaatuneiden Suomen kaartin sotilaiden muistolle. Muistomerkin suunnitteli arkkitehti F. A. Sjöström ja se valmistettiin Stigellin kiviveistämössä Helsingissä.

Kaartin korttelin eteläpuolella, Tähtitorninvuoren rinteellä, sijaitseva maneesirakennus valmistui 1877 ratsu- ja jalkaväen harjoitushuoneeksi. Nyk. Kaartin maneesina tunnettu rakennus ei ollut osa viereistä kasarmialuetta. Se oli suunniteltu Yleisten rakennusten ylihallituksessa (A. H. Dalström). Maneesin muutos autohalliksi 1949–1952 merkitsi yhtenäisen maneesihallin kerrosjakoa ja myös ulkoasuun vaikuttaneita muutoksia, tosin enimmäkseen rakennus säilytti maneesille ominaisen ulkoisen olemuksensa.

Lähteet

Arkkitehti 1946:1-2.

Revell, Viljo & Castrén, Heikki, Kaartin kasarmi, Arkkitehti 1961:12.

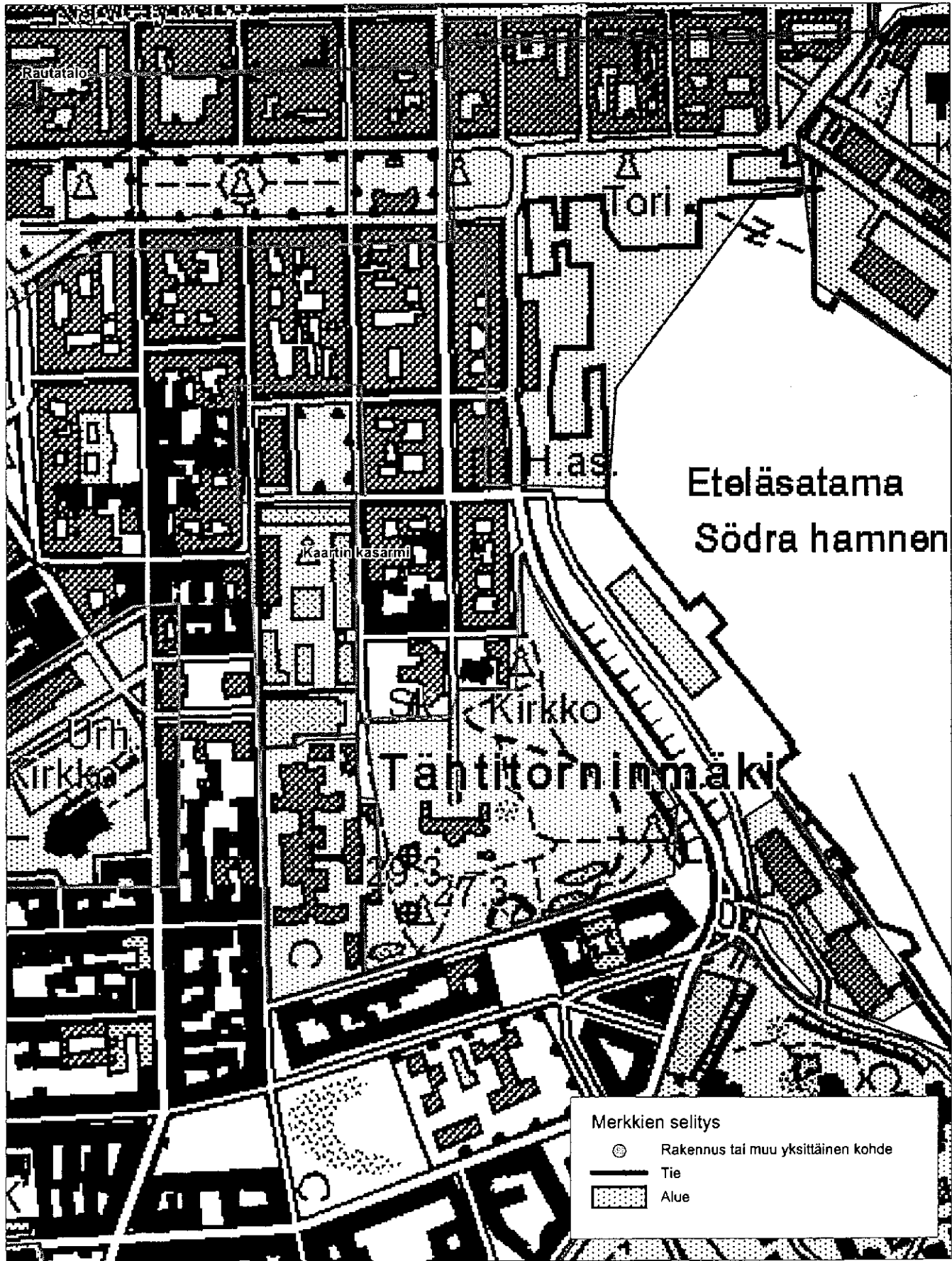
Halila Aimo, Suomen Rakennushallinto 1811-1961, Helsinki 1967.

Tervasmäki, Vilho, Puolustushallinto sodan ja rauhan aikana 1939-1978, Puolustusministeriön historia II, Hämeenlinna 1978.

Sinisalo, Jarkko, Helsingin harjoituspataljoonan kasarmi 1818, Carl Ludvig Engel 1778-1840. Näyttely Helsingin tuomiokirkon kryptassa 7.8.-14.9.1990, Helsinki 1990.

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 5 184
Kunta: Helsinki
Kohdenimi: Kaartin kasarmi

MVR/RHO/RVe 4.2.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:5 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200_

Helsinki

Kirurginen sairaala

LP2 syy

RKY93-julkaisun kohde on kaupungin lausunnon perusteella sisällytetty tarkistettuun valikoimaan.

Kuvaus

Tähtitorninmäen läntisellä rinteellä Kasarmikadun varrella sijaitsevalla Kirurgisella sairaalalla on 1888 valmistuneena erityinen paikkansa sairaalarakentamisen vaiheissa Suomessa. Alansa erikoissairaalana ja paviljonkeja käyttäneen arkkitehtuuriratkaisunsa kannalta laitusrakennus ilmensi syntyäkanaan vallinneita sairaalarakentamisen kansainvälisen kehityksen tavoitteita.

Myöhemmistä laajennuksista, täydennyksistä ja korotuksista huolimatta laitoksen rakennusaikanaan modernit piirteet ovat yhä hallitsevia. Symmetrisessä perusjäsentelyssä näitä ovat toimenpidetilojen jne. kokoaminen omaan keskiseen pääsiipeensä kadunvarressa. Poikittaiset potilaspaviljongit suurine makuusaleineen ja etelään ja pohjoiseen antavine puisine parvekesivustoineen liittyvät pääsiipeen pitkien yhdyskäytävien välityksellä. Kompleksin rakennusryhmään kuuluu myös talous- ja apurakennuksia ja alun perin eristysosastona palvellut puurakennus. Laitostontin nykyinen rauta-aita on osin alkuperäinen.

Laitos on sairaalakäytössä, ja myöhemmissä muutoksissa, viimeksi 1990-luvulla, sairaalakompleksista on huolehdittu yliopistotasoisena opetussairaalana.

Historia

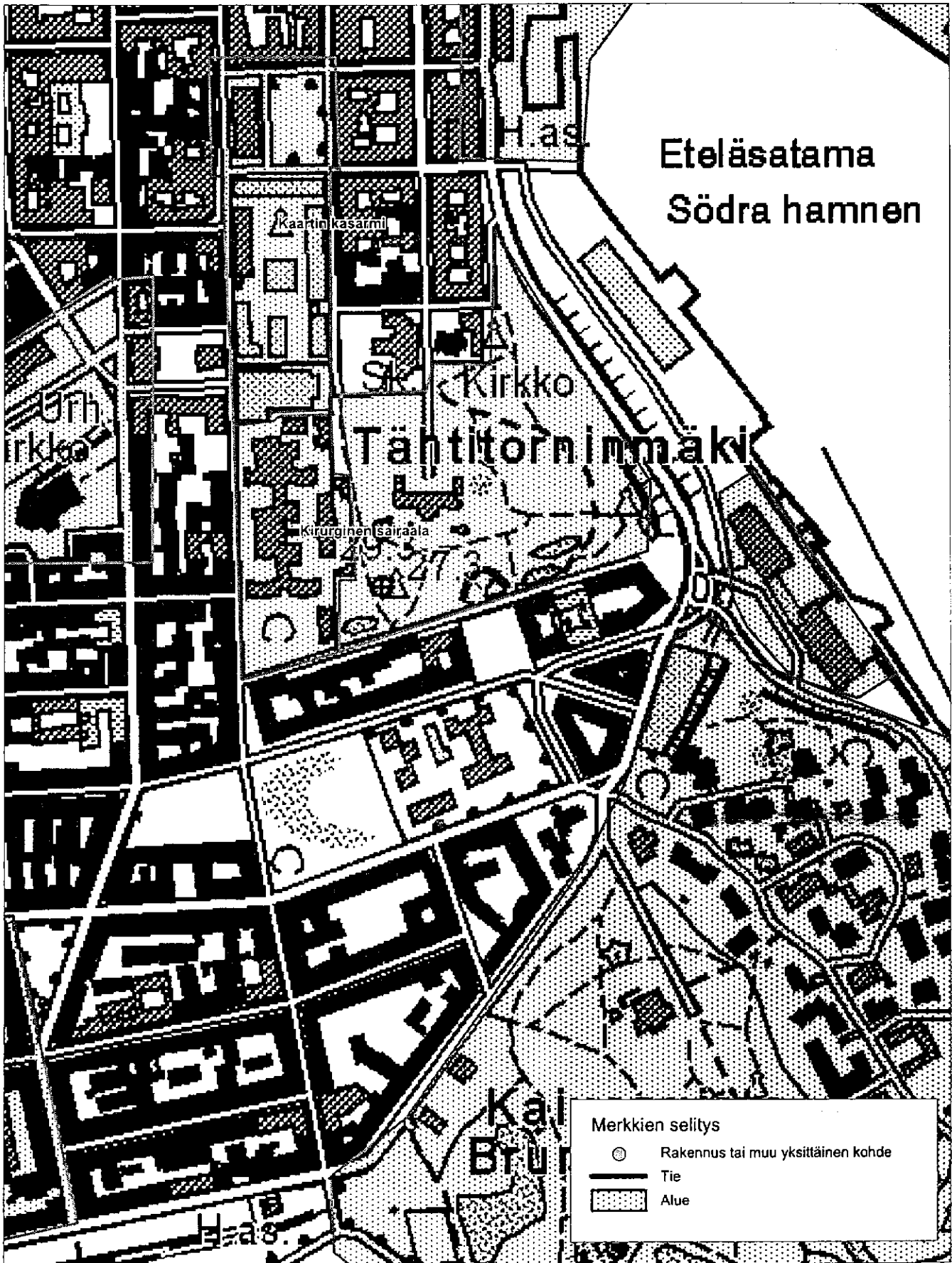
Senaatin 1877 julistama kansainvälinen arkkitehtuurikilpailu kirurgista sairaalaa varten ei tuottanut toteutettavaa ehdotusta, vaan voittaneiden ulkomaisten ehdotusten pohjalta lopullisen suunnitelman valmisti arkkitehti F. A. Sjöström, jonka työn saattoi päätökseen arkkitehti Helge Rancken. Lämmitys- ja ilmastointilaitoksen suunnittelusta järjestetyn erillisen kansainvälisen kilpailun voitti Otto Meyer Hampurista.

Sairaala valmistui 1888. Laitoskompleksia on isommin muutettu 1930-luvulla ja 1970-luvulla (uusi päivystysasema). Sisätiloja on ajanmukaistettu mm. 1980- ja 1990-luvuilla.

Lähteet

Maarit Henttonen, "Suomen sairaaloista". Rakennusperintömme, Kulttuuriympäristön lukukirja. Ympäristöministeriö, Museovirasto ja Rakennustieto Oy 2001.

Mikael Paatela, Sairaalarakennuksen kehitys. Development of the Hospital Building. Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy. Espoo 2003.

Helsinki

Kulosaaren huvilakaupunki

LP2 syy

Kohde on sisällytetty tarkistettuun valikoimaan lausuntojen perusteella. Alue on RKY93-julkaisun rajausta suppeampi, keskittyy alueen vanhaan ydinosaan, jossa on vanhimman rakennusvaiheen lisäksi nuorempia huvilarakennuksia.

Kuvaus

Kulosaari on yksi maan vanhimmista puutarhakaupungeista, joka on suunniteltu huvilakaupunkiperiaatteiden mukaisesti.

Alueen rakennuskanta koostuu puu- ja kivihuviloista sekä alueen ytimessä sijaitsevasta puistoalueesta, jossa kohoavat näyttävinä Kulosaaren kasino ja rantahotelli. Ylempänä rinteessä ovat rivitalot ja saaren korkeimmalla kohdalla sijaitsee kirkko ja kellotorni.

Useimmiten yhdenperheen asunnoiksi suunnitellut huvilat ovat saaneet rinnalleen nuorempia huviloita. Katuverkko noudattelee saaren maaston muotoja ja ympäristölle antaa leiman tienvarsien ja puistojen monipuolinen puusto ja rehevät istutukset. Vanha huvilakaupunki on keskittynyt saaren eteläisille ja itäisille ranta-alueille.

Kulosaaren kirkko on vuodelta 1935 (B. Jung) ja Kulosaaren keskeiseen puistotilaan kasinopuistoon liittyy Kulosaaren Casino, alkuaan Brändö Pavillon, 1915 (A. Lindgren) ja Wihuri-yhtymän pääkonttori, alunperin Kulosaaren rantahotelli 1917 (L. Sonck). Kulosaaren tunnetuimpia asuinrakennuksia ovat Ribbinhofin rivitalot (1916-17 A.Lindgren ja B. Liljeqvist), jotka ovat lajinsa varhaisimpia Suomessa.

Historia

Eurooppalaiset esi- ja puutarhakaupungit syntyivät kaupunkien kasvun seurauksena. Halu luoda hyvää asuinympäristöä luonnon lähelle nähtiin ratkaisuna kaupungistumisen ongelmiin.

Ihanne levisi nopeasti. Suomessa ja Helsingissä uudesta asumis- ja ympäristöihanteesta innostuivat 1900-luvun alussa nuoret arkkitehdit, insinöörit ja taitelijat. Ensimmäiset eurooppalaishenkiset huvilaesikaupungit syntyivät meillä yksityisten aloitteesta. Kulosaaresta tuli uusi asuinaluekokeilu.

Kulosaaren puutarhakaupungin ensimmäisen asemakaavan laati arkkitehti Lars Sonck 1907. Merellisen huvilakaupungin suunnitteluperiaatteisiin kuului maastonmuotoja seuraileva tiestö ja väljä, avoin rakennustapa. Julkiset rakennukset oli sijoitettu niin, että ne muodostivat maisemallisia kiintopisteitä. Suunnitelmiin liittyi jo alun perin korkeatasoisten julkisten palvelujen rakentaminen alueelle. Palveluihin kuuluivat kunnalliset vesi-, sähkö-, puhelin- ja raitiovaunulinjat.

Arkkitehti Bertel Jung laati uuden koko saaren kattavan asemakaavan 1917, kun Kulosaaresta oli muodostettu taajaväkinen yhdyskunta. Kaava toteutui vain osittain, asutuksen keskittyessä saaren etelä- ja itärannalle. Pääpiirteissään Kulosaaren kaupunginosa oli muotoutunut jo huvilakaupungiksi jo 1920-luvulla.

Kulosaaren seurakunta perustettiin 1921. Arkkitehti Bertel Jungin suunnittelema kirkko rakennettiin saaren keskelle 1935, arkkitehti Armas Lindgrenin suunnittelema kellotapuli valmistui 1931.

Kulosaaren huvilakaupunki erosi 1922 Helsingin maalaiskunnasta itsenäiseksi kunnaksi. Nopeasti kasvavan ja laajenevan Helsingin osaksi Kulosaari liitettiin 1946. Liitos toi mukanaan uuden sillan ja kaavoitussuunnitelmat, jonka seurauksena Kulosaaren luonne muuttui nopeasti itsenäisestä huvilakaupungista valtaväylän varrella olevaksi esikaupungiksi.

Saaren pääosin rakentamattomana säilyneiden keskiosien ja pohjoisrannan rakentaminen alkoi 1950- ja 1960-luvulla, jolloin alueelle rakennettiin pääasiassa kerrostaloja. Samalle aikakaudelle sijoittuu Itäväylänä tunnetun itäisen moottoritien rakentaminen. Metrorata asemineen valmistui 1982. Täydennysrakentaminen on 1950-luvun jälkeen jatkunut myös huvila-alueilla.

Lähteet

Emil Schybergson, Aktiebolaget Brändö Villastad, tioårsberättelse 1907-1917. Helsingfors 1917.

Kulosaari, lähtökohdat ja yleiskaavojen aluekohtaiset ohjeet ja suositukset. Helsinki 1981.

Laura Kolbe, Kulosaari - unelma paremmasta tulevaisuudesta. Kulosaaren kotiseutusäätiö. Helsinki 1988.

Ars Suomen taide 4. Keuruu 1989.

Kulosaaren kirkko. Keskellä kylää. Helsingin hiippakunnan kirkkoja. Helsinki 1999.

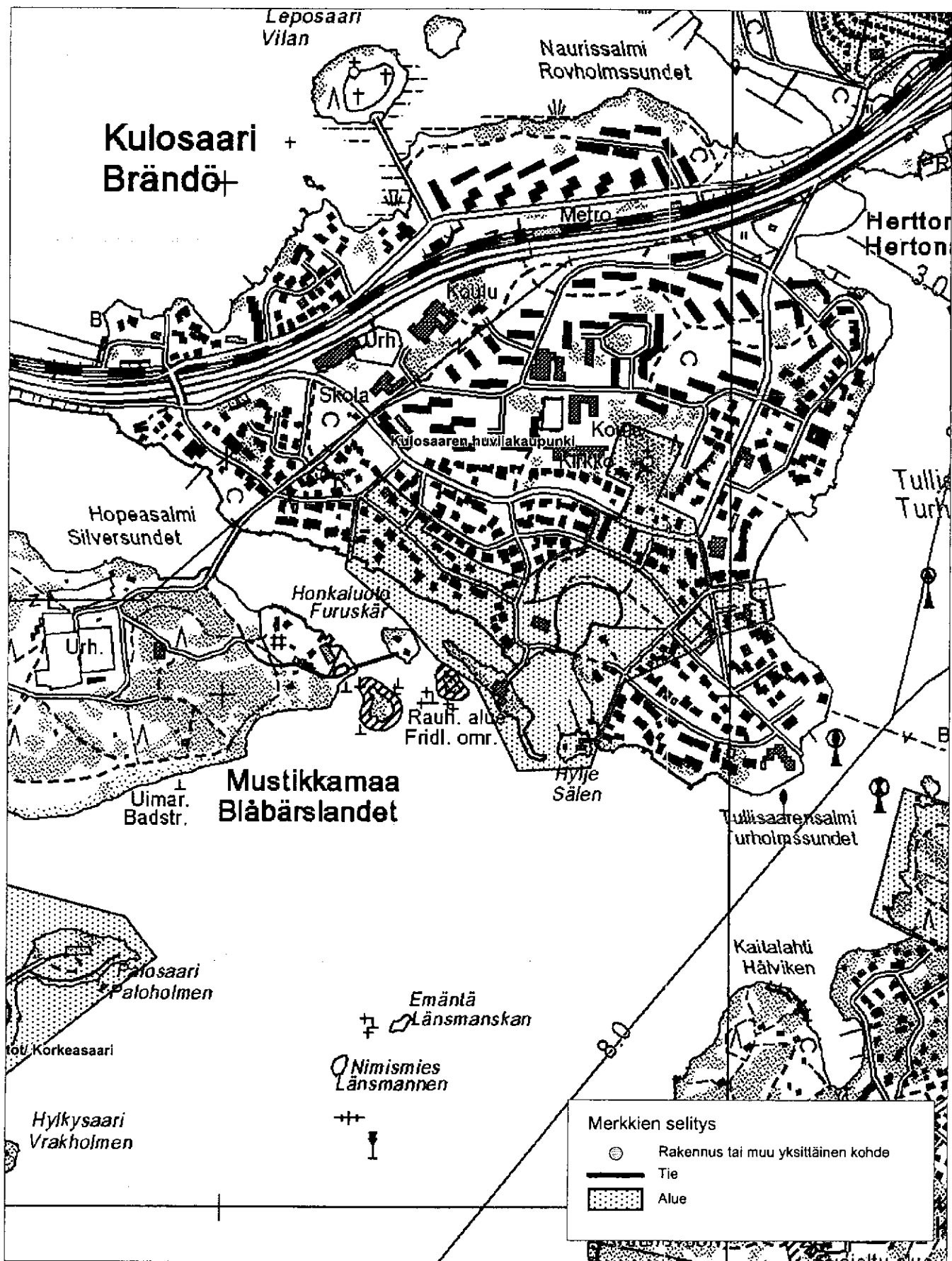
Kulosaari- koti ja kaupunginosa, Brändö-hem och stadsdel. Toim. Minna Sarantola-Weiss. Kulosaaren kotiseuturahaston säätiö 2004.

Marja Terttu Knapas ja Soile Tirilä, Suomalaista kirkkoarkkitehtuuria 1917-1970. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 30. Helsinki 2006.

Laura Kolbe, Kyyhky ja karitsa. Pyhä design kirkossa. Helsingin seurakuntayhtymä. Helsinki 2006.

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 563
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Kulosaaren huvilakaupunki

MV/RHO/Th 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Helsinki

Käpylän puutaloalueet ja Käärmetalo

LP2 syy

RKY93-julkaisussa oleva Käpylän länsiosa on sisällytetty tarkistettuun valikoimaan Helsingin kaupunginmuseon johtokunnan toimittaman aineiston perusteella. Alue on liitetty Puu-Käpylä ja Käärmetalo -kohteeseen.

Kuvaus

Helsingin Käpylässä sijaitsevat asuinalueet Puu-Käpylä ja Käpylän länsiosa sekä Käärmetalo ovat Olympiakylän ja Kisakylän rinnalla keskeisiä kohteita suomalaisen sosiaalisen asuntotuotannon, asuinalueiden asemakaavoituksen ja asuntosuunnittelun sekä -rakentamisen historiassa. (Olympia- ja Kisakylä sisältyvät Olympiarakennukset-kohteeseen)

Puu-Käpylän ja Käpylän länsiosan puutaloalueiden rakentamisen taustalla vaikuttavat samat yhteiskunnalliset, arkkitehtoniset ja kaavoitukselliset pyrkimykset. Ne ovat 1900-luvun alun teollistumisen myötä syntyneitä asutopulaa ratkaisemaan perustettuja rakennustaiteellisesti ja sosiaalisesti ensiluokkaisia työväestön asuntoalueita, joissa yhdistyvät englantilainen puutarhakaupunki-ideologia ja suomalainen puukaupunkiperinne. Niiden yhtenäinen kaupunkikuva liittyy 1920-luvun suomalaisen kaupunkisuunnittelun ihanteisiin.

Puu-Käpylän puutarhakaupunginosan kaava perustuu väljästi rakennettuihin yhteispihallisiin kortteleihin. 1920-luvun alussa rakennetun alueen halki kulkevan pääpuistokadun eli Pohjolankadun varrella ja lähiympäristössä ovat Helsingin Kansanasunnot Oy:n rakentamat yleensä neljän asunnon vuokratalot. Asunto-osuuskuntien Käpylä ja Käpy toteuttamat alkujaan kahden perheen talot sijaitsevat reuna-alueilla. Arkkitehti Martti Välikankaan suunnittelemat yksi- ja kaksikerroksiset puutalot on vuorattu pystyrimoin, maalattu maavärein ja niissä on klassisesta arkkitehtuurista tuttuja yksityiskohtia. Arkkitehti Akseli Toivosen kehittämä standardoitu elementtirakenne on mahdollistanut talojen nopean rakentamisen vähäisellä työvoimalla. Erinomaisesti säilynyt Puu-Käpylä on kansalaisliikkeen ansiosta suojeltu kaavalla 1971.

Puu-Käpylässä on maan ensimmäinen kaupunkikeskustan ulkopuolelle tehty "lähiökirkko". Vaaleaksi rapatun kirkon runkokuoneen toisella pitkältä sivulla on pitkänomainen kirkkosaliin yhdistettävissä oleva seurakuntasali. Siipirakennuksen edessä on puutarhamainen piha. Kirkon sisäänkäyntipäädyn oikealta laidalta nousee matala kellotorni.

Mäkelänkatu erottaa Puu-Käpylän ja Käpylän länsipuolen, jossa asuintalot ovat asukkaiden rakentamia. 1920-luvun puolivälissä vaihtelevaan maastoon taitavasti sovitetut puiset asuinrakennukset ovat tien varressa ja kortteleiden keskellä on laaja yksityispihoista muodostuva vihervyöhyke. Yhtenäisen kaupunkikuvan rakentumista ovat ohjanneet julkisivukaaviot. Useimmat Länsi-Käpylän rakennuspiirustukset ovat tunnettujen arkkitehtien signeeramia. Noin 120:lla tontilla olevat yhden ja kahden perheen omakotitalot ovat hyvin säilyneet ja säilyttäneet ominaispiirteensä.

Mäkelänkadun varrella sijaitseva arkkitehti Yrjö Lindegrenin suunnittelema Käärmetalo kuuluu kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosvalikoimaan. Luonnonkivimuuri rajaa sosiaaliseen asuntotuotantoon lukeutuvan vaihtelevan asuinmiljöön Mäkelänkadusta. Maastonmuotoja ja edullisia ilmansuuntia seuraileva vapaamuotoinen Käärmetalo on Helsingin kaupungin rakennuttama. 1949 säädetyin arava-lain mukaan rahoitetussa ja suunnitellussa nk. suurperheisten asuinrakennusryhmässä on lähes 200 asuntoa ja talo on muodostettu kahta huoneistoelementtiä vaihtelemalla. Palvelurakennuksessa on päiväkotia, pesutupa, sauna ja uima-allas.

Historia

Käpylä on suurimmaksi osaksi rakennettu Kumpulän kartanon maille. Helsingin kaupunki osti 1893 Kumpulän eli Gumtäcktin säteritilan.

Käpylän puutarhakaupungin taustalla on Helsingin kaupungin 1917 Asuntoreformiyhdistyksen aloitteesta perustama puolikunnallisen asuntoyhtiö, Helsingin Kansanasunnot Oy. Arkkitehdit Birger Brunila ja Otto-Iivari Meurman laativat 1917 Käpylän alueelle ensimmäisen virallisen järjestelyehdotuksen, jonka katuverkosto jäi pääosin voimaan samojen suunnittelijoiden 1920 valmistuneeseen Puu-Käpylän lopulliseen järjestelyehdotukseen.

Arkkitehti Akseli Toivonen suunnitteli standardirakenteita, joiden ansiosta Käpylän puutalot voitiin pystyttää nopeasti, neljän huoneiston talo parissa viikossa. Toivosta kiinnostivat asuntotuotannon kehittämis- ja standardisointihankkeet. Hän toimi mm. Helsingin Kansanasunnot Oy:n taloudenhoitajana.

Martti Välikangas kutsuttiin 1920 puutarhakaupungin arkkitehdiksi, hän ratkaisi talojen sijoittelun maastoon sekä suunnitteli asuintalot standardirakenteiden puitteissa. Istutussuunnitelmista vastasi Elisabeth Koch. Jokaiselle perheelle annettiin oma puutarhapalsta avarasti järjestetyssä korttelissa. Puu-Käpylä toteutui kaupungilta vuokratulle maalle edullisen lainoituksen turvin kolmessa vaiheessa 1920-luvun alussa. Asunto-osuuskuntien erilaisiin talotyyppeihin rakennettiin 1920-25 kaikkiaan yli 500 puurakenteista asuntoa.

Käpylän kirkosta pidetyn arkkitehtikilpailun voiton jakoivat arkkitehdit Martti Välikangas ja Ilmari Sutinen. Kirkko valmistui 1930 Sutisen laatimien piirustusten mukaan.

Alueen laidalla Sampsantiellä ovat Helsingin kaupungin työntekijöilleen rakennuttamat Virkamiesasuntoja Oy:n kivitalot.

Puu-Käpylään suunniteltiin 1960-luvulla tehokkaampaa rakentamista, mutta pitkän kansalaisvastustuksen jälkeen Käpylä sai säilyttävän asemakaavan 1971.

Käpylän länsiosan eli Mäkelänkadun, Koskelantien, valtion rautatiealueen ja Louhenpuiston välisen alueen 1921 hyväksytyn järjestelyehdotuksen laati myös Birger Brunila. Asemakaavalain myötä siitä tuli myös läntisen Käpylän asemakaava 1937. Rakentamisessa noudatettiin 1920 hyväksyttyä rakennusjärjestystä.

Länsi-Käpylässä asukkaat rakensivat kaupungin vuokratonteille. Rakentamiseen kaupunki myönsi omakotilainan. Käpylän länsiosan rakennuspiirustuksia ovat allekirjoittaneet Martti Välikangas, Akseli Toivonen, Hilding Ekelund, Martti Paalanen, Uno Moberg ja Pehr-Edvin Enehielm. Käpylän työväentalo valmistui 1926.

Sodanjälkeistä asuntopulaa ja rakentamista helpottamaan laadittiin 1949 arava-laki. Helsingissä Käpylä oli yksi uudisrakentamiskohde, jossa hyödynnettiin valtion tukea. Käärmetaloksi nimetty rakennus kuuluu tähän rakennuskauteen. Rakennukset valmistuivat 1951. Pihasuunnitelmat laati todennäköisesti Elisabeth Koch. Rakennusten peruskorjaukset vuosina 1984-1986 suunnitteli arkkitehti Erik Kråkström.

Lähteet

Käpylän puutarhakaupunginosa 50 vuotta. Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino 1970.

Käpylä - hymykuoppa Helsingin poskessa. Toim. Eija Tuomela. Käpylä seura ry, Helsingin kaupunginosayhdistysten liitto ja Helsingin kaupunki 1987.

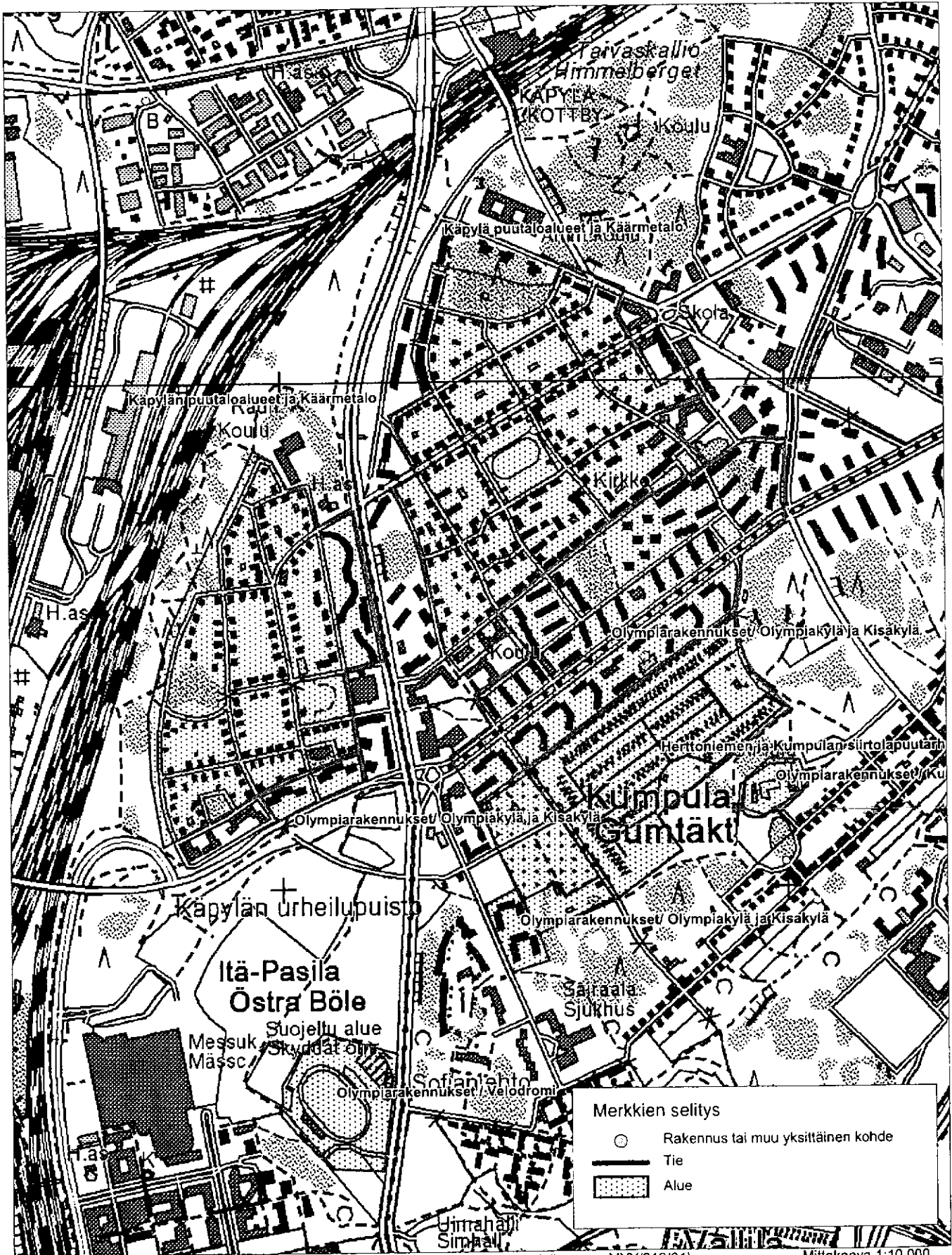
Käpylän kirkko. Keskellä kylää. Helsingin hiippakunnan kirkkoja. Helsinki 1999.

Do.co.mo.mo. Modernismin merkkiteoksia Suomen arkkitehtuurissa. Alvar Aalto Akatemia, do.co.mo.mo Suomi-Finland ry, Suomen rakennustaiteen museo. Helsinki 2002.

Marja Terttu Knapas ja Soile Tirilä, Suomalaista kirkkoarkkitehtuuria 1917-1970. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 30. Helsinki 2006.

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 566
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Käpylään puutaloalueet ja Käärmetalo

MV/RHO/Th 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200_

Helsinki

Länsi-Herttoniemen pientaloalue

LP2 syy

Uusi kohde sisällytetty tarkistettuun valikoimaan Helsingin kaupungin lausunnon yhteydessä toimitetun kaupunkisuunnitteluviraston aineiston perusteella.

Kuvaus

Länsi-Herttoniemi on asemakaavalliselta ratkaisultaan, rakennuskannaltaan ja ympäristöltään poikkeuksellisen hyvin säilynyt jälleenrakennuskauden asuinalue. Alueen yhtenäisyys perustuu vahvaan luonnonympäristöön, puutarhasuunnitteluun, katutilaan ja samaa mittakaavaa oleviin asuinrakennuksiin, jotka on toteutettu yksilöllisin suunnitelmin.

Länsi-Herttoniemen asuinalue rajoittuu länsipuolella Herttoniemen kerrostaloalueeseen ja itäpuolella Itäväylään. Vaihtelevaan kallioiseen maastoon huolellisesti sovitettu ja rakennettu asuinalue käsittää 120 pientaloa, muutaman rivitalon ja koulurakennuksen 1940-luvun lopulta 1950-luvulle.

Alueella on kaksi korttelipuistoa, runsaasti luonnonvaraista puustoa ja vapaat kallionlaet. Tontteja reunustavat pensasaidat ja pengerretyt tukimuurit. Rehevät puutarhat ja maaston muotoja kaartuen seurailevat katulinjat muodostavat vaihtelevan miljöön. Rakennusmääräysten ohjauksen mukaan rakennetuissa asuinrakennuksissa on yksilöllistä vaihtelua mm. kuistien sijoittelussa ja pintamateriaaleissa, joihin on käytetty puuvuorausta, rappausta tai tiilipintaa.

Omakotialueen länsiosassa on Karhutien varrella kaksi vastakkain sijaitsevaa 1949 valmistunutta rivitaloa, jotka ovat arkkitehtien Jorma Järvi ja Toivo Jäntti suunnittelemissa. Rivitalojen palomureilla erotettujen asuntojen puuosat toimitti Puutalo Oy.

Alueen länsireunalla sijaitseva 1952 valmistunut kaksikerroksinen koulu on mittakaavallisesti sopeutettu omakotialueeseen ja käyttäjiin. Rakennus, jonka pääsisäänkäynnin betonikatos on lennokkaasti muotoiltu, on yksi arkkitehti Jorma Järven suunnittelemissa korkeatasoisista kouluista.

Historia

Herttoniemen kartano ja maa-alueet siirtyivät 1919 kaupungin omistukseen. Länsi-Herttoniemeen oli 1800-luvun loppupuolella syntynyt kartanon ranta-alueille huvila- ja työväenasutusta. Niemen keskiosat olivat pääosin metsämaastoa, jota hallitsevat kallioharjanteet.

Helsingin asemakaava-arkkitehti Birger Brunila laati 1940 Länsi-Herttoniemeen kavasuunnitelman, joka vastaa yleispiirteiltään toteutunutta tonttijakoa ja katuverkkoa. Suunnitelmissa Länsi-Herttoniemi oli osa laajempaa asuntoaluetta, jonka eri rakennustyypit, kerros-, rivi-, ja omakotitalot olivat suunniteltu Herttoniemen teollisuusalueen työväestöä silmälläpitäen. Sotien jälkeen alue liitettiin Helsinkiin ja asemakaava vahvistettiin. Puutarhakaupunkimaisia pihasuunnitelmia omakotitonteille laati Helsingin kaupungin puutarhaneuvoja Elisabeth Koch. Alueen metsäinen luonne näkyi metsän eläinten mukaan nimetyissä kaduissa.

Ensimmäiset Länsi-Herttoniemen omakotitalot valmistuivat 1946 ja pääosin valmiiksi alue oli rakennettu 1950-luvulla. Tontteja vuokrattiin lähinnä työväestöön ja keskiluokkaan kuuluville. Rakennuksia suunnittelivat etupäässä rakennusmestarit. Tyypipiirustuksilla rakennettuja taloja on harvassa. Ilvestien tyyppitalojen piirustukset laati mm. arkkitehti Veikko Leistén.

Länsi-Herttoniemen kerrostaloalue rakennettiin 1950-luvulla ja Itäväylänä tunnetun itäisen moottoritien rakentaminen alkoi 1950-luvulla ja se valmistui 1962.

Lähteet

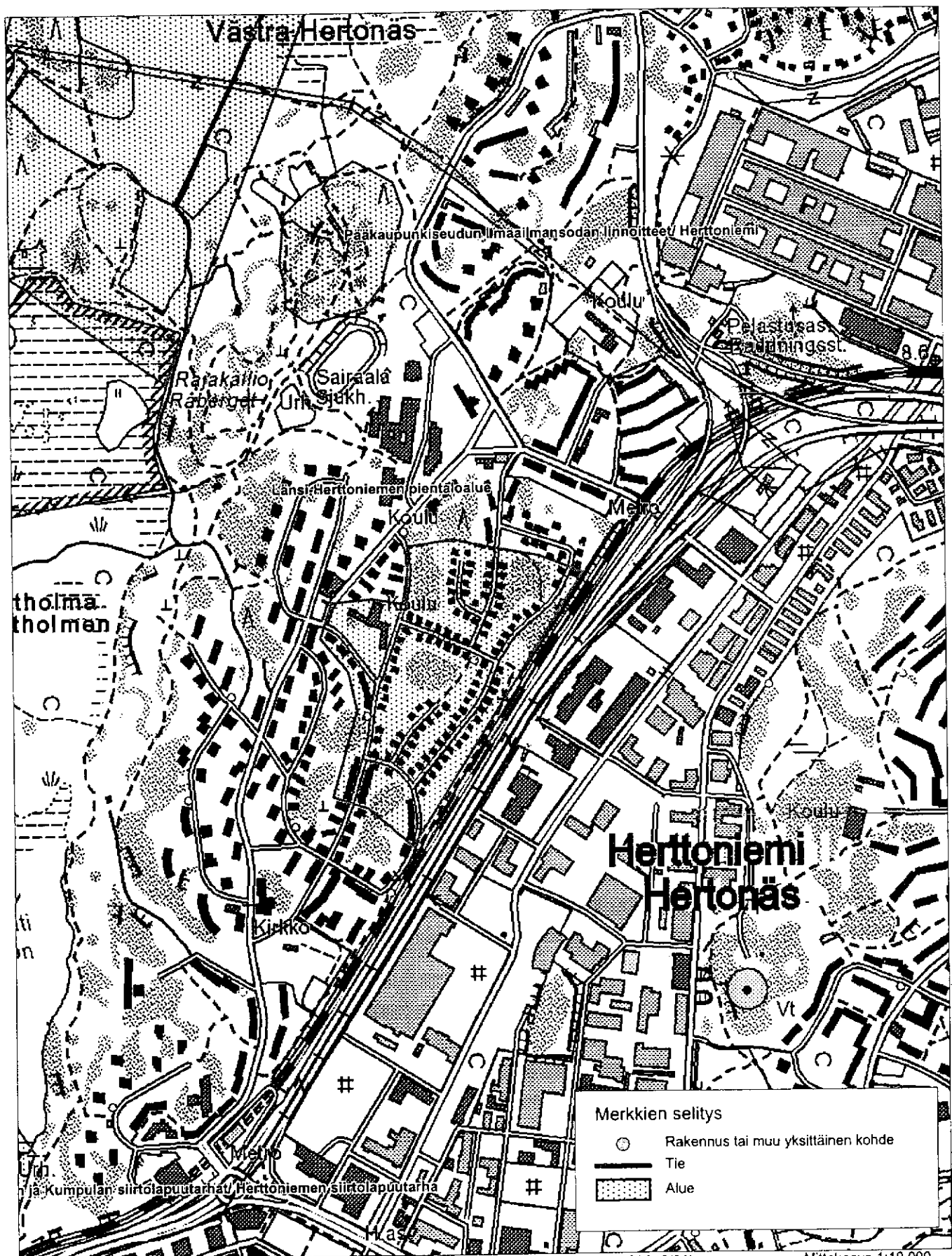
Putkonen Lauri, Herttoniemen rakennettu ympäristö, Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 1994: 23

Sädevirta Sirkka, toim. Riitta Salastie, Korsutieltä Näätäkujalle, Helsingin jälleenrakennuskauden pientaloalueet, Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2003:11, Helsinki 2003.

Makkonen, Leena, Opintiellä, Helsingiläisiä koulurakennuksia 1880-1980, Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 2004: 12, Helsinki 2004.

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 5 190
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Länsi-Herttoniemen pientaloalue

MV/RHO/He 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: / 200

Helsinki

Meilahden sairaala-alue

LP2 syy

Aluetta on kaupunginmuseon johtokunnan lausunnossa olevan kommentin perusteella laajennettu työterveyslaitoksen ja lääketieteellisen tiedekunnan teoreettisten laitosten rakennuksilla.

Kuvaus

Helsingin yliopistollisen keskussairaalan suurkortteli Meilahdessa on yksi Suomen sairaalarakentamisen avainkohteista. Rakennushistoriallisesti ja -taiteellisesti monipuolinen, vaihteittain rakennettu erityisklinikkojen kokonaisuus kuvastaa sairaalarakentamisen suunnitteluperiaatteita sekä sairaanhoidon ja lääketieteen opetuksen kehitystä 1900-luvun alusta aina 2000-luvulle. Alueen rakennuskanta on niukkaa 1900-luvun modernismia, jossa painottuu 1940-luvun funktionalistishenkinen vaalea sairaala-arkkitehtuuri sekä 1960-luvun nauhaikkunoiden ja elementtirakentamisen leimaama laitosrakentaminen. Myös alueen uusin arkkitehtuuri pohjautuu samaan selkeään muotokieleen ja on sovitettu luontevasti olemassa olevaan rakennettuun ympäristöön.

Korttelin rakennuskantaa hallitsee 1960-luvulla rakennettu Meilahden pääsairaalan yli 10-kerroksinen potilastorni. Pääsairaalaan on sijoitettu mm. sisätautien ja kirurgian klinikoita sekä röntgen- ja laboratoriotiloja. Naisten-, lasten- ja syöpätautien klinikoilla on kullakin omat 1930-, 1940- ja 1960-luvulla valmistuneet rakennuksensa, korva- ja silmätautien klinikoilla yhteinen 1950-luvulta. Klinikoiden laajennusosat ovat peräisin pääasiassa 1980-luvulta. Lukuisten klinikoiden ja laitosten sekä hallinto-, talous- ja huoltorakennusten lisäksi sairaalalla on oma voimala Paciuksenkadun toisella puolella.

Vanhin klinikoista on 1934 rakennettu professori Jussi Paatelan Lääkintöhallituksen rakennusosastolla suunnittelema Naistenklinikka. Korttelin eteläosassa 1946 valmistunut Lastenklinikka, nykyinen Lasten ja nuorten sairaala, on Uno Ullbergin ja Erkki Linnasalmen 1940-luvun viimeisimpien sairaalaihanteiden mukaisesti suunnittelema rakennus.

Lastenlinnan Sairaala on rakennettu 1938-1948 arkkitehtien Elsi Borg, Otto Flodin ja Olavi Sortta suunnitelmien mukaan. Lastenlinna koostuu korkeasta, pyöreämuotoisesta sairaalarakennuksesta ja siihen liittyvästä matalasta siipirakennuksesta. Julkisivuja on elävöitetty poikkeuksellisen koristeellisilla, rappaukseen reliefinä tehdyillä kuvioilla. Rakennus kuuluu kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosvalikoimaan.

Jussi ja Veli Paatelan suunnittelema Silmä-korvaklinikka on valmistunut 1951, viereinen luentosalirakennus 1968. Meilahden pääsairaala, hallinto- ja huoltorakennus sekä Syöpätautien klinikka on rakennettu 1960-luvulla. Syöpätautien klinikan ovat suunnitelleet Erkki Helamaa ja Veijo Martikainen ja se on valmistunut 1962. Vuonna 1965 käyttöön otetun pääsairaalan suunnittelivat yhteistyössä Jaakko Paatela Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatelalta sekä Reino Koivula Arkkitehtiryhmä Reino Koivulalta. Myös 1965 valmistunut hallinto- ja huoltorakennus on Jaakko Paatelan suunnittelema.

1970- ja 1980-luku ovat olleet klinikoiden laajentamisen aikaa. Naistenklinikan 1975 ja Korvaklinikan 1980 valmistuneet lisärakennukset on suunnitellut arkkitehti Veli Paatela arkkitehtitoimisto Veli ja Jaakko Paatelan toimistosta, Lasten ja nuorten sairaalan lisärakennuksen 1987 arkkitehtitoimisto Railo & Stenius ja Meilahden pääsairaalan NMR-lisärakennuksen 1988 Kimmo Karjalainen. Silmäklinikan 1987 valmistuneen leikkaussalirakennuksen on suunnitellut arkkitehti Mikael Paatela, Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy:stä.

Korttelin luoteiskulmaan 1940 rakennetussa arkkitehti Uno Ullbergin suunnittelemassa Helsingin

sairaanhoitajatakoulussa toimii Stadian sairaanhoito-opisto. Tukholmankadun varressa on arkkitehti Veli Paatelan suunnittelemat, 1940- ja 50-lukujen taitteessa valmistuneet potilaskodin kerrostalo, entinen asuntola Eevala ja psykiatrian poliklinikka.

Meilahden lääketieteen kampuksen uudempaan kerrostumaan kuuluvat 2000-luvun vaihteen molemmiin puolin valmistuneet terveystieteiden kirjasto Terkko ja biolääketieteen tutkimus- ja opetuskeskus Biomedicum. Terkko on arkkitehti Olli-Pekka Jokelan ja Biomedicum arkkitehtien Timo Vormala, Matti Lummaa ja Erkki Karonen suunnittelema.

Alueella on sisäinen katu- ja liikenneverkostonsa tienviittoineen, helikopterikenttineen, laajoine pysäköintialueineen ja bussilinjan päätepysäkkeineen sekä laaja maanalainen käytäväverkosto ja pysäköintialueet ja -luolat.

Alueen itäpuolella on arkkitehti Olli Pöyryn suunnittelema Ammattilääketieteellinen tutkimuskeskus (nyk. Työterveyslaitos) vuodelta 1950. Samassa korttelissa sijaitseva Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan teoreettisten laitosten rakennus on valmistunut 1966 arkkitehti Einari Teräsvirran suunnitelmin.

Historia

Lääkintöhallituksessa suunniteltiin 1899 sairaalarakentamisen keskittämistä, mutta sopivaa sijoituspaikka ei löydetty. Helsingin kaupunki tarjosi 1903 Meilahden rälssitilan maita sijoituspaikaksi.

Korttelin alueella, nykyisen Lastenklinikan viereisellä mäellä oli Meilahden huviloihin kuulunut Villa Fridhäll, jossa myöhemmin toimi Ukkokoti ja Punaisen Ristin sairaala.

Perustetun rakennuskomitean arkkitehti Magnus Schjerfbeck laati alueelle 1909 asemakaavan. Varhaisimmat sairaala-alueen suunnitelmat perustuivat 1800-luvun lopulla vallitsevaan paviljonkijärjestelmään, jossa eri toiminnot sijoitettiin eri rakennuksiin. Tarkoituksena oli rakentaa ensimmäisessä vaiheessa talousrakennus, lämpökeskus sekä iho- ja sukupuolitautilien klinikka. Niiden rakentaminen alkoikin 1914, mutta ainoana tämän vaiheen rakennuksena valmistui 1918 kaareva talousrakennus, nykyinen palvelukeskus sekä lämpökeskus, joka toimii nykyään ambulanssikeskuksena. Iho- ja sukupuolitautilien klinikasta ehti valmistua vain kivijalka, jota käytettiin myöhemmin 1930-luvulla hyväksi Naistenklinikan rakentamisessa.

1919 alueelle valmistui uusi A. K. Kranckin laatima asemakaava, joka perustui edelleen paviljonkijärjestelmään. Suunnitelma ei kuitenkaan toteutunut kuten ei myöskään 1910-luvun lopulla suunniteltu yliopiston siirtäminen alueelle.

1936 ns. Keskussairaalan neuvottelukunta antoi arkkitehti Uno Ullbergin tehtäväksi laatia suunnitelman Meilahden sairaala-alueelle. Suunnitteluideologia perustui blokkijärjestelmään. Naistenklinikka ja Lastenklinikka toteutettiinkin 1930- ja 1940-luvuilla ko. suunnitelman mukaan, mutta 1951 valmistunut Silmä- ja korvatautienklinikka poikkesi Ullbergin kaavasta.

Intensiivisin sairaala-alueen rakentamisaika oli 1950- ja 1960-luvuilla, jolloin rakennettiin sekä pääsairaala että suurin osa erityisklinikoista. Tutkimuskeskuksista rakennettiin 1945 perustetun Työterveyslaitoksen rakennus 1950 ja yliopiston teoreettisten laitosten rakennus 1966.

Laki yliopistollisista keskussairaaloista vauhditti Meilahden sairaala-alueen toteuttamista. Suunnitelmat tehtiin vuosina 1957-59 ns. blokkijärjestelmän mukaan keskittämällä toiminnot yhteen rakennukseen. Meilahden sairaalan Hiltoniksi kutsuttu, Suomen ensimmäinen pilvenpiirtäjätyyppinen rakennus valmistui vuonna 1965. Kolmiosainen pääsairaala koostui potilastornin lisäksi toimenpide- ja poliklinikkaosasta sekä opetus- ja laboratoriotiloista.

Meilahden sairaala-alueen rakentamisaikana tapahtui sairaanhoidossa merkittäviä muutoksia sairaanhoidossa. Aikaisemmin sairaaloissa oli ollut paljon pitkäaikaisia potilaita, vähän

henkilökuntaa ja aputiloja. 1900-luvun kuluessa sairaanhoito alkoi painottua polikliinisiin toimenpiteisiin ja sairaaloissa alettiin tarvita yhä enenevässä määrin teknisiä, laboratorio- ja huoltotiloja. Meilahden sairaalakortteliin keskittyi monipuolisia toimintoja ja lisääntyvän sisäisen henkilökunta-, potilas-, ensiapu-, siirto-, huolto-, jätehuolto-, liitännäisliikenteen sujuva järjestäminen vaati yhä enemmän tiiviiltä alueelta. Myöhemmin rakennuksia laajennettiin toiminnan muuttuessa, kun rakennuksiin tarvittiin hissejä, teknisiä tiloja, kylmä- ja säilytystiloja sekä materiaali- ja välinevarastoja, varavoimaa.

2000-luvun vaihteessa alettiin sairaala-alueella täydennysrakentaa tutkimuslaitospainotteisesti ja sinne valmistui 1998 Terveystieteiden keskuskirjasto Terkko, jonka suunnitteli arkkitehti Olli-Pekka sekä arkkitehtien Timo Vormala, Matti Lummaa ja Erkki Karonen suunnittelema Biomedicum 2001. Sairaala-alueen rakentaminen ja kehittäminen jatkuu edelleen.

Lähteet

Helsingin kaupungin historia. Osa V:1. Helsinki 1962.

Urpo Simula - Aino Nikupaavo, Meilahden sairaalasuunnittelun vaiheita. Helsingin Lääkärilehti. Helsingin Lääkäriyhdistys 1964.

Maarit Henttonen, Helsingin Lastenlinna. Lisensiaatintyö, Helsingin yliopisto 1998.

Helinä Kotilainen, Rakentaminen Suomen terveydenhuollossa 1900-luvulla. Hippokrates 2000. Suomen Lääketieteen Historian Seura.

Petra Havu, Piirrä, piirrä, piirrä... Paatelan arkkitehtisuunnittelun 80 vuotta. Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & co vuodesta 1919. Espoo 2001.

Maarit Henttonen, Keisarin kivistä tuhannen tutkijan tiedetaloon. Meilahden sairaala-alueen rakentamisen vaiheita. Hippokrates 2002. Suomen Lääketieteen Historian Seura.

Do.co.mo.mo. Modernismin merkkiteoksia Suomen arkkitehtuurissa. Alvar Aalto Akatemia, do.co.mo.mo Suomi-Finland ry, Suomen rakennustaiteen museo. Helsinki 2002.

Petra Havu, Projekteja ja skissejä. Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & co vuodesta 1919. Espoo 2003.

Mikael Paatela, Sairaalarakennuksen kehitys. Development of the Hospital Building. Arkkitehtitoimisto Paatela-Paatela & Co Oy. Espoo 2003.

Maarit Henttonen, Lääketiede ja moderni arkkitehtuuri: Medikalisaation politiikkaa suomalaisissa naistensairaaloissa 1930-luvulla. Palin Tutta (toim. / red.) Modernia on moneksi. Kuvataiteen, taideteollisuuden ja arkkitehtuurin piirteitä maailmansotien välisen ajan Suomessa. Taidehistoriallisia Tutkimuksia - Konsthistoriska Studier 29. Helsinki 2004.

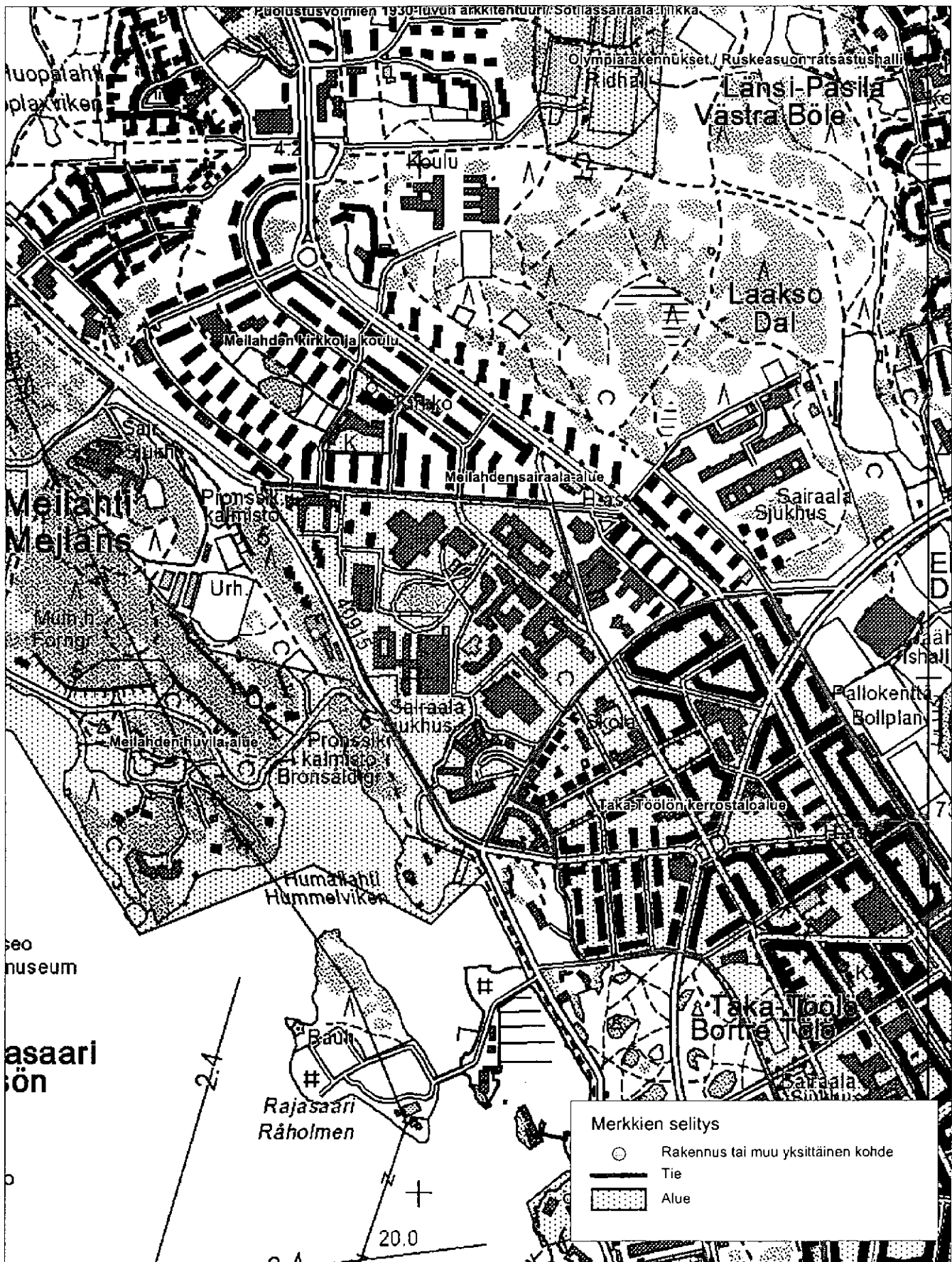
Karttaliite

**- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö**

ID: 4 656

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Meilahden sairaala-alue

MV/RHO/Th 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200

Helsinki

Olympiarakennukset

LP2 syys

HÄMEENLINNA

Museovirasto on sisällyttänyt Ahveniston urheilukeskuksen tarkistettuun valikoimaan Olympiarakennukset-teemakohteeseen.

HELSINKI

Kohteeseen on liitetty kaupungin lausunnon perusteella Kisakylän asuinrakennuksia.

Kuvaus

Helsingin olympialaisia varten valmistuneet urheilurakennukset muodostavat kansainvälisestikin arvioituna hyvin säilyneen olympiarakennuskokonaisuuden, joka kuuluu myös kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään suomalaisen modernin arkkitehtuurin merkkiteosvalikoimaan. Eri puolilla kaupunkia luonnonympäristöissä sijaitsevat olympiarakennukset ovat sekä kansainvälisten vaatimusten mukaisia kilpaurheiluareenoita että tavallisten helsinkiläisten käyttämiä monipuolisia liikunta- ja virkistyspaikkoja. Kaikkien aikojen pienimmän olympiakaupungin urheilurakennusten pelkistetty arkkitehtuuri on periaatteiltaan yhtenäistä. Niissä on samankaltaisia esiin jätettyjä betonirakennetekniikoita sekä yksinkertaisia, koristeettomia kivipintoja, jotka julkisivuissa on yleensä maalattu valkoisiksi. Urheilurakennusten monipuolinen funktionaalisuus paljastuu niin suurten yleisötapahtumien kuin jokapäiväisten harrastustoimintojenkin käytössä.

Olympiakilpailupaikoista tärkein, Olympiastadion, kohoaa muiden urheilurakennusten keskipisteenä Eläintarhan liikuntapuistossa Töölössä. Olympiastadionin 72-metrinen solakka torni on olympialaisten ja suomalaisen urheilun symboli sekä yksi pääkaupungin tunnuskuviista. Rakennuksen ulkoasua leimaavat valkean tornin lisäksi säännöllisin jännevälein sijoitettujen jalallisten kehäpalkkien kannattelema ulospäin levenevä katsomo.

Uimastadion sijaitsee Olympiastadionin koillispuolella kallioisen luonnonpuiston keskellä. Suomen ensimmäinen maauimala - kaupunkilaisten kesäinen uimakeidas - on kolmen altaan kokonaisuus. Kaarevan teräsbetonikatsomon länsisivua hallitsee arkadimainen koko julkisivun mittainen avoin pilarikäytävähalli. Puinen kahvilarakennus rajaa aluetta pohjoislaidalla. Kumpulan maauimala rakennettiin kisojen harjoitusaltaksi. Kisahalli Olympiastadionin lounaispuolella on suurten salien kaarihalli, joka alunperin rakennettiin messu- ja näyttelykäyttöön sekä suuria yleisötapahtumia varten. Ruskeasuon ratsastushalli hevostalleineen sijaitsee Olympiastadionin ja Laakson ratsastuskentän pohjoispuolella Keskuspuistossa. Pelkistetyn tyylikkäässä kaarihallissa ovat sekä ratsastusmanceesi että urheilusalit.

Soutustadion sijaitsee Taivallahteen pistävällä niemellä, jonne suunniteltujen kanootti- ja soutuurajien maaliviivalla on katettu betonikatsomo. Katsomon taustalla on kerhorakennus ja venevaja puusta. Velodromi on Suomen ensimmäinen viettävä pyöräilyrata Käpylän urheilupuistossa. Radan vaativat muodot on toteutettu betonista, radan lounaissivulla on katettu 2000-paikkainen katsomo. Tennispalatsi Kampissa, linja-autoaseman läheisyydessä, on saanut nimensä kaarikaton alla olleista neljästä tenniskentästä. Rakennuksessa toimii elokuvateatteri- ja museokeskus.

Käpylässä kaksi asuinalueita on rakennettu olympiaurheilijoiden majoitukseen. Koskelantien pohjoispuolella on vuoden 1940 Olympiakylä ja tien eteläpuolella 1952 Kisakylä. Olympiakylä on suomalaisittain varhainen tulkinta modernistisesta asuinalueesta. 3-4 kerroksen vaaleat asuinrakennukset ovat vapaasti kumpuilevassa maastossa ja luonnonmukaisen puuston keskellä muodostaen avoimia pihoja. Asuntojen luonnonyhteys ja valaistusolot on tarkkaan tutkittu, kuten niiden pohjakaaviotkin. Yksinkertaiset rakennukset ovat arkkitehtuuriltaan harkittuja, suhteiltaan

rauhallisia. 1952 Kisakylän suunnittelussa kunnioitettiin ja hyödynnettiin 1930-luvulla onnistuneiksi osoittautuneita ratkaisuja. Espoon Otaniemessä yhdeksän opiskelijoiden asuintaloa on rakennettu ns. itäblokin urheilijoiden kisakyläksi sekä Otahalli yleisurheilun harjoitushalliksi. (Ks. Otaniemen kampusalue -kohde.)

Olympiaterminaali Eteläsatamassa kuuluu 1952 olympialaisten rakennushankkeisiin, ja sen terminaali ja satamatalo liittyvät kaupungin satamien komeaan arkkitehtuurikehitykseen.

Nykyaikaisen viisiottelun kilpailupaikat ovat Hämeenlinnassa. Ahvenistossa kauniilla järvenranta-alueella on maauima-allas, pukusuoja ja kahvilarakennus.

Historia

1930-luvulla Helsinki valmistautui järjestämään olympialaiset ja vastaanottamaan urheilijoita ja yleisöä kaikkialta maailmasta. Kaupunkiin nousi urheiluareenoita sekä erilaisia palveluita, kuten majoitus- ja liikennerakennuksia. Olympialaisilla perusteltiin koko kaupungin kohennusta. Keväällä 1940 olympiakisat peruttiin sotien takia. 1952 kesäolympialaiset järjestettiin Helsingissä. Tuolloin 1930-luvun urheilurakennukset palvelivat kisoja, katsomot usein hieman laajennettuna.

Kansainväliset urheilulajivaatimukset sanelevat olympialaisten kilpailupaikkojen suunnittelua. Itse ratojen, altaiden ja kenttien lisäksi tulevat urheilijoita, huoltoa, henkilökuntaa sekä yleisöä ja tiedotusvälineitä palvelevat tilat. Toisiinsa nähden kilpailupaikkojen tulee sijaita joustavasti liikenteellisesti sekä majoitukseen nähden. Helsingissä oli sujuvaa sijoittaa olympiarakennukset eri puolille kaupunkia urheilutarkoituksiin varattuihin puistoihin ja Keskuspuistoon. Lajivaatimusten lisäksi tutkittiin monikäyttöisyys, ei pelkästään urheiluun vaan kaikenikäisten kaupunkilaisten kuntoiluun ja virkistykseen. Urheilulaitosten rakentaminen nähtiin työ- ja kaupunkikulttuurissa yhteiskunnan velvollisuudeksi.

Olympiastadionin arkkitehtikilpailuohjelmassa 1933 sanottiin, että "Stadionin tulee saada sellainen arkkitehtoninen muotoilu, joka vastaa koko maan urheilualueen arvoa." Stadionista haluttiin sekä urheiluareena että kansanjuhlien pitopaikka. Kaksivaiheisen kilpailun voittivat arkkitehdit Toivo Jäntti ja Yrjö Lindegren. Rakennesuunnitelmat laati diplomi-insinööri Uuno Varjo. Maastotyöt alkoivat 1934. Stadion vihittiin käyttöön 1938, itäkatsomo oli tuolloin rakentamatta. Kun Tokio 1938 luopui vuoden 1940 olympialaisten järjestämisestä, kisat annettiin Helsingille. Stadionin itäkatsomo ja väliaikainen puukatsomolaajennus rakennettiin. 1952 olympialaisia varten betonikatsomo laajennettiin ja sitä puolestaan laajennettiin väliaikaisella puukatsomolla. Toimistot eteläkaarteeseen valmistuivat 1955 ja retkeilymaja pohjoiskaarteeseen 1961. Museosiipeä on laajennettu kolmesti vuosina 1963, 1984 ja 1992. 1980-luvulta alkaen uusi sukupolvi ja omistaja, Helsingin kaupunki, sai vastuulleen perinteikkään rakennuksen. Stadionin muutos- ja korjaustyö valmistui 1994 pääarkkitehtina Markku Aalto. Stadionin kupeessa oleva Töölön pallokenttä rakennettiin 1940 ja saatettiin loppuun vuoden 1952 olympialaisiin.

Uimastadionin rakennustyöt aloitettiin 1938 suunnittelijana arkkitehti Jorma Järvi, työt keskeytyivät sotien ajaksi ja stadion viimeisteltiin 1952. Arkkitehti Pauli Salomaan johdolla suunniteltu Kumpulan maauimala valmistui 1952. Velodromi ja soutustadion rakennettiin 1940 kisoihin ja niiden katsomoita laajennettiin 1952, suunnittelija oli arkkitehti Hilding Ekelund. Soutustadion hyväksyttiin tuulisen radan takia 1952 vain melontakilpailujen pitopaikaksi. Kisahalli oli kisojen nyrkkeily-, paini- ja voimisteluaireena, suunnittelijoina arkkitehdit Aarne Hytönen ja Risto Veikko Luukkonen. Rakennus valmistui 1935 ja sitä laajennettiin 1952. Tennispalatsi rakennettiin 1940 autojen huolto- ja paikoitusrakennukseksi, mutta 1952 kisoissa kaarikaton alle rakennetut liikuntatilat olivat koripalloilun käytössä. Rakennuksen suunnitteli arkkitehtiylioppilas, rakennusmestari Helge Lundström. Ruskeasuon ratsastushallit valmistuivat 1940 kisoihin, arkkitehtina oli rakennushallituksen yliarkkitehti Martti Välikangas. Nykyinen ratsastushalli on noin puolet alkuperäisestä, toinen puoli on otettu muuhun liikuntakäyttöön. Olympia-areenat on korjattu tai niiden korjaus aloitettu 1990-luvun kuluessa.

Käpylän olympiakylän yleissuunnitelmaa ja toiminnallista ohjelmaa laati arkkitehtiryhmä Alvar

Aalto, Hilding Ekelund, Kaj Englund, Georg Jägerroos ja Martti Välikangas 1938. Helsingin ensimmäinen osuuskuntamuotoinen asuinalue, joka rakennettiin yhtenäisellä suunnitelmalla osuuskunta Helsingin Asuntokeskuskunta HAKA:n toimesta valmistui 1940. Kaupungin ulkosyrjälle, vapaaseen luontoon hakeutumisen mahdollistivat valmiit tiet raitiotie- ja autobussiyhteyksineen. Ensimmäisen kerran olympiakisojen historiassa urheilijat majoitettaisiin kerrostaloihin, joiden "rationalisoidut pienasunnot" suunniteltiin huolella tulevaan asuinkäyttöön. Ensimmäisen rakennusvaiheen 600 asuntoon piti majoittaa noin 3000 miesurheilijaa. Arkkitehdit Hilding Ekelund ja Martti Välikangas tekivät yhdessä alueen piirustukset ja 1941 jälkeen valmistuneet talot suunnitteli yksin Ekelund. 1952 arkkitehti Pauli Salomaan suunnittelemaan Kisakylään mahtui viitisentuhatta vuodetta miesurheilijoille. Kisakylä oli 1952 olympialaisten suurin yksittäinen rakennushanke.

Hämeenlinna valittiin nykyaikaisen viisiottelun kisapaikaksi. Lajeista uinti, maastojuoksu, ammunta ja esteratsastus suoritettiin Ahvenistolla. Kisoja varten rakennettiin Ahveniston urheilukeskus 1951 arkkitehtien Ilmari Niemeläisen ja Olavi Sahlbergin piirustusten mukaan.

Lähteet

Helge Nygrén, Suuri arena. Stadion-säätiö 1927-1987. Helsingin Olympiastadion 1938-1988. Stadion-säätiö 1988.

Mikko Härö, Valmistautuminen 1940 ja 1952 olympiakisoihin. Olympiakaupunki Helsinki 1952. Helsingin kaupunginmuseo 1992.

Olympiarakennusten korjausperiaatteet. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja. Helsinki 1996.

Do.co.mo.mo. Modernismin merkkiteoksia Suomen arkkitehtuurissa. Alvar Aalto Akatemia, docomomo Suomi-Finland ry, Suomen rakennustaiteen museo. Helsinki 2002.

Rakennettu Häme. Maakunnallisesti arvokas rakennusperintö. Hämeen liitto 2003.

Lauri Putkonen ja Marja Ivars, Kyliä ja kortteleita. Hämeenlinnan ja Hattulan rakennuskulttuuriselvitys. Hattulan kunta. Hämeenlinnan kaupunki. Hämeenlinna 2003.

Hilkka Högström, Olympiastadionin torni - ylevien ihanteiden ikoni. Museoviraston rakennushistorian osaston aikakausikirja 1. Helsinki 2005.

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 575
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Olympiarakennukset/ Olympiakylä ja Kisakylä

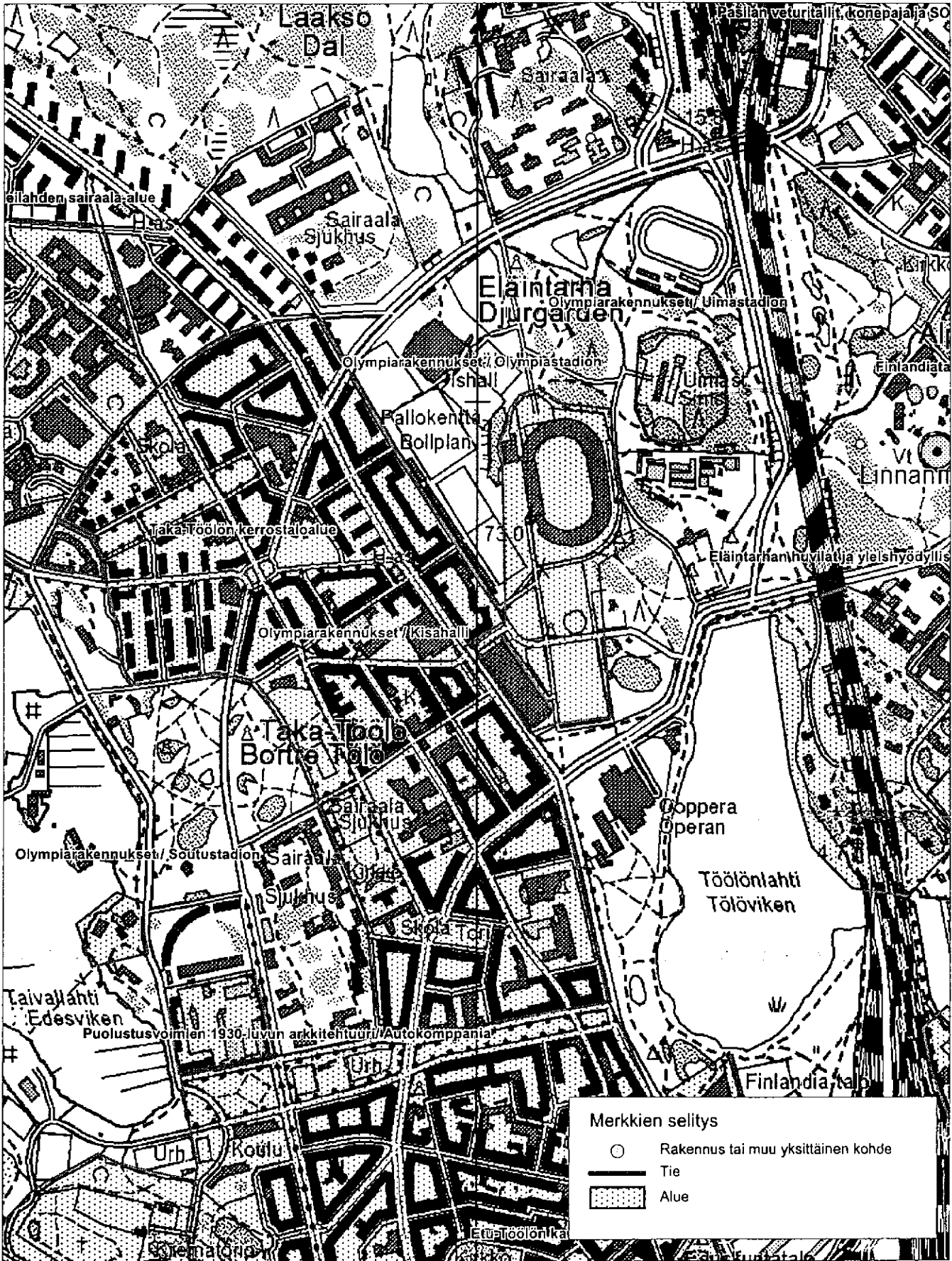
MV/RHO/TH 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

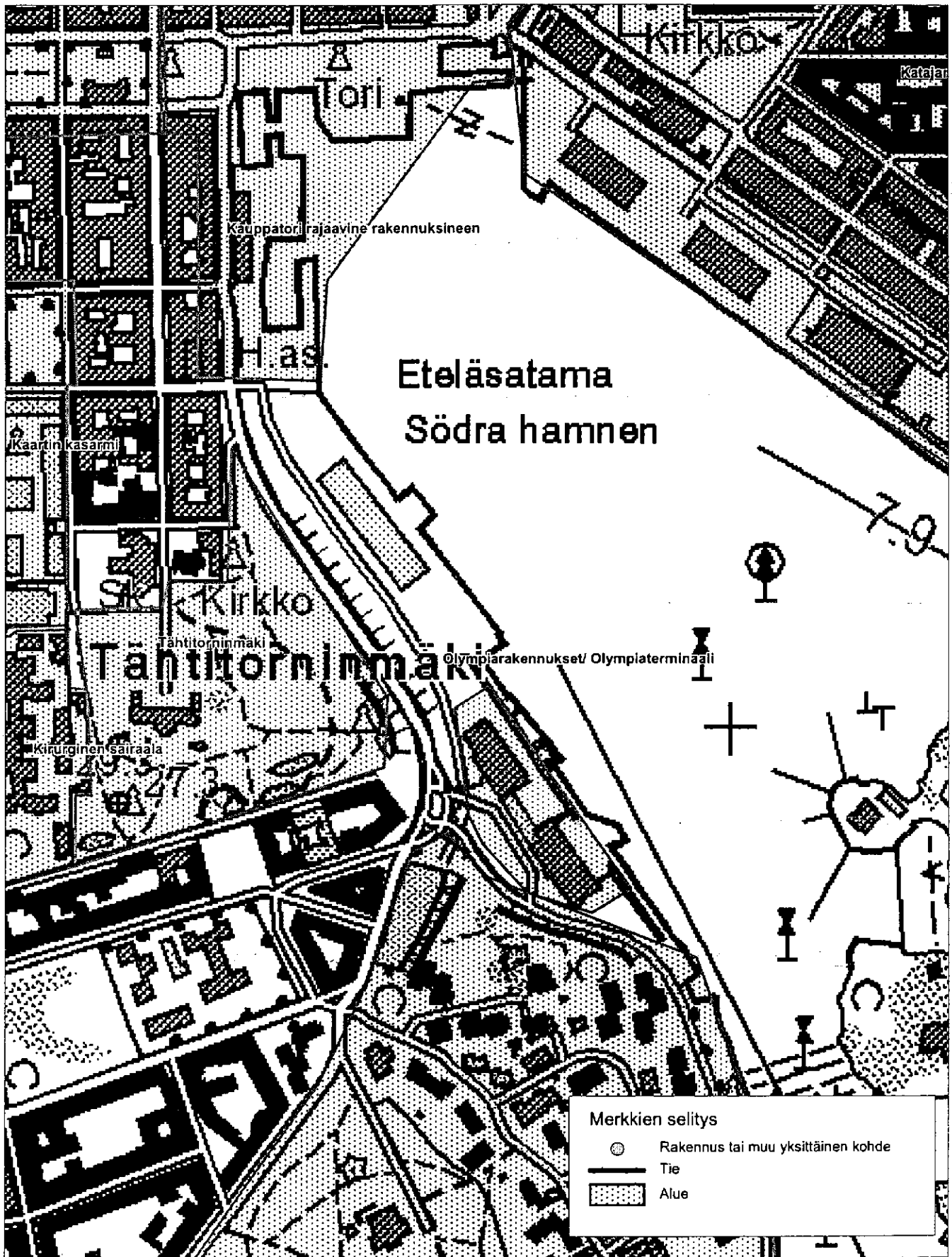
ID: 1 575
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Olympiarakennukset / Olympiastadion

MVRHO/The 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 575
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Olympiarakennukset / Ruskeasuon ratsastushalli

MV/RHO/TH 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

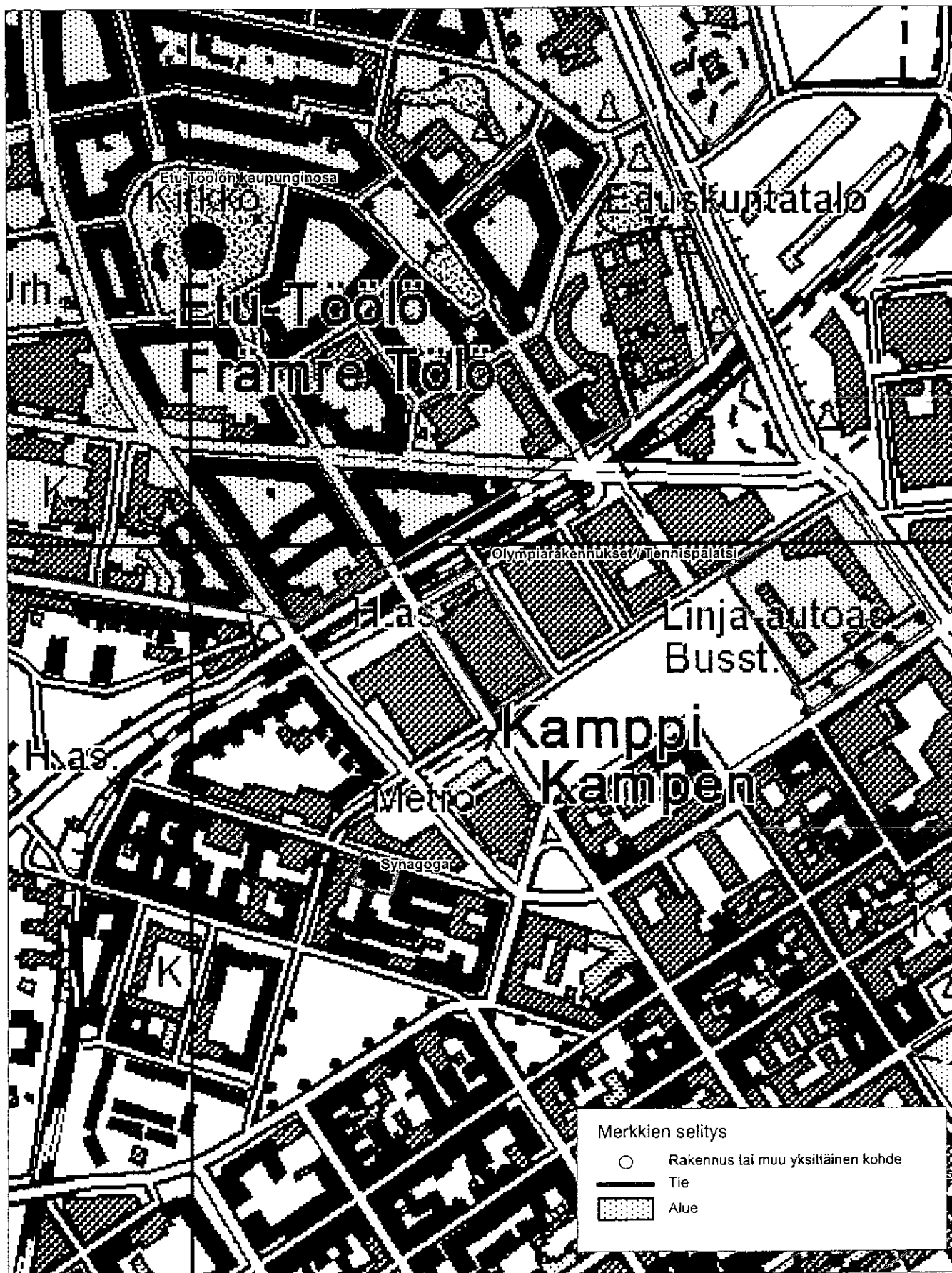
Mittakaava 1:10 000

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 575

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Olympiarakennukset / Tennispalatsi

MV/RHO/THe 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:5 000

Helsinki

Osuusliikkeiden ja teollisuuden Sörnäinen

LP2 syy

RKY93-julkaisun kohde on pienemmäksi rajattuna sisällytetty tarkistettuun valikoimaan Helsingin kaupungin lausunnon pohjalta.

Kuvaus

Sörnäisissä sijaitsevat Elannon ja Osuustukkukaupan (OTK) monumentaaliset punatiiliset hallintorakennukset ja niihin liittyvät elintarviketeollisuuden tuotantolaitokset kuvastavat osuusliikkeiden asemaa ja toimintaa 1900-luvulla. Vahva symbolimerkitys on erityisesti Hämeentien varressa kaupunkikuvallisina kiintopisteinä toimivilla hallintorakennuksilla. Sörnäisten rantaan ulottuvat teollisuuskorttelit ovat tärkeitä elintarviketuotantoa ja vähittäismyyntiä varten rakennettuja teollisuushistoriallisia ympärisöjä. Alueella on säilynyt rakennuksia sen varhaisesta, jo 1800-luvulla alkaneesta teollistumisesta.

Aatteelliset osuusliikkeet Elanto ja OTK ovat suurimman osan 1900-lukua toimineet vierekkäin Hämeentien ja Sörnäisten rantatien välissä. Korkeiden punatiilisten pääkonttoreiden tornit kulmatonteilla osoittavat Hämeentien varrella osuusliikkeiden kortteleiden alku- ja päätepiirteen. Molempien keskeisimmät hallinto- ja teollisuusrakennukset ovat arkkitehti Väinö Vähäkallion suunnittelema.

Valtakunnallisen keskusliikkeen OTK:n korttelin merkittävin säilynyt rakennusryhmä haarautuu Hämeenkadun ja Käenkujan kulmassa, jossa kohoaa 1933 valmistuneen entisen pääkonttorin pyöreäpäätteinen, yhdeksänkerroksinen funktionalistinen torniosa. Käenkujalla ovat 1940-luvulta margariinitehdas, teknokemiallinen tehdas ja kahvipaahtimo.

Pääkaupunkiseudun osuuskaupan Elannon kulman osoittava torni puolestaan liittyy klassistiseen kahdeksänkerroksiseen, 1928 valmistuneeseen hallintorakennukseen, jonka muurimainen seinä jatkuu Kaikukadun varrella. Elannon korttelissa ovat mm. Elannon vanhin leipomo vuodelta 1907, Vähäkallion suunnittelema suurleipomo ja seitsenkerroksinen keskusvarasto 1920-luvulta. Viljasiilot ja kasvisvarasto ovat 1930-40-luvuilta. Korttelin vanhin rakennus on entinen tulitikkutehdas vuodelta 1874.

Kolmannessa teollisuuskorttelissa Sörnäisten rantatien varrella ovat mm. ruokarasvoja tuottanut Kokos Oy, rakennuksen vanhin osa vuodelta 1911, sekä Kone Oy, Oy Gottfr. Strömberg ja Helsingin Mylly Oy:n rakennukset, näkyvimpinä korkeat viljasiilot vuosilta 1941-50. Oy Strömberg Ab:n rakennukset ovat 1890- ja 1910-luvuilta.

Sörnäisten teollisuuskortteleiden alkuperäisen käytön päätyttyä 1900-luvun lopulla on rakennukset otettu uuteen käyttöön, pääosa asuin-, oppilaitos- ja toimistotiloiksi. Vaikka rakennuksia on purettu ja uusia on rakennettu, alueella on säilynyt moni-ilmeinen teollisuusmiljö.

Historia

Tuotantolaitosten rakentaminen suunnattiin 1800-luvulla esteettisistä syistä ja palovaaran takia kaupunkirakenteen ulkopuolelle. Varhaisia Sörnäisten teollisuuslaitoksia olivat 1842 perustettu Andsténin fajanssi ja kaakelitehdas, joka sijaitsi OTK:n korttelissa, ja 1874 rakennettu ja rakennuksena Elannon korttelissa säilynyt tulitikkutehdas. Tätä ennen Sörnäisten rannassa oli ollut ainoastaan huvilapalstoja.

Teollistumista vauhditti Sörnäisten sataman perustaminen ja Pasilasta satamaan rakennettu rautatie, joka avattiin liikenteelle 1863. Pääkaupungin tieliikenteen toinen pääväylä Itäinen Viertotie (Hämeentie) on rakentamisestaan 1850 alkaen rajannut teollisuuden ja työväen asuinalueita:

teollisuustyöpaikat keskittyivät tien itäpuolelle Sörnäisten sataman ja rautatien ulottuville ja työväestön asuinpaikat tien länsipuolelle.

Osuusliike Elanto ja Helsingin Osuuskauppa syntyivät kansainvälisen osuustoiminnan suomalaisina vastineina 1900-luvun alussa. Suomalaisen osuustoiminnan käynnisti siirtyminen agrariiyhteiskunnasta teollisuuden ja kaupankäynnin yhteiskuntaan. Muuttoliike suuntautui maalta kaupunkiin.

Osuusliike Elanto, pääkaupunkiseudun osuuskauppa, perustettiin 1905 leipomoalan tuotanto-osuuskunnaksi. Sörnäisistä, läheltä satamaa ja työläisten asuntoalueita hankittiin Hämeentien varrella oleva tontti 1906. Aikaisemmin tontilla olivat toimineet mm. saippuatehdas ja tulitikkutehdas. Ensimmäinen tuotantorakennus, leipomo, valmistui 1907. Elanto laajeni pian laaja-alaiseksi kulutusosuuskunnaksi, joka perusti mm. pääkaupunkiseudulle leipä- ja maitokauppoja lähes jokaiseen kaupunginosaan. Sörnäisten tontin tuotanto-, varasto- ja hallintorakennukset rakennettiin 1906-1955. Keskeiset rakennukset valmistuivat 1920- ja 1930-luvuilla ja pääosan niistä suunnitteli arkkitehti Väinö Vähäkallio. Hänen kokonaissuunnitelmaksi laatima korttelisuunnitelma toteutui vain osittain. Tontin kaakkoisreunalla oleva kaareva Lintulahdenkujan linjaus myötäilee vanhaa rantaviivaa. Elannon tuotantotoimintaan olennaisesti liittynyt Backaksen tila Helsingin maalaiskunnassa hankittiin ensimmäisen maailmansodan aikana. (kts. erillinen kohde Vantaa, Backas - Elannon suurtila).

Työväenosuuskaupat perustivat Osuustukkukauppa OTK:n, jonka rinnalle muotoutui aatteellinen yhteistoimintajärjestö Kulutusosuuskuntien Keskusliitto (KK). Osuustukkukauppa OTK aloitti toimintansa 1918 välittämällä ja tuottamalla tavaraa jäsenliikkeille ympäri maata. Elannon pohjoispuolella olevan tontin OTK osti 1922. Aikaisemmin paikalla oli ollut Andsténin kaakelitehdas ja 1910-luvulla lyhytaikaisesti Ab Lukko Oy. Ennen OTK:ta itäkulma oli ehditty myydä Paraisten Kalkkivuori Oy:lle. Kaakeli- ja lukkotehtaan rakennusten lisäksi seuraavina vuosina KK:n rakennusosastolla suunniteltiin tontille useita monikerroksisia rakennuksia mm. keskusvarasto (1927), margariinitehdas (1930) pääkonttori (1933), myllyrakennus (1935), teknoKemiallinen tehdas ja kahvipaahtimo (1939). Vain pieniltä osiltaan toteutuneen kokonaissuunnitelman kortteliin laati arkkitehti Väinö Vähäkallio 1926. Korttelista on 2000-luvun vaihteessa purettu ja rakennettu uutta, jolloin korttelin luonne hallinto- ja teollisuusalueena on muuttunut suurelta osin toimisto- ja asuinalueeksi. Uudisrakennuksia ovat Hämeentien varrella rakennettu asuinkerrostalo, korttelin keskiosan neljä pistemäistä kerrostaloa ja Sörnäisten rantatien varrella ns. betonitehtaan tontille rakennettu Partekin pääkonttori.

Oy Kokos perustettiin 1910 palmuöljystä valmistettavien ruokarasvojen tuottajaksi. Yksikerroksinen, torniosaltaan nelikerroksinen tehdasrakennus valmistui 1911. Tehdasta jatkettiin 1912. Margariinitehtaan toiminta päättyi 1926, jolloin Kokos Oy:n kiinteistön osti Kone Oy. Vanhaa margariinitehdasta korotettiin yhdellä kerroksella 1928. Pihan ympärille keskittyneet rakennukset rakennettiin 1935-1954. Pihan kattava teräs- ja lasikate valmistui 1948. Kookostehdasta vastapäätä on Haapaniemenkadun varrella Oy Kone ja Silta Ab:n 1916 valmistunut separaattoritehdas, jonka suunnittelivat arkkitehdit Armas Lindgren ja Bertel Liljequist. Kone Oy:n toiminta päättyi kiinteistöissä 1967.

Kaupungin kasvu ja teollisuuden rakennemuutos alkoivat vaikuttaa Sörnäisten kortteleiden teollisuuteen 1900-luvun loppupuolella. Kaupunkien ahtaiksi ja arvokkaiksi muuttuneet teollisuustontit olivat epäsovivia 2000-luvun teollisen toiminnan prosesseille. Teollisuuskortteleiden uudeksi käyttöksi on tullut asuin-, oppilaitos- ja toimistokäyttö, joka on osaltaan johtanut laajoihin muutoksiin ja purkutöihin erityisesti OTK:n korttelissa.

Lähteet

Helsingin historia V:1, Helsinki 1962.

Sörnäisten eteläosan teollisuuskorttelit, rakennushistoriallinen selvitys, Helsingin kaupunginmuseo 1985.

Helsingin kantakaupungin teollisuusympäristöt, Teollisuusrakennusten inventointiraportti, toim. Helena Hakkarainen ja Lauri Putkonen, Helsinki 1996.

Rakennusperintömme, Kulttuuriympäristön lukukirja, toim. Irma Lounatvuori, Lauri Putkonen Helsinki 2001.

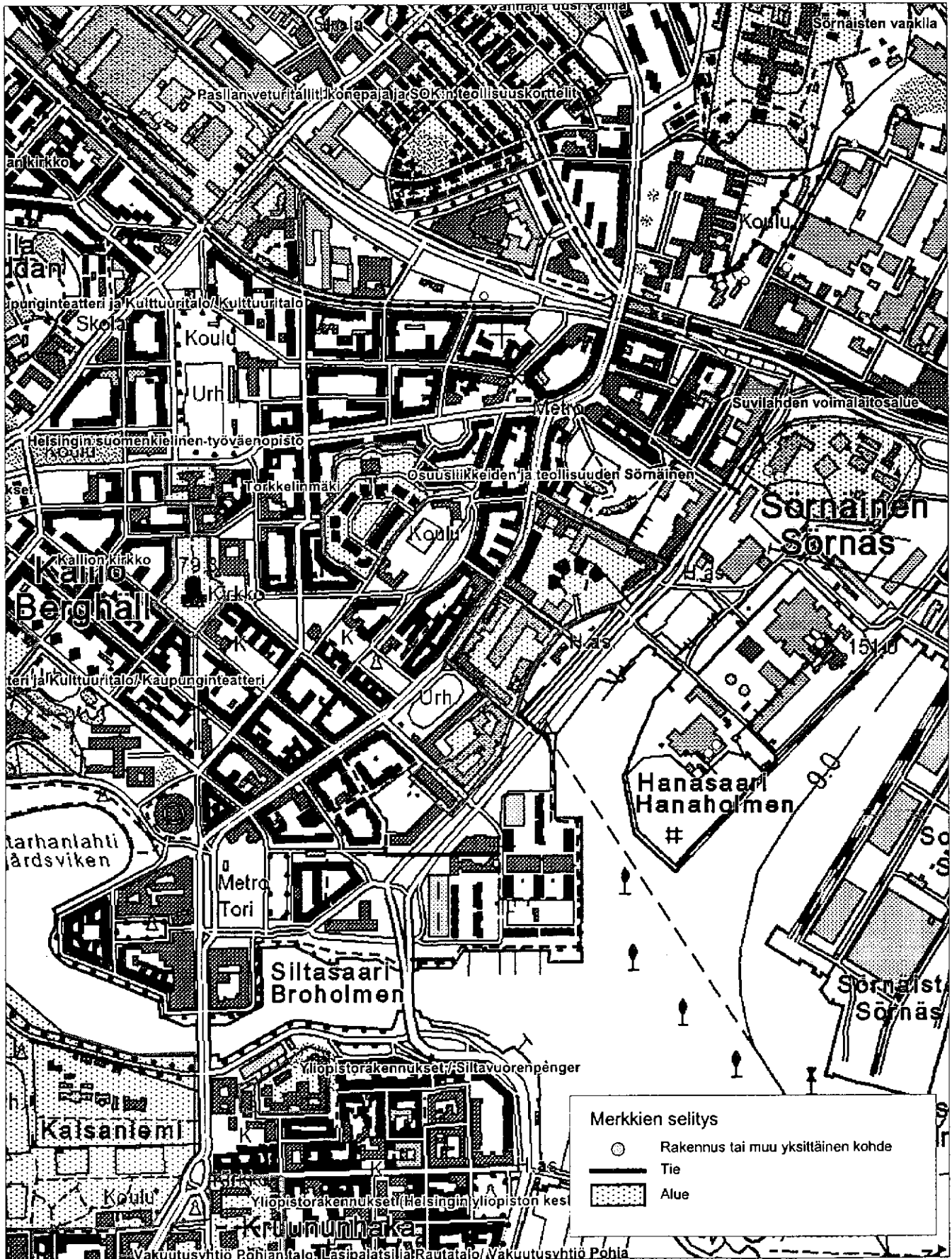
Niskanen Aino, Väinö Vähäkallio ja hänen toimistonsa, Arkkitehdin elämäntyö ja verkostot. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston tutkimuksia 2005/22 Arkkitehtuurin historia, Helsinki 2005.

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 4 999

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Osuusliikkeiden ja teollisuuden Sörnäinen

MVR/RHO/The 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Helsinki

Pihlajamäen lähiö

LP2 syy

Rajausmuutos. Aluetta on laajennettu etelään Helsingin kaupungin lausunnon yhteydessä toimitetun kaupunkisuunnitteluviraston aineiston perusteella.

Kuvaus

Pihlajamäki on maan ensimmäisiä aluerakennuskohteita, joka kaavoitettiin 10 km päähän Helsingin keskustasta jylhään metsämaisemaan 1960-luvun alussa. Pihlajamäki on valittu kansainvälisen DOCOMOMO-järjestön hyväksymään suomalaisen modernismin merkkiteosvalikoimaan.

Pihlajamäen asemakaavassa on arkkitehti Olli Kivisen piirtämänä viisi noin 1500 asukkaan asuinsolua. Kuhunkin soluun kaartuu umpikatuna päättyvä asuntokatu, ja asuinrakennusten muodostaman solun keskustassa on lähimyymlä. Solujen välissä on päiväkotia, koulut sijoitettiin pohjoisosaan ja ostoskeskus sisääntuloväylälle.

Alueet on rakennettu tasan kahden rakennusliikkeen Sosiaalisen asuntotuotanto Oy:n eli Saton ja Helsingin Asuntokeskuskunta Hakan kesken: Rapakivientien lounaispuoli on Saton rakentama ja Lauri Silvennoisen suunnittelema ja koillisosa Hakan toteuttama ja Kulutusosuuskuntien Keskusliiton (KK) asuntotuotanto-osastossa Esko Korhosen suunnittelema, alava pohjoisosa on sekä Saton että Hakan rakentama.

Hakan puolella rakennukset ovat avoimen u:n muotoisia pitkiä, maaston muotojen mukaan polveilevia lamelleja, kadun varrella on viisi pistetaloa peräkkäin. Saton puolella pitkät nelikerroksiset lamellit reunustavat lähes suorina jyrkän kallion laitaa. Ylempänä kallion kukkuloilla on kymmenen 8-kerroksista pistetaloa, joista avautuvat huikemat näköalat aina merelle asti. Alueelle on tyypillistä toisto, samaa asuntotyyppiä on satoja, pisimmässä lamellissa on 18 porrashuonetta.

Alueiden arkkitehtuurissa konkretisoituu siirtymä rakennustekniikan ja arkkitehtuurin kehitysvaiheesta toiseen. Hakan alueen suurmuottitekniikka hyödyntää vielä 1950-luvun perinnettä, Saton puolen täyselementitekniikka ja arkkitehtuuri, sen mittakaava ja sommittelu sekä virtaviivaisuus ja tehokkuustavoittelu, viitoittivat tulevaa rakentamista. Pihlajamäessä kallioid ja väkkärämännyt ovat keskeisiä maisema-arkkitehtonisia elementtejä ja vastapoleja kalliosta kohoaville suoraviivaisille valkoisille rakennusmassoille. Rakennusmassat ovat isoja, samoin niiden väliin jäivät luontoalueet. Jyrkimmät ja jylhimät maisemat on jätetty rakentamatta.

Pihlajamäki on kaupungista ja joukkoliikenneyhteyksistä riippuvainen asuntoalue - minkälaiseksi lähiö sitten yleistyi. Pihlajamäen kaavassa orastaa ensimmäisiä kertoja asemakaavasuunnittelun, teollisen rakennustekniikan ja tehokkuuden intressien yhdistyminen. Pihlajamäki asettuu Helsingissä lähiöideologian ja -rakentamisen murrosvaiheeseen.

Alueen 1970-luvulta alkanut täydennysrakentaminen on säilyttänyt alkuperäisen asemakaavan perussommitelman, mutta muuttanut asuinsolujen reuna-alueita ja ostoskeskuksen lähiympäristöä.

Historia

Aluerakentamisella tarkoitetaan kaupungin, pankkien ja rakennusliikkeiden välistä yhteistyötä ja sopimusta kokonaisen uuden asuinalueen eli lähiön rakentamisesta, siihen nivoutuu myös ARAVA-järjestelmä ja asuntosäästäminen. Aluerakentamisen asuntosäästöjärjestelmää sovellettiin ensi kerran Kaivokselassa ja Pihlajamäessä. Pihlajamäki jaettiin tasan poliittisin perustein "oikeistolaisten ja vasemmistolaisten" intressipiirien, kuten rakennusliikkeitten, pankkien osuusliikkeiden ja vakuutuslaitosten kesken. Aluerakentamisella haettiin ratkaisua kaupungistuvan maan suurten ikäluokkien asuntopulaan.

Pihlajamäen kaava laadittiin 1959-1964, asuinrakentaminen valmistui 1964. Kaavan koillisosan – ns. Hakan puolen - kaavoitus ja rakennussuunnittelu eteni yhteistyössä KK:n asuntotuotanto-osaston kanssa. Esko Korhonen oli aiemmin suunnitellut mm. Hakan Roihuvuoren asuntoalueen kaavan ja rakennukset. Lounaisosan – Saton puolen kaavan ja suunnittelun viimeisteli 1960 järjestetty arkkitehtikilpailu, jonka voitti arkkitehti Lauri Silvennoinen.

Lähteet

Esko Korhonen, Hakan asuntoalue, Pihlajamäki. Arkkitehti 1964/10-11.

Lauri Silvennoinen, Pihlajamäki, Saton alue. Arkkitehti 1964/10-11.

Vilhelm Helander ja Simo Rista, Suomalainen rakennustaide. 1989.

Riitta Hurme, Suomalainen lähiö Tapiolasta Pihlajamäkeen. Suomen Tiedeseuran julkaisu 142. Helsinki 1991.

Johanna Hankonen, Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta. Tampere 1994.

Hilkka Högström, Pihlajamäen rakennusinventointi. Aedes Oy 2000 (painamaton.)

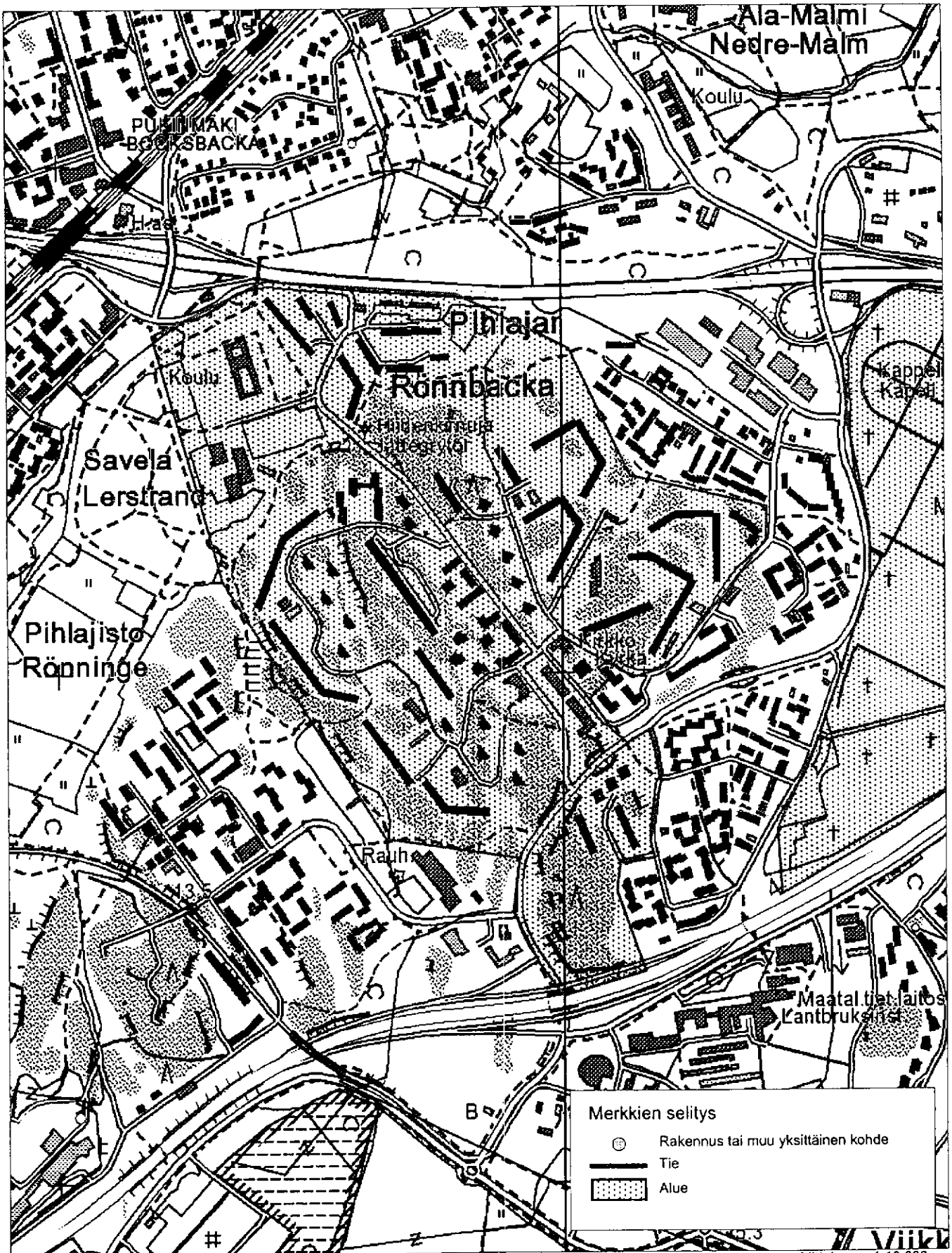
Do.co.mo.mo. Modernismin merkkiteoksia Suomen arkkitehtuurissa. Alvar Aalto Akatemia, docomomo Suomi-Finland ry, Suomen rakennustaiteen museo. Helsinki 2002.

Riitta Salastie (toim.), Pihlajamäen arvot ja aatteet - suojelun viittekehystä hakemassa. Pihlajamäen inventoinnit, osa 1. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisu 2003:5.

Pihlajamäen maisemaselvitys. Pihlajamäen inventoinnit osa III. Suunnittelutoimisto Molino Oy.

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 568
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Pihlajamäen lähiö

MV/RHO/RVe 4.2.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Helsinki

Pääkaupunkiseudun 1. maailmansodan linnoitteet

LP2 syy

Maa- ja merilinnoitteet on lausuntojen ja Museoviraston tutkimusaineiston perusteella uudelleenarvioitu. Mukaan on pyritty sisällyttämään koko pääkaupungin maa- ja merilinnoittamista kuvaava kokonaisuus eli Helsingin, Vantaan ja Espoon tukikohtia.

Kuvaus

Pietarin suojaksi rakennetun puolustusketjun yksi osa on Viaporin meri- ja maalinnoitus. Se on yksi merkittävimmistä I maailmansodan aikana rakennetuista linnoituskokonaisuuksista. Helsinkiä ympäröivä, maa- ja meriasemista muodostuva linnoitusketju antaa hyvän kuvan linnoitustekniikasta ja sen kehityksestä ensimmäisen maailmansodan aikana. Puolustusketjun hyvin säilyneet, tyypilliset ja harvinaiset osat ja kokonaisuudet edustavat eri linnoitusvaiheita, rakennustapoja, historiallista kerroksellisuutta, linnoitusjärjestelmän alueellista laajuutta ja maisemallisia arvoja.

Maalinnoitus kehystää Helsinkiä kahtena puolikaaren muotoisena ketjuna Vantaan, Helsingin ja Espoon alueilla. Maarintaman puolustusvarustukset ovat yleensä asutuksen keskellä.

Maarintaman ensimmäinen harva puolustusketju 6-7 kilometrin päässä Helsingin keskustasta rakentuu yleensä maavalleista mäkialueilla. Parhaiten säilynyt esimerkki on Länsi-Herttoniemessä Viikin pelloilta nousevan harjanteen päällä. Toinen ja kolmas linnoitusketju noin 10-12 kilometrin päässä keskustasta on yhtenäisempi ja rakennusaikanaan moderni kantalinnoitettu ketju, jossa tukikohdat muodostuvat erillisistä puolustus-, huolto- ja tykistöasemista. Etulinjan tulipesäkkeitä ja suojuhuoneita on kaivettu maahan tai louhittu kallioon ja vahvistettu harkkomuurauksella tai teräsbetonilla. Etulinjan takana olevat varustukset on kätkeyty maastoon.

Uloimman puolustusvyöhykkeen kantalinnoitettuja asemia ovat Vantaan Mustavuorella ja Länsimäellä sekä Helsingin Koivikossa, Jakomäessä ja Kontulassa olevat laajoina kokonaisuuksina säilyneet tukikohdat, jotka antavat hyvän kuvan tukikohtien rakennustekniikasta, hajasijoittelusta (puolustusasemat, suojavallit, piikkilankaesteet, luolat, huoltoalueet ja tieverkostot) sekä avoimista ampuma-aloista.

Yksittäisiä hyvin säilyneitä rakenteita ovat mm. Vantaalla Maratonpuiston puolustusasemat, Helsingissä Maununnevan suojuhuoneet ja asemat ja Myllypuron tykkiasema. Ala-Malmin Ormusmäessä taisteluasemien luolasuojat ovat sodan loppuvaiheen rakennustapaa. Tuomarinkylän kartanon eteläpuolella olevassa asemassa on ainoa ehjänä säilynyt katettu konekivääriasema sekä kaksi tähytysasemaa ja suojuhuone. (Ks. Tuomarinkylän kartano -kohde.) Kannelmäen katetut taisteluhaudat ovat ainoat laatuaan.

Puolustushistorian eri kerroksia näkyy Vartiokylässä, jossa ovat sekä Linnavuoren linnoituslaitteet että varhaiskeskiaikainen mäkilinna. Pajamäessä on edustavien puolustusasemien lisäksi II maailmansodan aikaisia ilmatorjunta-aseman rakenteita.

Espoossa Mäkkylän ja Vallikallion mäkien varustuskokonaisuuksissa on sekä tyypillisiä että harvinaisia rakennusratkaisuja, tuliasemia, tykkiteitä ja luolia. Komendantinkalliolla on II maailmansodan ilmatorjuntarakenteita. Vallikalliolla on mm. ehjä suojuhuone. Leppävaaran kalliolla on harvinaisia kaponieerirakenteita. Sisällissodan aikana asemilla taistelivat kaupunkia puolustavat punaiset ja etenevät saksalaiset. Laajalahdessa Koivistontien varrella sijaitsevalla linnoituskukkulalla on tyypillisiä harkkokivistä ja betonista rakennettuja linnoituslaitteita. Westendissä maalinnoituksen uloimman vyöhykkeen läntisimmän pisteen harvinaiset ja tyypilliset linnoituslaitteet ovat kalliojyrkänteellä.

Merilinnoitusketjun linnakkeet ja puolustusasemat ovat Helsingin edustan saarilla. Sisä- ja

ulkolinjasta muodostuvaan puolustusketjuun sisältyy myös vanhempia linnoituslaitteita ja nuorempia puolustusrakennelmia. Sisävyöhykkeeseen kuuluvat mm. itäinen Pihlajasaari, Suomenlinna, Vallisaari ja Kuninkaansaari (Ks. Suomenlinna-kohde). Etulinjan muodostavat Helsingin edustalla Itä-Villinki, Santahamina (erillinen kohde), Isosaari, Kuivasaari, Harmaja, Katajaluoto, Rysäkari ja Espoossa Miessaari.

Meririntaman linnoituskokonaisuuteen kuuluvat laituri, aallonmurtaja, mukulakiviset tiet, kapearaiteinen rautatie, tykkipatterit, valonheitinasemat, mittaustornit ja varastot. Kasarmi- ja asuinrakennuksia on säilynyt mm. Rysäkarilla, Katajaluodolla ja Miessaarella. Betonipatteri käsittää mm. neljä avoasemassa olevaa tykkiä, joilla on maanalaiset ammusvarastot ja suojahuoneita. Monet merilinnostuskohteet ovat edelleen sotilasalueita.

Historia

Venäjän ja erityisesti Pietarin kaupungin puolustuksen kehittäminen Saksan uhkaa vastaan alkoi 1900-luvun alkupuolella. Taustalla oli tappiollinen, Japania vastaan käyty sota, jossa Venäjä menetti merkittävän osan laivastoa. Asian kiireellisyyden ja kustannusten vuoksi ratkaisuksi nähtiin Suomenlahdelle rakennettavat rannikkolinnakkeet. Pietari Suuren nimeä kantavan seitsenportaisen merilinnostuksen rakentaminen alkoi kuitenkin vasta 1910-luvulla, aivan ensimmäisen maailmansodan kynnyksellä. Yhden osan puolustusta muodosti Helsingin Kruunuvuorenselällä ja Katajanokalla sijaitseva sotasatama, jonka puolustuskalusto oli kuitenkin pahasti vanhentunut. Ensimmäisen maailmansodan aikana Ruotsin vallan aikana rakennettu Viapori uudistettiin ja laajennettiin meri-, maa- ja ilmapuolustukseen kykeneväksi linnoitukseksi.

Helsingin edustan saarille perustettiin Viaporin linnoitus ("Krepost Sveaborg"). Varsinaiset puolustuslaitteet sijoitettiin laajaksi kehäksi Viaporin, Kruunuvuorenselän ankkuripaikan ja Katajanokalla sijaitsevan laivastoaseman ympärille. Sotasataman mantereen puoleinen selusta päätettiin suojata kaupungin ympärille rakennettavalla kenttälinnostevyöhykkeellä. Meripuolustusta palvelevat linnoitustyöt aloitettiin ulomman linjan saarilla 1914. Sodan aikana valmistuivat betoniset ja raskaasti aseistetut patterit Pyöräsaareen, Miessaareen, Rysäkarille, Katajaluodolle, Harmajaan, Kuivasaareen, Isosaareen, Itä-Villinkiin ja Vuosaaren Skatanniemelle. Toisen linjan muodostivat vanhemmat linnoitussaalet Lauttasaari, Melkki, Pihlajasaaret, Harakka, Keskuslinnoitus (Suomenlinna), Lonna, Vallisaari, Kuninkaansaari, Nuottasaari ja Vasikkasaari.

Maarintaman ensimmäiset kenttälinnosteidien rakentaminen alkoi 1914. Linnoitteet muodostivat kaksi ketjua Pikku Huopalahdesta Vantaanjoen suuhun ja Länsi-Herttoniemestä Roihuvuoreen. Linnoitusketjujen piti estää saksalaisten pääsy liian lähelle laivastoasemaa.

Ensimmäisen sotavuoden jälkeen maalinnoitusten suunnitelmia muutettiin sotakokemusten, taktiikan ja tykistön kehittymisen vuoksi. Linnoitustöiden toinen vaihe alkoi 1915. Keveät kenttälinnosteidet korvattiin järeämmillä toisen ja kolmannen vyöhykkeen kantalinnoitteilla, joita ryhdyttiin rakentamaan kauemmaksi Helsingistä. Teräsbetoni alkoi myös syrjäyttää kiveä rakenteiden pääosana.

Linnoittamisen seurauksena Helsinki muuttui seuraavina vuosina valtavaksi linnoitustyöleiriksi. Asemat hajautettiin laajalle alueelle ja taisteluhaudat sijoitettiin usein maisemaa hallitseville mäki-alueille. Tukikohtiin liittyi lisäksi laajat avohakkuut ampuma-alan saamiseksi. Työt jatkuivat syksyyn 1917 saakka, jolloin Venäjän vallankumous ja sitä seuranneet Suomen itsenäistymisen ja sisällissota keskeyttivät työt ja linnoitus jäi osin keskeneräiseksi. Maarintaman eturintamaan rakennettiin yhteensä 36 kantalinnoitettua tukikohtaa, jotka ulottuivat laajana kaarena Espoosta Helsingin kautta Vantaalle.

Suomen itsenäistymisen jälkeen maa- ja merilinnostuksen varustuksilla ei ollut merkittävää roolia Suomen sisällissodassa. Ainoastaan Leppävaarassa olleet linnoitteet olivat punaisten käytössä huhtikuussa 1918 käydyissä taisteluissa.

Myöhemmin maalinnoituksen luolia otettiin varastokäyttöön ja rakenteita räjäytettiin metalliromun

vuoksi. Linnoiteita on tuhoutunut pääkaupunkiseudun asutuksen ja liikenneyhteyksien rakentamisen yhteydessä. Lisäksi rakenteita on jäänyt fragmentteina asutuksen sisään.

Meririntaman linnakkeet otettiin itsenäistymisen jälkeen armeijan käyttöön ja niitä käytettiin 1918 mm. vankileireinä. Meririntaman linnoituksia uudistettiin myöhemmin ja niillä oli merkitystä vielä toisessa maailmansodassa ja myöhemminkin meripuolustuksen osana.

Maa- ja merilinnoituksen rakenteet katsottiin muinaismuistolain tarkoittamiksi kiinteiksi muinaismuistoiksi 1971.

Lähteet

Kaj-Erik Löfgren, Helsingin maa- ja merilinnoitus. Sotahistoriallinen seura ja sotamuseo. Vuosikirja VIII. Helsinki 1974.

Ensimmäisen maailmansodan aikaiset linnoitukset Helsingissä. Suojeluluettelo. Museovirasto, rakennushistorian osasto. Julkaisu n:o 9 2/79. Helsinki 1980.

Reino Arimo, Suomen linnoittamisen historia 1918-1944. Helsinki 1981.

Sirkku Laine, Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Helsingissä. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisu 1996:3.

Sirkku Laine, Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Espoossa. Espoon kaupungin tekninen keskus. Espoo 1998.

Markus Manninen, Viapori, merilinnoitus ensimmäisessä maailmansodassa 1914-1918. Sotamuseo 2000.

John Lagerstedt, Ensimmäisen maailmansodan aikaiset Vantaan Länsimäen linnoitukset. (Painamaton) Inventointikertomus 2003. Vantaan kaupunki Urban II ohjelma ja viheralueyksikkö Elävä kaupunki -hanke 2004.

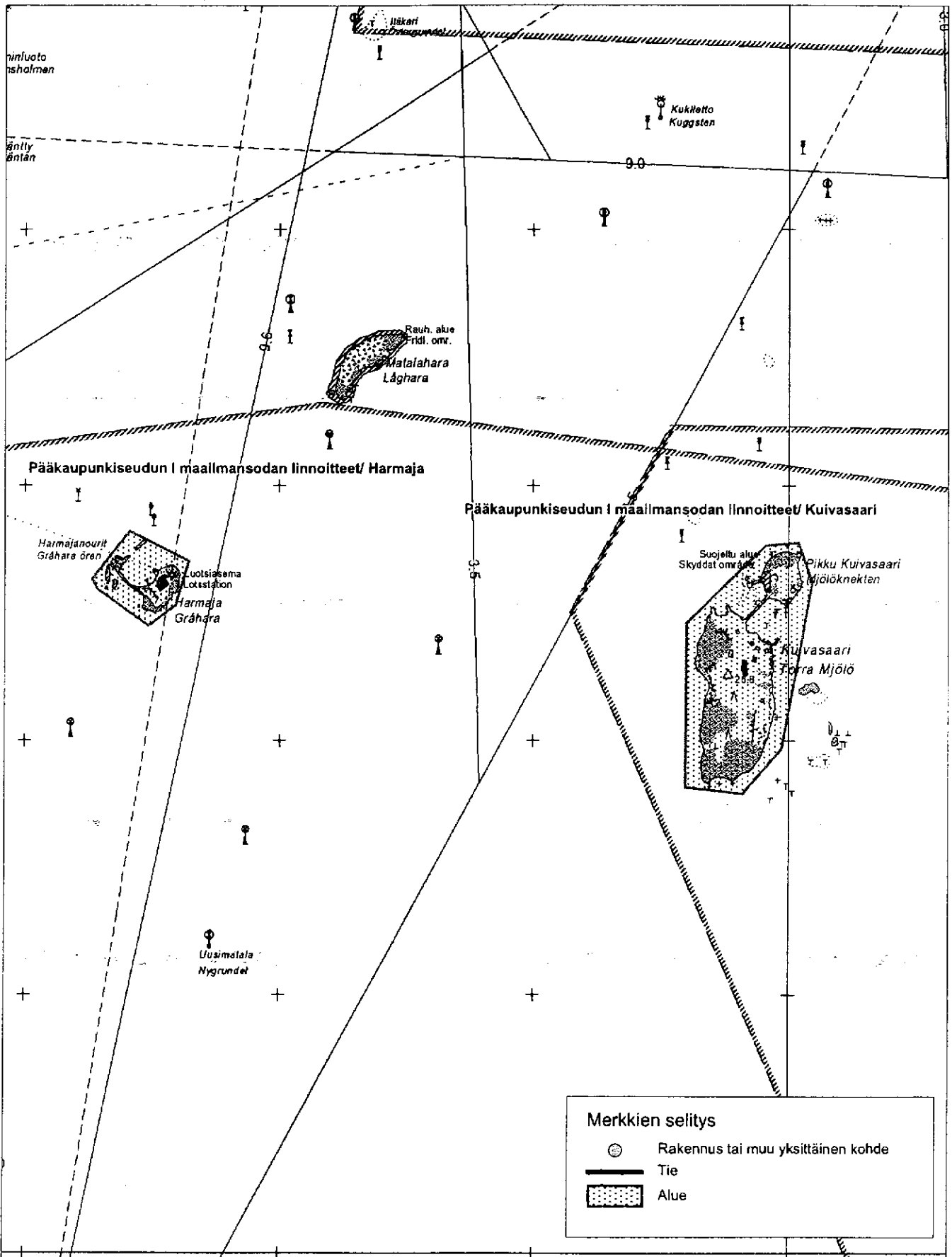
Karttaliite

- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Harme

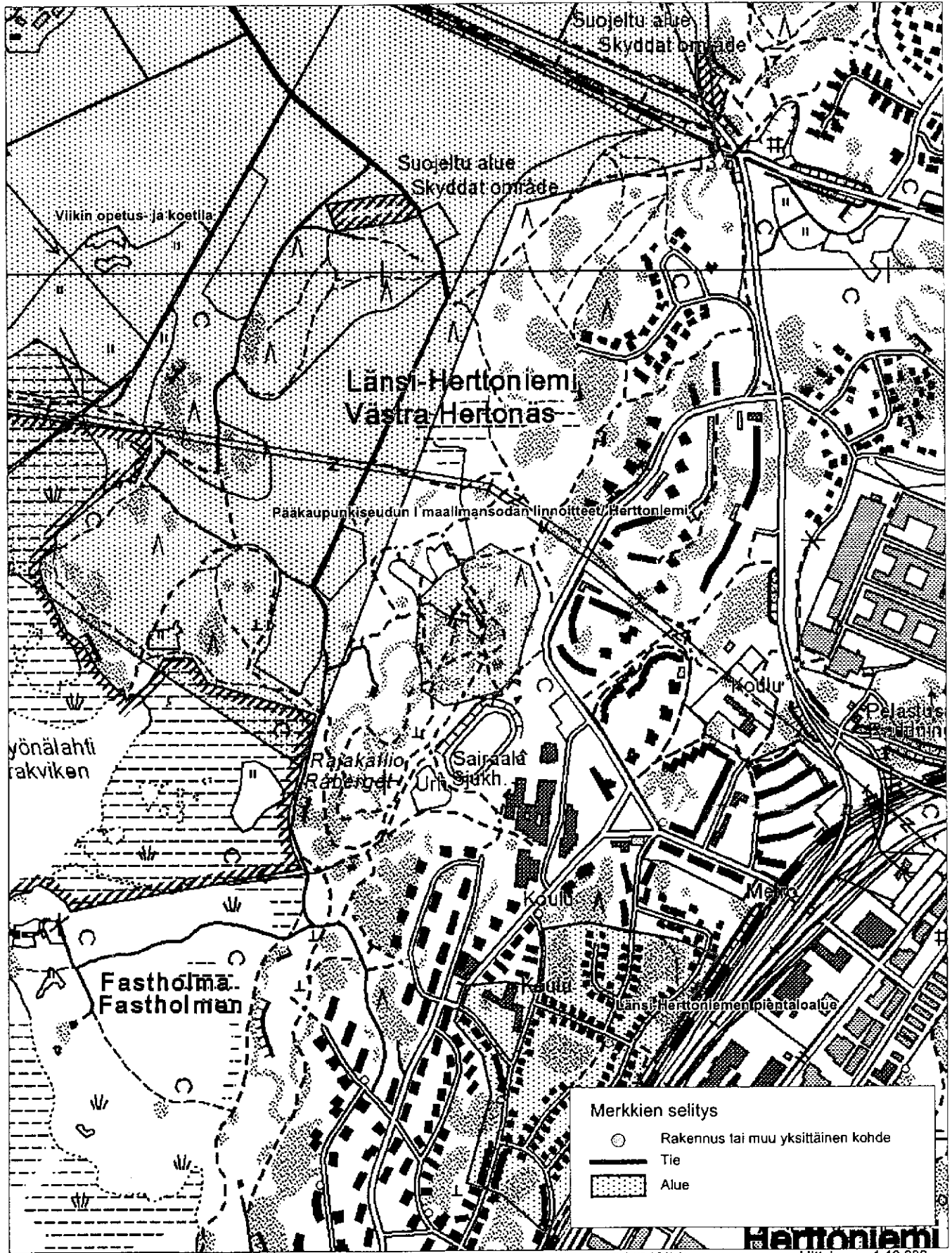
MV/RHO/THe 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:20 000

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Herttoniemi

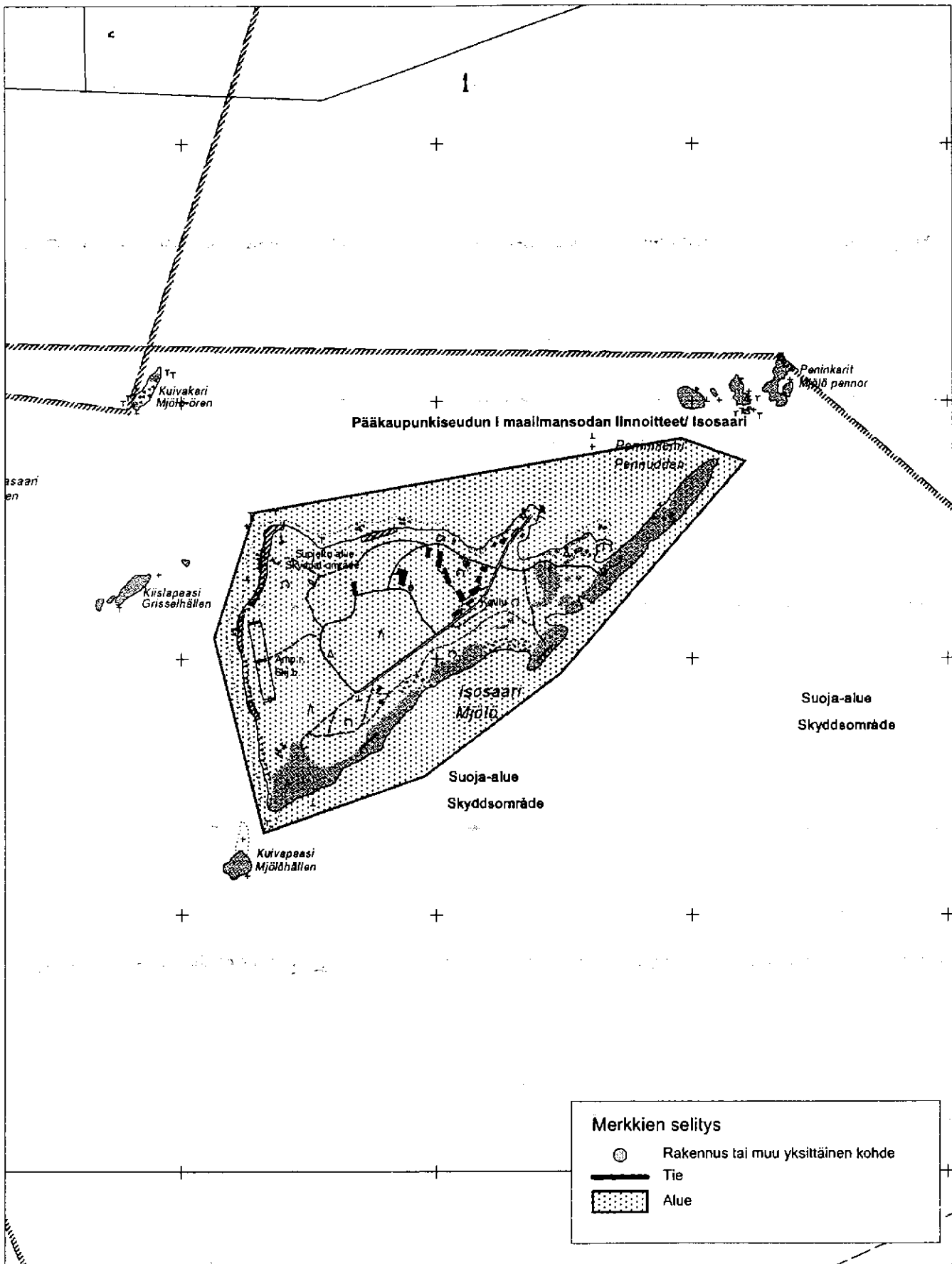
MV/RHO/THe 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Isosaari

MV/RHO/THe 7.4.2008

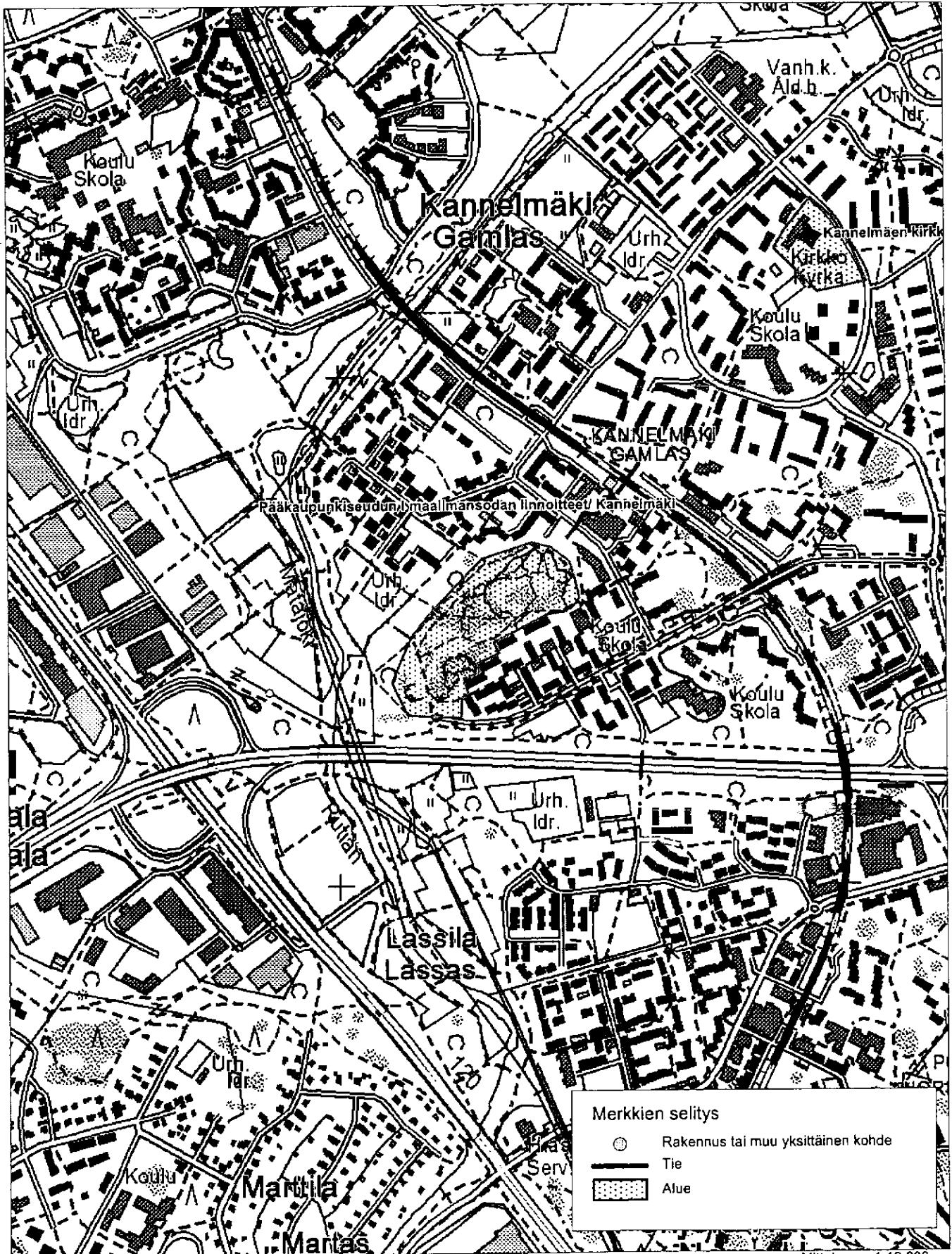
Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:20 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200_

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Kanne

MV/RHO/Th 7.4.2008

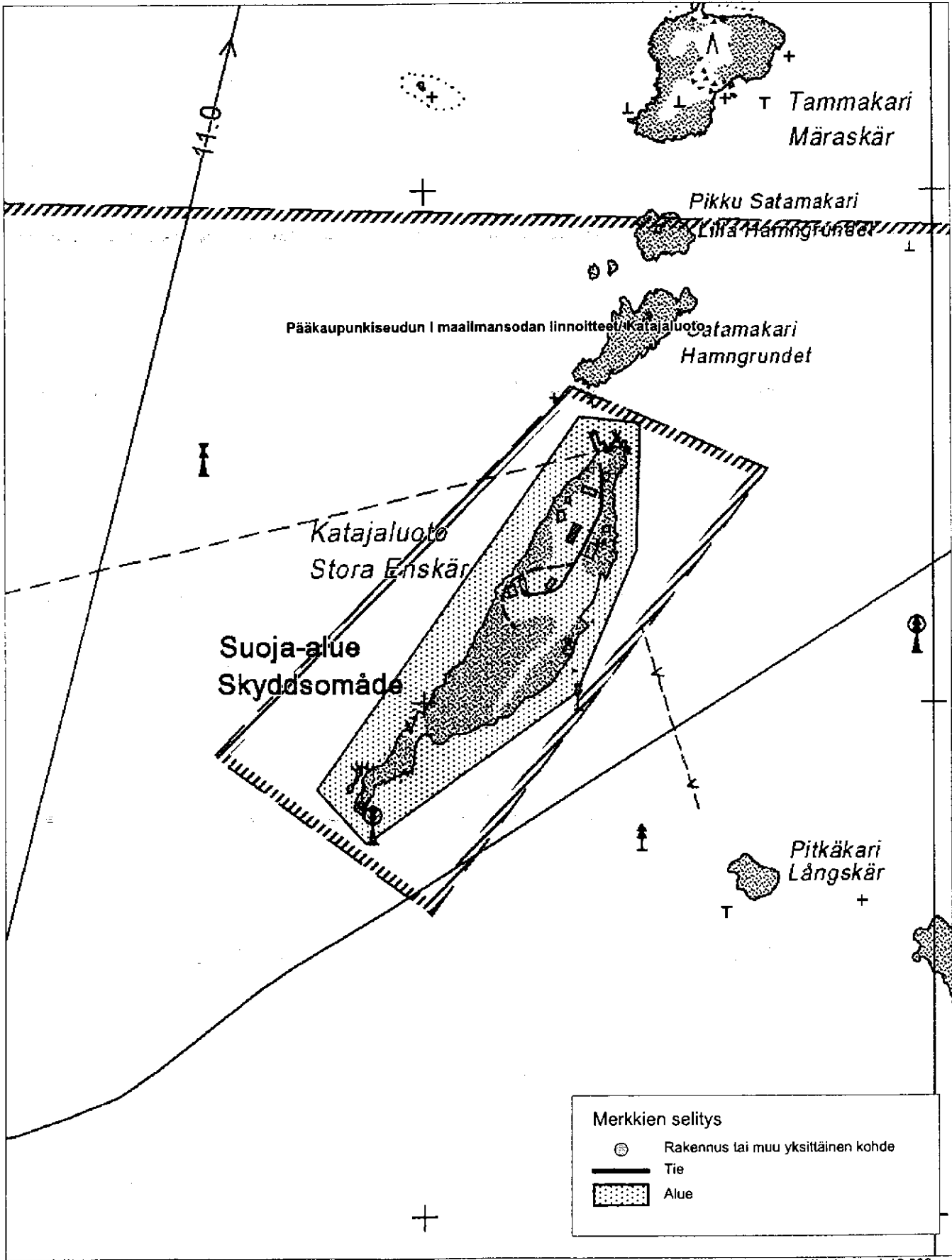
Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200 ___

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Kataja

Merkkien selitys

	Rakennus tai muu yksittäinen kohde
	Tie
	Alue

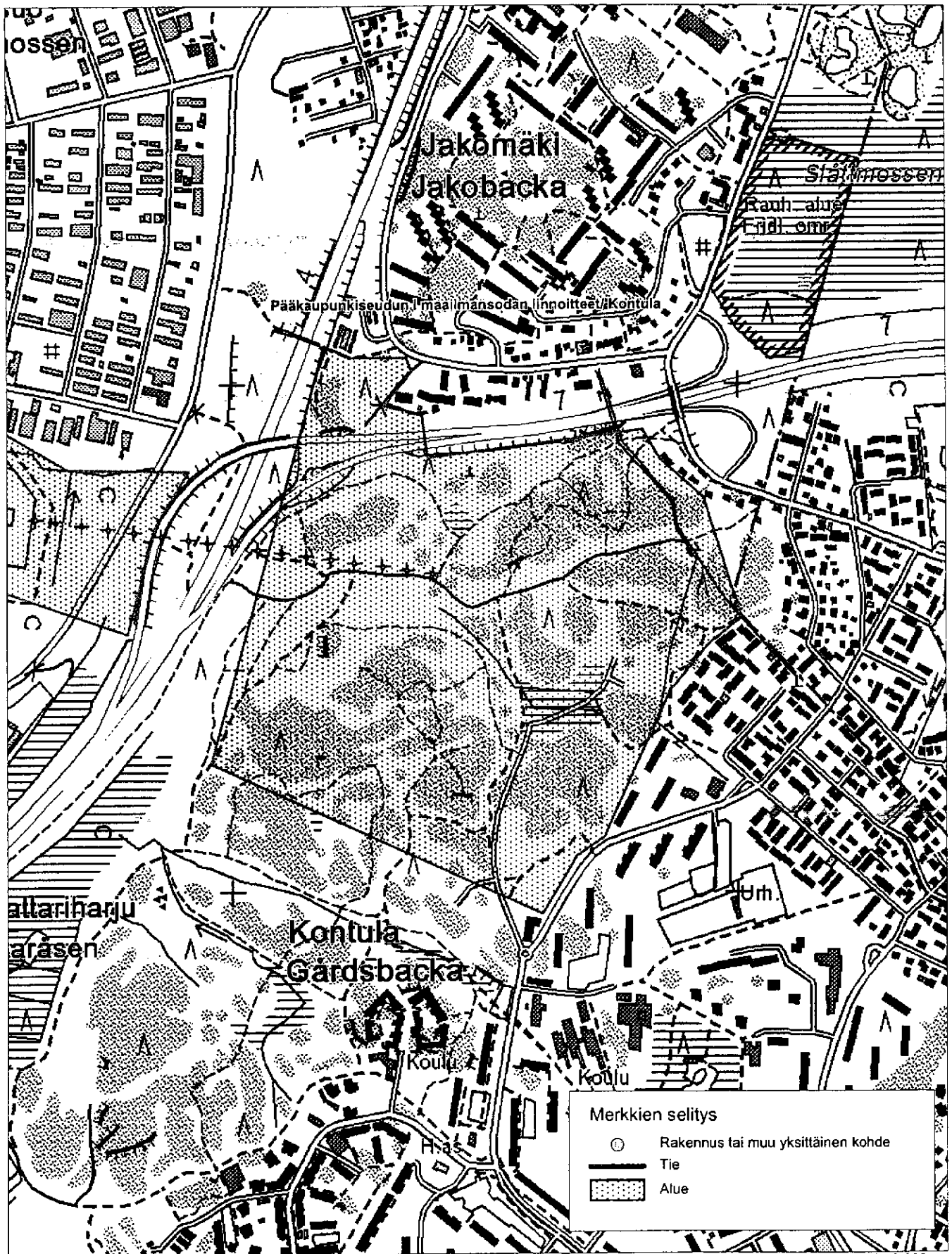
MV/RHO/TH 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Kontula

MV/RHO/He 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200_

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Malmi

MV/RHO/The 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200_

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Maununeva

MV/RHO/He 7.4.2008

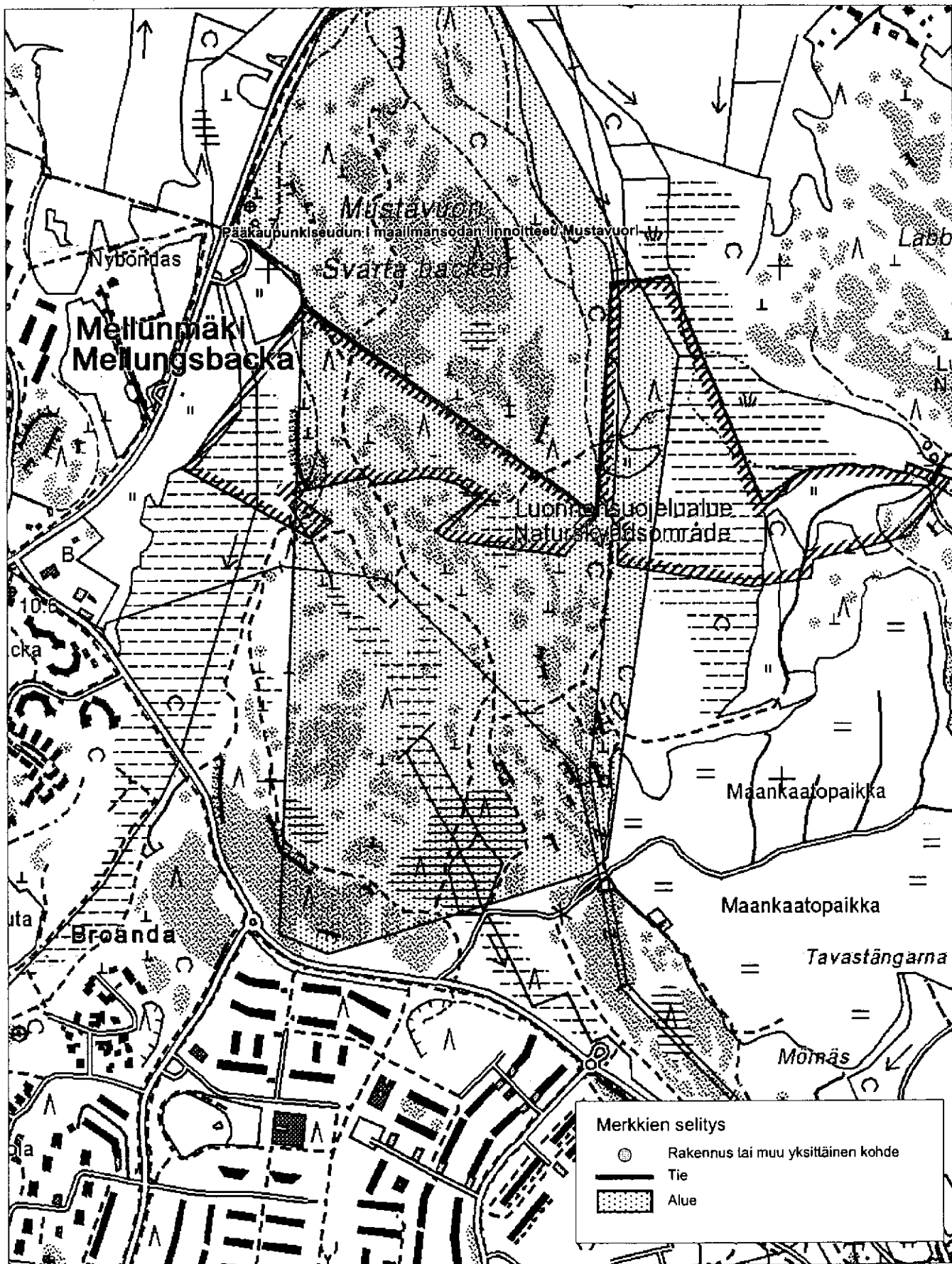
Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200 ___

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Mustavuori

MV/RHO/THe 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

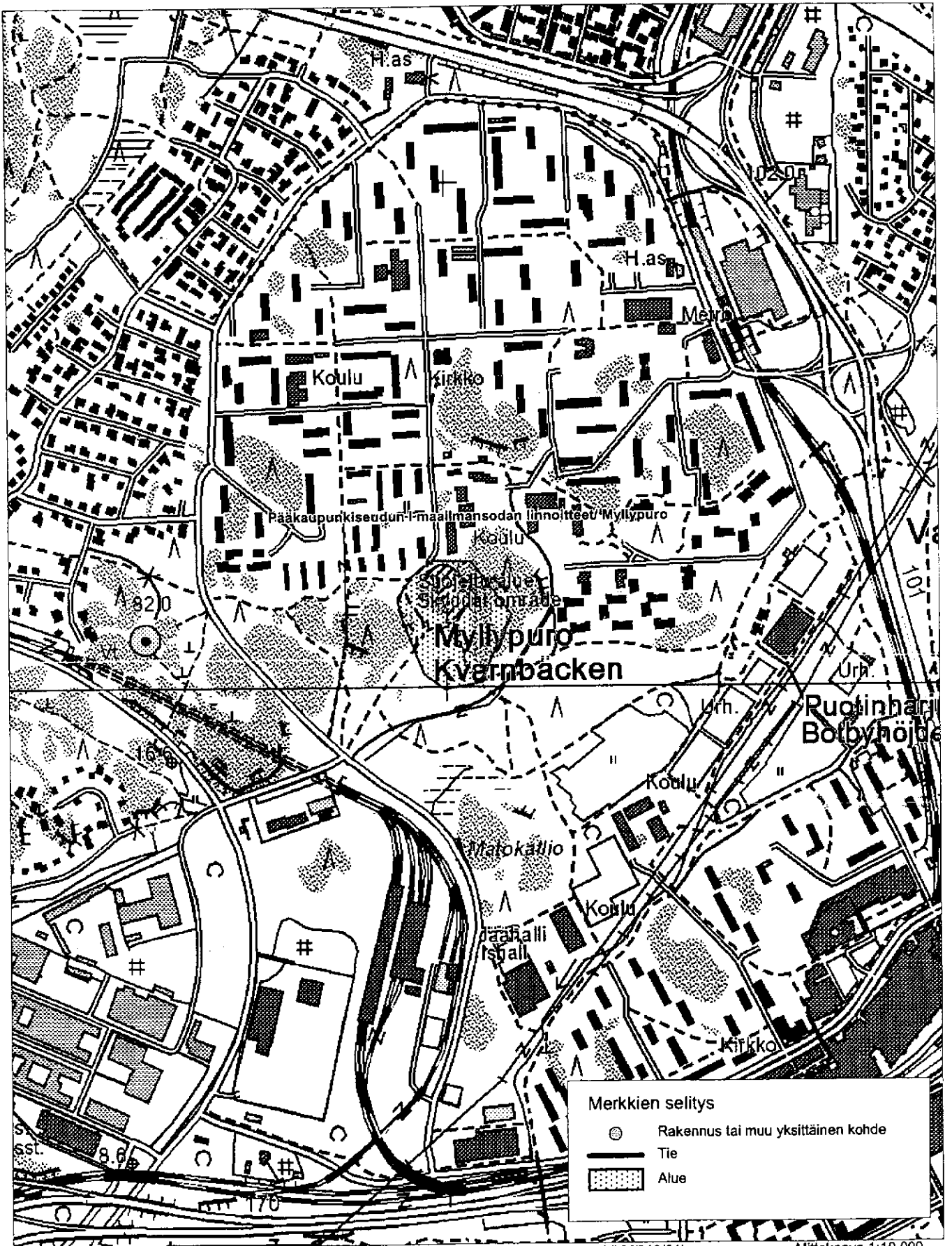
Tarkistanut: ___ / ___ 200__

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Myllypuro

MV/RHO/THe 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200__

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Pajama

MV/RHO/The 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

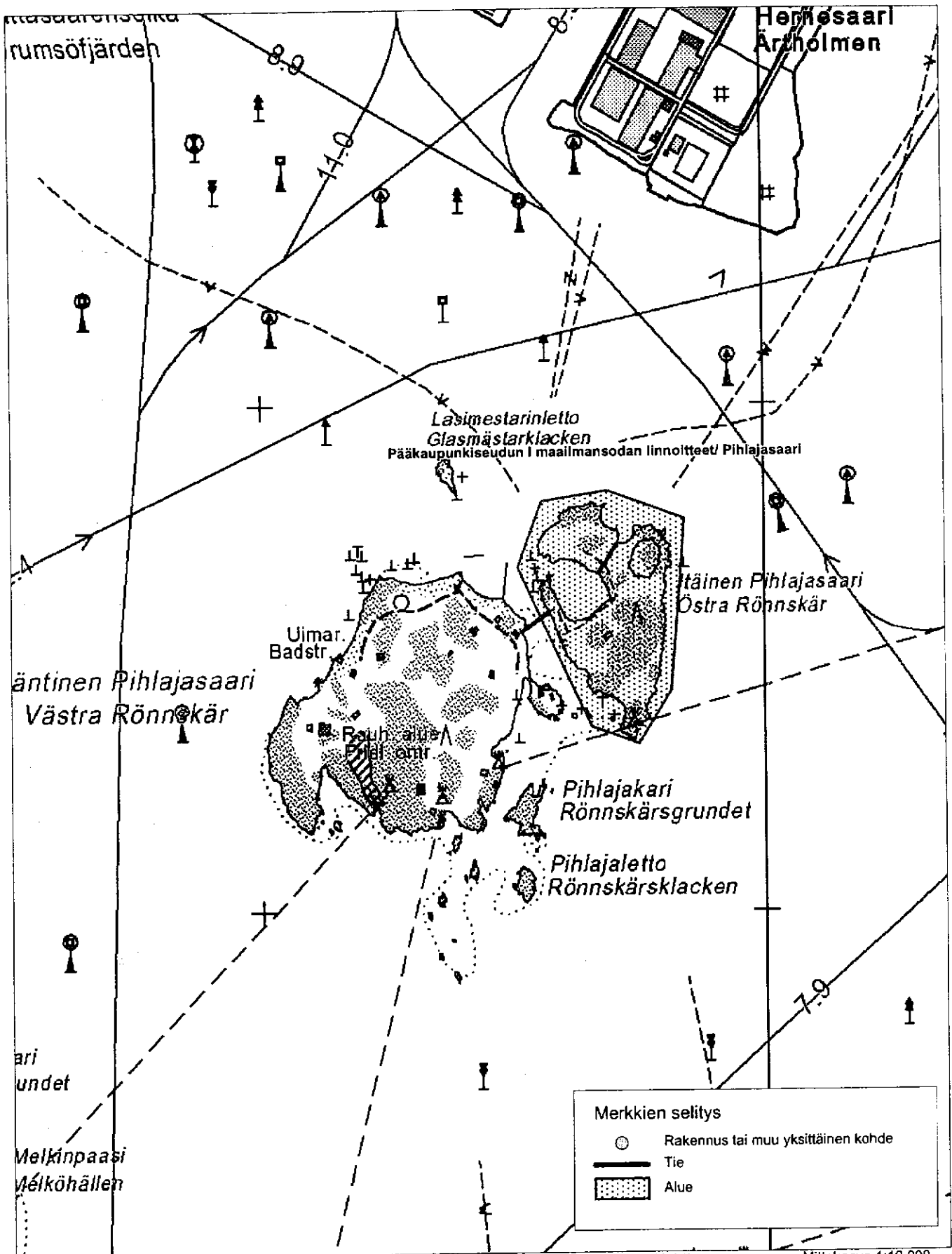
Tarkistanut: / 200

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Pihlaja

MV/RHO/The 7.4.2008

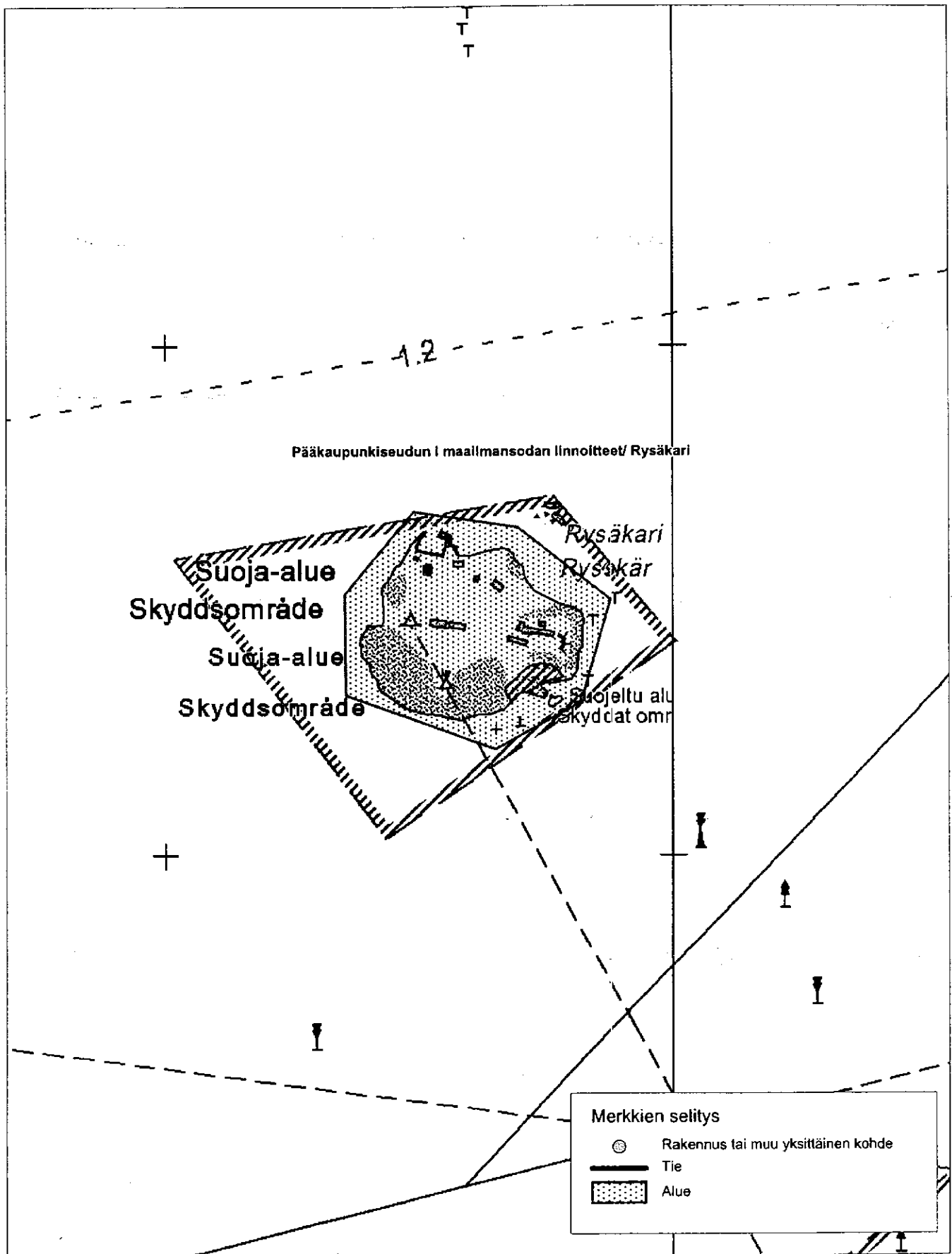
Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200__

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Rysäkari

Merkkien selitys

- Rakennus tai muu yksittäinen kohde
- Tie
- ▨ Alue

MV/RHO/THe 7.4.2008 Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01) Mittakaava 1:10 000

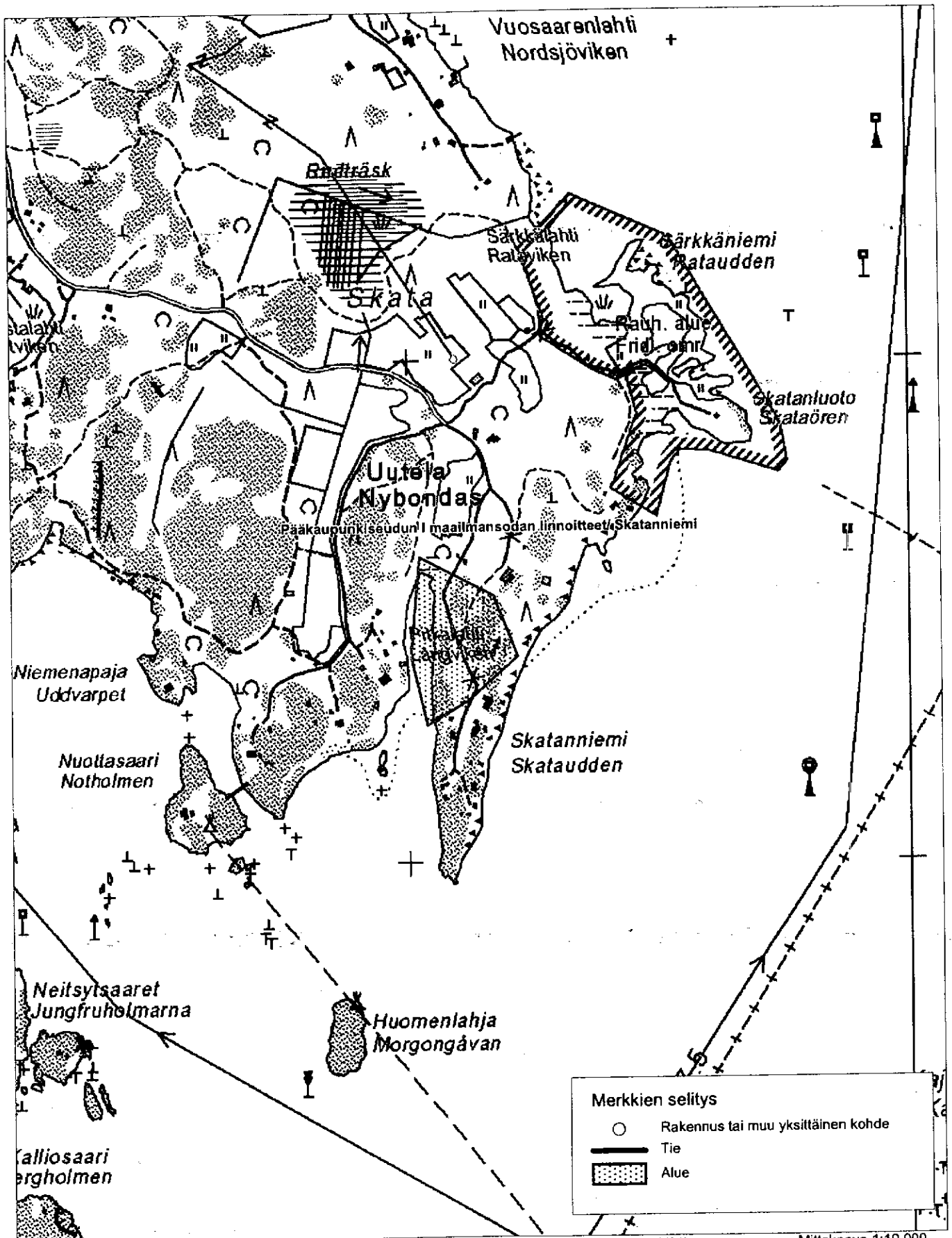
Tarkistanut: ___ / ___ 200_

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Skatar

MV/RHO/He 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200_

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570

Kunta: Helsinki

Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Vartiok

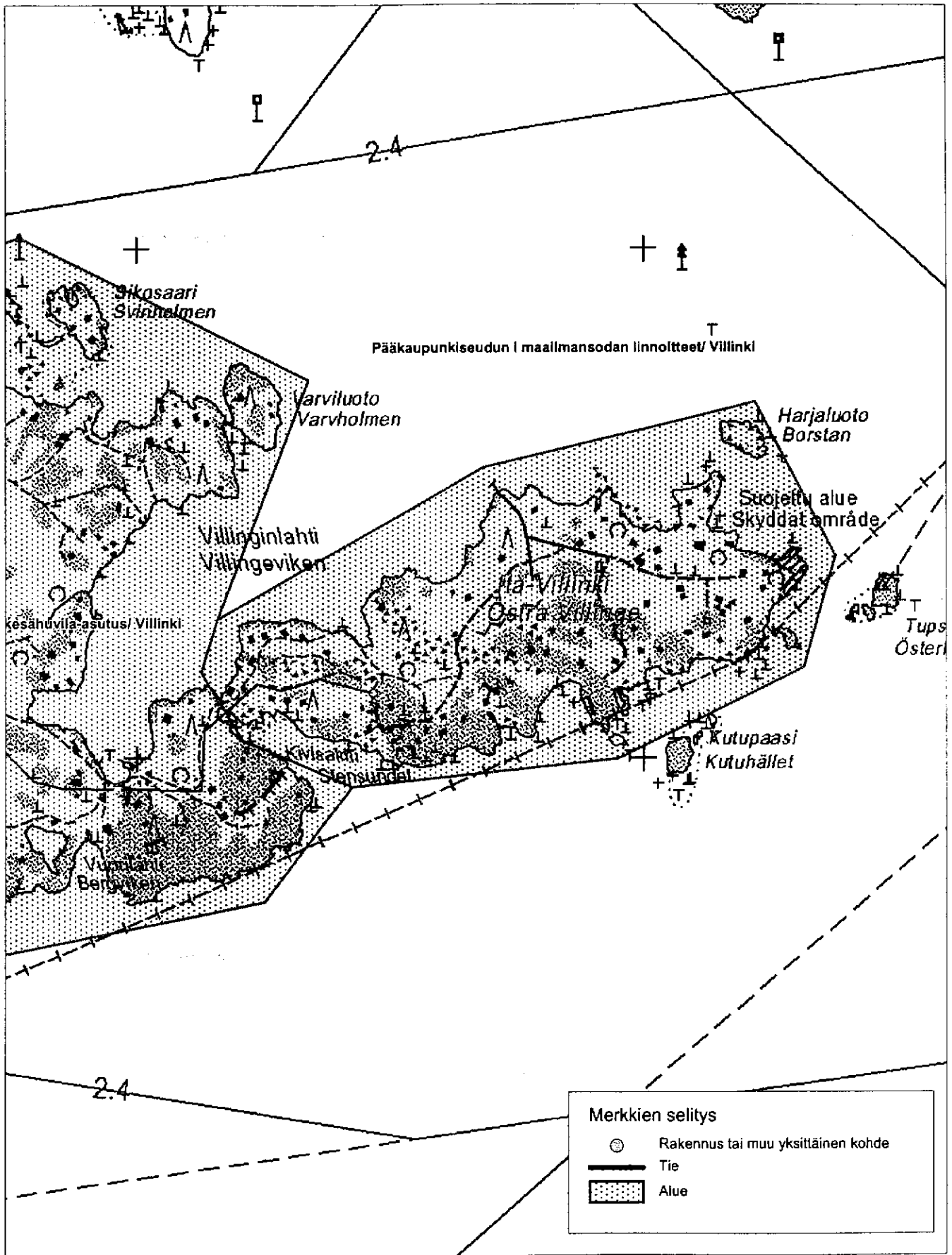
MV/RHO/Th 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 570
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Pääkaupunkiseudun I maailmansodan linnoitteet/ Villinki

MV/RHO/TH 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:10 000

Tarkistanut: ___ / ___ 200_

Helsinki

Suomenlinna

LP2 syy

Alueen rajausta on tarkennettu, ei maailmanperintökohteen ydin- ja suoja-alue-rajauksen, vaan historiallisen linnoitusalueen perusteella. Aluerajaukseen on sisällytetty Harakan saari.

Kuvaus

Suomenlinna Helsingin sisääntuloväylän varrella on yksi maailman suurista merilinnoituksista, jonka historia kietoutuu läheisesti koko Suomen ja Itämeren historiaan: se on ainutlaatuinen esimerkki ruotsalaisen linnoituksen muuttumisesta venäläiseksi ja näihin liittyvän arkkitehtuurin, asumis- ja muun kulttuurin kehittymisestä 1700-luvun puolivälistä nykypäivään. Suomenlinna on yksi Suomen Unescon maailman kulttuuriperintökohteista.

Suomenlinnan linnoitus on sovitettu saaren kallioiseen maastoon ja pohjoiseen ilmastoon. Kokonaisuus muodostuu karusta rantamaisemasta, puolustusrintamasta, vaaleista kivitaloista, puuryhmistä ja puutalopihoista. Linnoituksessa on jäljellä muureja 6 km, rakennuksia 190 kpl. Saaren länsi- ja eteläsivua kiertää 1800-luvulla rakennettu maavallivyöhyke

Kustaanmiekka käsittää vuosina 1748-56 rakennetun linnoituksen Kuninkaanportteineen. Susisaarella on päälinnoitus, jossa on kaksi sisäkkäistä bastionikehää, Suuri linnanpiha Ehrenswardin hautamonumentteineen, englantilaistyylinen Piperin puisto ja kuivatelakka. Linnoituksen paraatissisäänkäynti Kuninkaanportti on maan huomattavin barokkiportaali ja Susisaaren Iso linnanpiha on merkittävin barokkiaukio. Isolla Mustasaarella on 1700-luvun lopun bastioneja, kirkko ja asuinkasarmeja, versta- ja varastoalue sekä venäläiskaudella rakennettujen kauppiastalojen rivi uusilla asuintaloilla täydennettynä. Pikku-Mustasaarella on suljettu bastionilinnake ja sen sisällä kasarmi- ja sairaalarakennuksia. Länsi-Mustasaari on vain osittain linnoitettu.

Historialliseen linnoitusalueeseen kuuluvat lisäksi Harakka, Särkkä, Pormestarinluoto, Lonna ja Vasikkasaari, idässä Vallisaari, Kuninkaansaari ja Santahamina.

Santahaminan länsirannalla olevat linnoitteet liittyvät erilliseen Santahamina-kohteeseen.

Historia

Ruotsi oli 1700-luvun alkupuolella Venäjää vastaan käymiensä sotien seurauksena menettänyt kaikki itärajan linnoituksensa.

Vuonna 1747 valtiopäivät päättivät rakentaa Suomen puolustuksen järjestämiseksi kaksi kaksoislinnoitusta: varikkolinnoituksen ja laivastotukikohdan Helsinkiin ja sen edustalla oleville saarille sekä rajalinnoituksen Degerbyhyn ja sen edustalle Svartholmaan. Linnoitustyöt aloitettiin 1748. Suunnittelutyö ja rakennustöiden johto annettiin everstiluutnantti Augustin Ehrenswardille.

Viaporin bastionilinnoitus rakennettiin kuudelle saarelle mukailen vaubanilaista linnoitusteoriaa. Rakentamisessa käytettiin hyväksi maaston muotoja ja majoitustilat, makasiinit ja työpajat rakennettiin osaksi puolustusjärjestelmää. Päälinnoituksen muodostivat Kustaanmiekka, Susisaari, Iso-Mustasaari, Pikku-Mustasaari ja Länsi-Mustasaari. Ulkovarustuksina toimivat Särkkä ja Vallisaari.

Linnoituksen ensimmäinen rakennusvaihe päättyi 1788. Linnoitus antautui 1808 ja siitä muodostettiin 1800-luvulla venäläinen varuskunta. Kustaanmiekan maavallivyöhyke rakennettiin 1855 - 1880. Susisaaren länsiranta linnoitettiin ja rakennettiin kasarmi-, asuin- ja hyötyrakennuksia. Iso Mustasaarelle rakennettiin ns. venäläinen varuskuntakortteli, kasarmirakennuksia, puinen kauppiakortteli ja ortodoksinen kirkko. Pikku-Mustasaarelle rakennettiin sairaalarakennuksia ja

Lonnalle ruuti- ja miinavarastoja.

Itsenäistymisen jälkeen Viaporista tuli suomalainen varuskunta. Uuden nimensä Suomenlinna sai 1918. Saarilla oli pääkaupungin suurin ja pitkäaikaisin vankileiri kansalaissodan jälkeen. Merisotakoulu sijoitettiin entisen sairaalan tiloihin Pikku Mustasaarelle. Susisaaren telakka-alueella toimi sukellusvenelaivueen päätukikohta ja lentokonetehtas 1921-1936. Ortodoksinen varuskuntakirkko muutettiin luterilaiseksi kirkoksi 1928.

Suomenlinna oli 1700-luvulla merkittävä kulttuurikeskus, jolla oli lisäksi vaikutuksia myös Helsingin ja koko maan elinkeinoelämään ja kivirakennustekniikkaan.

Kohteeseen sisältyy myös kaupunkiväylän merenmerenkulun rakennusperintöä, kuten kirkon torniin 1929 tehty lento- ja merimajakka sekä loisto ja luotsiasema.

Lähteet

Lars Pettersson, Särkänninnan vaiheita. 1947.

Lars Pettersson, Suomenlinna arkkitehtuurin muistomerkkinä. Suomenlinna Sveaborg-Viapori. Toim. P. Silvasti. Helsinki 1968.

Reino Arimo, Suomen linnoittamisen historia 1918-1944. Helsinki 1981.

Suomenlinnan maiseman kunnostussuunnitelma. Helsinki 1982.

Olof af Hällström, Sveaborg, Viapori, Suomenlinna. The Island Fortress off Helsinki. Ryngstedt 1986.

Unescon Maailmanperintöluettelo 1991.

Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alue työryhmän mietintö. Mietintö 66/1992. Ympäristöministeriö. Ympäristönsuojeluosasto. Helsinki 1993.

Kansallismaisema. Ympäristöministeriö. Vantaa 1993.

Suomenlinnan rakennusten historia. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 17. Suomenlinnan hoitokunta. Suomenlinnan käyttösuunnitelman liiteraportti C. Jyväskylä 1997.

C.J. Gardberg, Sveaborg - Suomenlinna. Helsinki 1998.

Ove Enqvist & Mikko Härö, Varuskunnasta maailmanperinnöksi. Suomenlinnaseura 1998.

Markus Manninen, Viapori, merilinnoitus ensimmäisessä maailmansodassa 1914-1918. Sotamuseo 2000.

Joachim Mickwitz ja Jyrki Paaskoski, Itärajan vartijat, 1700-luku. Schildts 2005.

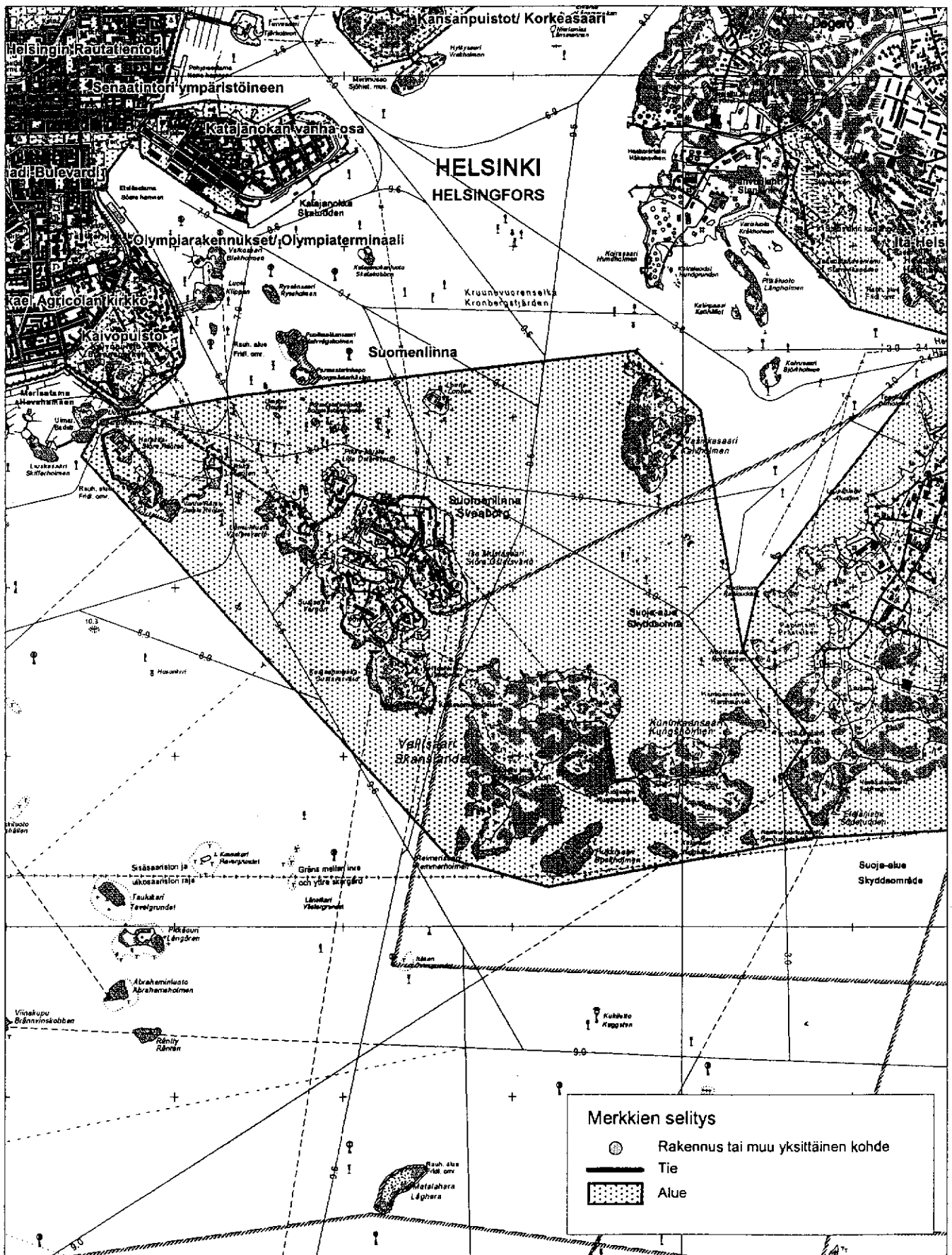
<http://www.helsinki.fi/hum/meh/merimerkit/>
Väyliensuonien varsilta - Suomen historialliset merimerkit ja luotsipaikat. Verkkosivutuotanto Helsingin yliopisto, Merenkululaitos, Museovirasto, 2001.

Jouni Multimäki - Harri Nyman, Merenkulun rakennusperintö - ehdotus valtakunnallisesti merkittävänä kohteina suojeltavasta merenkulun rakennusperinnöstä. Museoviraston rakennushistorian osasto 2002 (painamaton raportti).

Marja Terttu Knapas ja Soile Tirilä, Suomalaista kirkkoarkkitehtuuria 1917-1970. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 30. Helsinki 2006.

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 1 569
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Suomenlinna

MV/RHO/TH 11.2.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:30 000

Helsinki

Viikin opetus- ja koetila

LP2 syy

Kohde sisältyi RKY93-julkaisuun ja on Helsingin kaupungin lausunnon johdosta sisällytetty tarkistettuun valikoimaan.

Kuvaus

Helsingin yliopiston maa- ja metsätieteellisen tiedekunnan Viikin opetus- ja koetilakokonaisuus on rakennettu 1930-luvulla antamaan ensimmäisenä Suomessa korkeakoulutasoista opetusta maatalouden mallitilalla. Yhtenäinen opetus- ja tutkimustarkoituksiin luotu talouskeskus on pääpiirteissään säilynyt arkkitehti Jussi Paatelan suunnittelemassa asussa. Laajat entiset Viikin latokartanon peltoaukeat muodostavat maisemallisesti erittäin merkittävän historiallisen agraarikerrostuman kaupungistuneessa ympäristössä.

Opetus- ja tutkimustila 1930-1950-luvun rakennuksineen sijaitsee ympäristöään korkeammalla osin metsäisellä saarekkeella Viikin avaran peltomaiseman keskellä. Peltoaukea rajautuu etelässä Vanhankaupungin selän rehevään rantaan, idässä Herttoniemen korkeisiin mäkiharjanteisiin ja länsipuolella urbanisoituneisiin mäkialueisiin.

Tilakeskuksen pihapiirin pohjoisreunaa hallitsevat 3-4-kerroksiset laboratoriorakennus (1939) ja oppilasrakennus (1950). Eteläreunalla ovat 1930-luvulla rakennetut pihatto ja navetta. Molemmat ovat komeita maatalousrakennuksia, joiden alakerta on kivirakenteinen ja rapattu, yläosa punamullattua puuta. Navetan ja pellon välimaastossa on useita eri-ikäisiä pääasiassa puurakenteisia, punamullattuja ja harjakattoisia talousrakennuksia. Pihapiirin ulkopuolelle jää 1937 valmistunut kivirakenteinen maatalousmuseo sekä neljä 1948-1955 valmistunutta asuinrakennusta. Talouskeskuksen rakennukset ovat uudistettuina edelleen alkuperäisessä käytössä.

Historia

Viikin peltoja on viljelty 1500-luvulta lähtien, jolloin Viikin latokartanon tila perustettiin Vantaanjoen suussa olevan kuninkaankartanon maatilaksi. Sitten tila on ollut maaherran ja myöhemmin sotilaiden virkatalona. Valtio on aina omistanut kautta historiansa huomattavan maatilan.

Korkein maatalousopetus siirrettiin nykyiseen Helsingin yliopistoon 1896. Alkuaikoina maatalous- ja metsätieteen opetus toimi keskustassa erilaisissa tilapäistiloissa ja koeviljelyä harjoitettiin maanviljelyshallituksen perustamalla ja valtion omistamalla Jokiniemen koetilalla Helsingin maalaiskunnassa. (Ks. erillinen kohde Jokiniemen koelaitos)

Helsingin yliopiston hallintaan Viikin latokartano luovutettiin 1931, jonka jälkeen se kunnostettiin tilaa vuokraavan Vankeinhoitoviraston toimesta maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan käyttöön. Nykyinen opetus- ja koetilan talouskeskus perustettiin tilan päärakennuksen kaakkoispuolella sijaitsevaan metsäsaarekkeeseen 1935. Peltojen rajaaman talouskeskuksen rakennukset ovat valmistuneet 1934-1939 ja 1946-1956. Uudisrakennusten lisäksi pellot kunnostettiin tutkimuskäyttöön sopiviksi koekentiksi ja laitumiksi. Mallikelpoisten navetan, sikalan, tallien, puimalan ja liitereiden suunnittelusta vastasi mm. yliopiston Metsätalon suunnitellut arkkitehti Jussi Paatela.

Ennen sotia valmistuivat osin vankityövoimalla Paatelan suunnittelemat laboratorion ja valtakunnallisen maatalousmuseon rakennukset. Maatalousmuseon kokoelmien perustan muodosti esineistö, jonka tohtori Gösta Grotenfelt keräsi ensin Mustialan maanviljelyskoulun ja myöhemmin Tikkurilassa Jokiniemen koetilan yhteydessä sijainneisiin museoihin. Edellisten tilanahtauden vuoksi kokoelmat päätettiin siirtää Viikkiin perustettavalle opetus- ja koetilalle. Maatalousmuseon katsottiin

omalta osaltaan täydentävän opetusta ja tutkimusta. Lähtökohtana oli luoda ulkoasultaankin maatalouteen liittyväksi tunnistettavissa oleva rakennus. Museorakennus muistuttaakin kivilavetta, mutta räystäään alla oleva ikkunanauha yhdistää rakennuksen ajan arkkitehtuuriin.

Koetilan n. 229 hehtaarin peltopinta-ala on yhä aktiivisessa käytössä. Viikin pellot ovat osa Viikin-Vanhankaupunginlahden luonnonsuojelun alueen suojavyöhykettä.

Kohteen ulkopuolella olevasta kampusalueesta tehtiin päätös 1949. Järjestelykilpailun voitti arkkitehti Veli Paatela. Opetus- ja koetilan pohjoispuoliselle kampusalueelle rakennettiin 1950-luvulta alkaen Latokartanon ylioppilaskylän asuntoalue ja 1960-luvulla Viikin maataloustieteellisen laitoksen rakennukset. Kampusalue on kasvanut voimakkaasti 1990- ja 2000-luvulla.

Lähteet

Suuri maatilakirja III, Helsinki 1965.

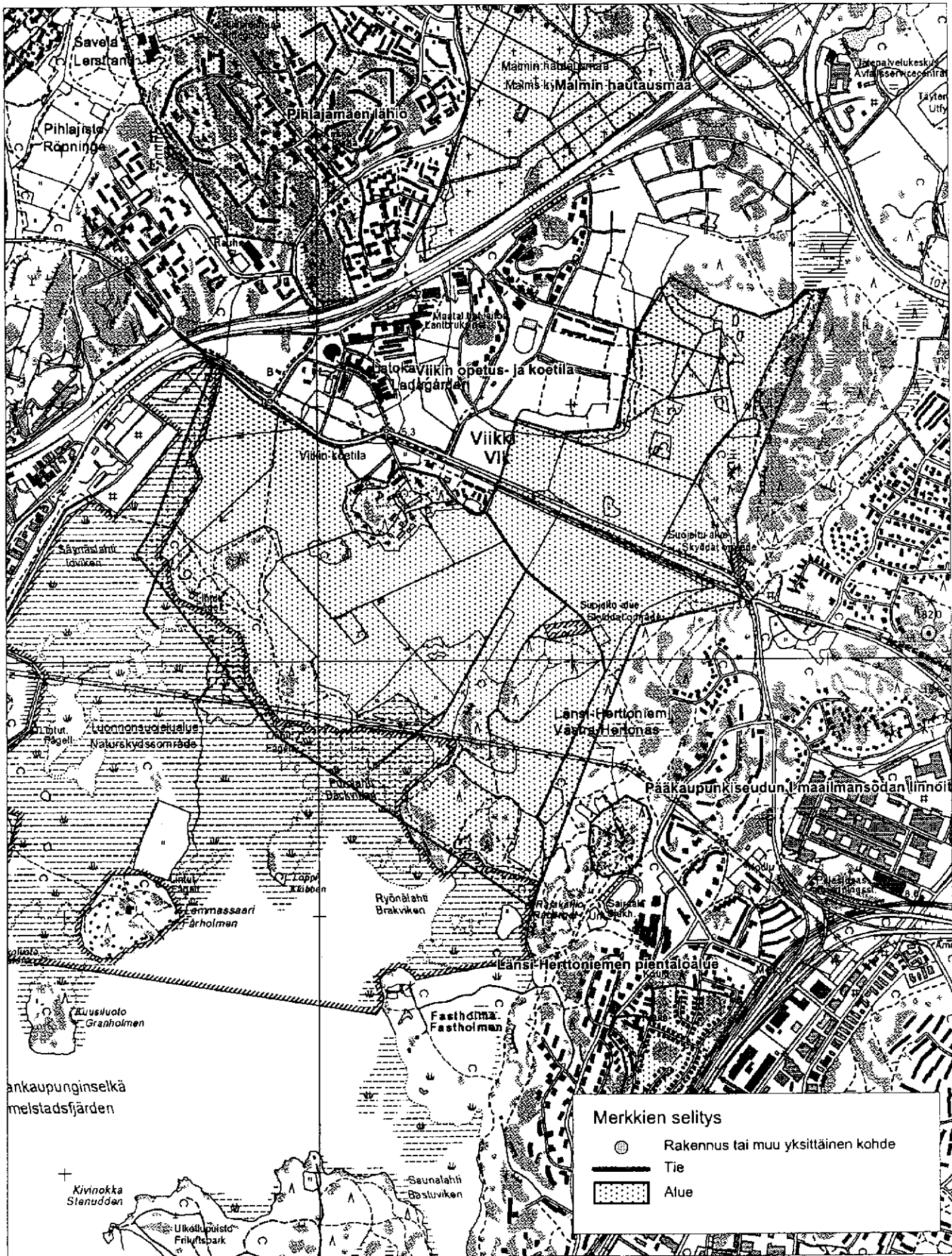
Viikin opetus- ja koetilan historiaa vv. 1550-1983, Helsingin yliopiston Viikin opetus- ja koetila 1984.

Kuokkanen-Suomi Liisa, Viikki, rakennetun ympäristön suojelu: alueen historiaa ja sen rakennuskanta, Viikki-Kivikko-projekti, Helsingin kaavoitusosaston selvityksiä 1994:18.

Viikin latokartanon tilan historia, Studio Terra Oy, Ritva Luoto, Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 2004:15.

Karttaliite
- Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet,
rakennettu kulttuuriympäristö

ID: 4 998
 Kunta: Helsinki
 Kohdenimi: Viikin opetus- ja koetila

MV/RHO/TH 7.4.2008

Ote peruskartasta MML PerusCD 2002 (lupa nro MYY/212/01)

Mittakaava 1:20 000